

«Ikke med fremragende talekunst ...
men på Guds kraft» (1. Kor 2, 1-5)

*Retorisk analyse av prekener fra Den norske kirke og
Norsk Luthersk Misjonssamband*

Kristine Tollheim

Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

NOR4090 – lektorprogrammet – 60 stp

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2017

«Ikke med fremragende talekunst ... men på Guds kraft» (1. Kor 2, 1-5)

Retorisk analyse av prekener fra Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband.

© Kristine Tollheim

2017

«Ikke med fremragende talekunst ... men på Guds kraft» (1. Kor, 1-5)

Kristine Tollheim

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Har retorikken noe å tilføre den kristne prekenen? Dette spørsmålet har dannet grunnlaget for denne studien. Det har rådet uenighet blant kristne gjennom alle tider vedrørende retorikkens plass i prekenlæren. Mens noen har betraktet retorikken som et nyttig pedagogisk verktøy i prekenforberedelsene, har andre ment at retorikken vil stå i veien for selve *saken*. En vanlig innvending har vært at det er budskapet som skal overbevise og ikke ordene. Men prekenen er unektelig en tale, og vil som sådan også være avhengig av ordene som nettopp skal løfte fram budskapet. En erkjennelse av dette behøver ikke gå på akkord med læren om at budskapet skal overbevise. Prekenene står i en retorisk situasjon og forsøker å svare på og løse påtrengende problem. De har alle et formål – et budskap som skal formidles til et retorisk publikum.

Innen den norske kristne sfære finnes mange kirker og menigheter som alle bedriver møte- og Gudstjenestevirksomhet. I denne avhandlinga har det blitt forsket på prekenpraksis hos Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband i lys av retorisk teori. Målet har vært å undersøke hvordan prekenen kan forstås som retorisk praksis. Ved å gjøre dette har det dukket opp interessante funn som kan tyde på at det er klare ulikheter mellom praksisen hos henholdsvis Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband.

Prekenene i Den norske kirke har vist seg å være kortere og grundigere innøvd, de har en mellommenneskelig tilnærming til søndagens tema og fokuserer på færre elementer i løpet av prekenen. Prekenene i Norsk luthersk Misjonssamband er lengre og ikke alltid like grundig innøvd. De tar opp flere temaer og talerne benytter i større grad prekenen til å fremme teologiske synspunkt. Prekenene hos Norsk Luthersk Misjonssamband er også svært bibelfokusert, og har med en vekkellespreget invitasjon til å ta i mot frelsen mot slutten. Funnene indikerer også at Norsk luthersk Misjonssamband fremdeles er preget av arven fra lekmannsbevegelsen på 1800-tallet.

Masteroppgaven er en kvalitativ analyse av fire prekener basert på lydopptak, der to analyser suppleres av fokusgruppesamtaler.

Forord

Det er allerede mai. Et år med masterstudier er over, og det er også fem fine år på Universitetet i Oslo. Det har vært noen av de mest utfordrende, men også mest lærerike årene jeg har hatt. Det har vært en glede å få skrive master om et tema som engasjerer meg både faglig og personlig. Prosjektet har vært spennende i seg selv, men det har også vært et mål at denne masteravhandlinga skal komme flere til gode. Nå gjenstår det bare å takke alle som har bidratt til å gjøre denne oppgaven til det den har blitt.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Johan L. Tønnesson, som gjennom hele denne masterperioden har kommet med kloke, nyttige og konstruktive tilbakemeldinger, og som hele tiden har engasjert seg for mitt prosjekt.

Tusen takk til talerne og prestene som villig har stilt opp og gjort det mulig for meg å gjennomføre denne studien. Jeg vil også rette en stor takk til informantene i fokusgruppeintervjuene. Uten dere hadde ikke dette vært mulig.

Takk til Maria, Håvard, Martin og Åsta for språkvask og svært kloke innspill!

Takk til alle de fantastiske jentene på lesesalen som gjorde dette året meget bra, til tross for lange og slitsomme dager.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Norsk Luthersk Misjonssamband	2
1.2	Den norske kirke	3
1.3	Problemstilling og spesifikasjoner	4
1.4	Tidligere forskning	4
1.5	Avhandlingas oppbygging.....	5
2	Metode	6
2.1	Kvalitativ metode	6
2.2	Opptak av preken og fokusgruppe.....	7
2.2.1	Valg av prekener.....	7
2.2.2	Om fokusgruppe	8
2.2.3	Om opptak, transkripsjon og feltnotater	9
2.3	Retorisk analyse.....	10
2.4	Personvern.....	10
3	Teori	11
3.1	Retorikk som teoretisk rammeverk.....	11
3.1.1	Retorikken.....	11
3.1.2	Retorikkens fem deler.....	12
3.1.3	Elocutio.....	12
3.1.4	Aptum.....	13
3.1.5	Den retoriske situasjonen	14
3.1.6	Bevismidlene.....	16
3.1.7	Argumentasjon	18
3.2	Homiletikk	20
3.2.1	Hva er homiletikk?.....	20
3.2.2	Homiletikk og retorikk	20
3.2.3	Sjanger og preken	21
3.2.4	De fem predikantbildene	23
3.3	Redegjørelse for et knippe betegnelser	25
4	Analyse av fire prekene	26
4.1	DNK Oslo	26
4.1.1	Prekenens bestanddeler	27
4.1.2	Den retoriske situasjonen	30
4.1.3	Elocutio.....	31
4.1.4	Aptum.....	32
4.1.5	Prekenens overbevisende kraft.....	33
4.2	NLM Bodø	36
4.2.1	Prekenens bestanddeler	37
4.2.2	Den retoriske situasjon.....	40
4.2.3	Elocutio.....	43
4.2.4	Prekenens overbevisende kraft.....	44
4.3	DNK Bodø.....	48
4.3.1	Prekenens bestanddeler	49
4.3.2	Elocutio.....	51

4.3.3	Den retoriske situasjonen	52
4.3.4	Aptum.....	54
4.3.5	Prekenens overbevisende kraft	55
4.3.6	Fokusgruppeintervju.....	57
4.4	NLM Oslo	59
4.4.1	Prekenens bestanddeler	60
4.4.2	Den retoriske situasjonen	64
4.4.3	Prekenens overbevisende kraft	68
4.4.4	Fokusgruppeintervju.....	70
5	Oppsummerende diskusjon	75
5.1	Innhold, fremførelse og tradisjoner	75
5.2	Argumentasjons- og bevisføring.....	80
5.3	Prekentyper og predikantpersoner	81
5.4	Fokusgruppene.....	82
6	Konklusjon	84
6.1	Forslag til videre forskning.....	84
	Litteraturliste	86
	Vedlegg.....	88
	Vedlegg 1: Mail til informanter i forbindelse med prekenopptak	88
	Vedlegg 2: Transkripsjonsnøkkel benyttet ved transkripsjon	89
	Vedlegg 3: Transkripsjon DNK Oslo	90
	Vedlegg 4: Feltnotater DNK Oslo.....	94
	Vedlegg 5: Transkripsjon NLM Bodø.....	95
	Vedlegg 6: Feltnotater NLM Bodø	105
	105
	106
	Vedlegg 7: Transkripsjon DNK Bodø.....	107
	Vedlegg 8: Feltnotater DNK Bodø	110
	110
	Vedlegg 9: Transkripsjon NLM Oslo	111
	Vedlegg 10: Feltnotater NLM Oslo.....	117
	117
	Vedlegg 11: Intervjuguide fokusgruppe.....	118
	Vedlegg 12: Transkripsjon fokusgruppe DNK Bodø	119
	Vedlegg 13: Transkripsjon fokusgruppe NLM Oslo.....	126
	Vedlegg 14: Intonasjonsanalyser	133
	Intonasjonsanalyse DNK Bodø	133
	Intonasjonsanalyse NLM Oslo	134

1 Innledning

«Da jeg kom til dere, søsken, var det ikke med fremragende talekunst eller visdom jeg forkynte Guds mysterium. 2 For jeg hadde bestemt at jeg ikke ville vite av noe annet hos dere enn Jesus Kristus og ham korsfestet. 3 Svak, redd og skjelvende opptrådte jeg hos dere. 4 Jeg forkynte ikke mitt budskap med overtalende visdomsord, men med Ånd og kraft som bevis. 5 For deres tro skulle ikke bygge på menneskelig visdom, men på Guds kraft.» (1. Kor 2, 1-5. NB11).

Jeg åpner med å referere til disse ordene fra Bibelen, hvor jeg også har hentet inspirasjon til tittelen på denne avhandlinga. Her hører vi Paulus, som i kjent, ydmyk stil legger fram hvordan han forkynte evangeliet for menigheten i Korint. Han forkynte ikke med fremragende talekunst, med overtalende og menneskelig visdomsord, men sto frem svak, skjelvende og med Ånd og Guds kraft som bevis. Dette bibelstedet har gjennom historien også vært gjenstand for mange kristnes iboende skepsis til retorikken og andre ytre strategier for å løfte forkynnelsen. I prekenen er det tross alt budskapet som skal overbevise, og ikke ordene.

Kjell Arne Morland (2007) peker på teksten fra 1. Korinterbrev i sin bok «*Å forkynne Guds storverk, Retorikk for kristen forkynnelse og bibelbruk*». Han mener Paulus ikke ønsker å formidle en motvilje mot selve talekunsten, men at han påpeker Åndens og Guds kraft i budskapet. Poenget til Paulus, mener han, er at budskapet i seg selv er så mektig at det vil overbevise mennesker og derfor er det ikke like viktig å hengi seg til den språklige eleganse som er å finne i talekunsten. Kirkefader Augustin hadde også tanker om hvilken plass retorikken skulle ha i prekenlæren. Han var selv en lærd retoriker, og var opptatt av at en kristen preken ikke behøver å være *uten* retoriske virkemidler (Morland, 2007). Han så ikke noen grunn til at de som forkynte falskhet og løgner skulle snakke med retorisk glans, mens de som forkynte sannhet og frelse skulle vase seg bort i tregt og tankeløst snakk (s. 13).

Da jeg selv fikk utvidet innsikt i retorikk på universitetet, ble jeg nysgjerrig på hvordan dette ble praktisert innenfor den kristne sfære i dagens Norge. Jeg er selv aktiv i kristent menighetsliv, og har derfor også hørt min andel prekener gjennom livet. Ofte har jeg tenkt at forkynnelsen manglet den lille ekstra driven, som ville gjort at den ble riktig god. Jeg tenkte at retorikken ville vært et svært nyttig hjelpemiddel om den bare hadde blitt benyttet av de prestene og talerne jeg hadde lyttet til. Den bakenforliggende motivasjonen for dette prosjektet er altså et personlig engasjement. Da jeg lanserte disse tankene for noen bekjente i

min menighet, ble jeg forklart av flere at kristne forkynnere ofte har et ganske bevisst forhold til retorikk. Tanken var at retorikken – talekunsten, ble betraktet med skepsis av mange, som jeg også innledet med. Dette hadde man, med Bibelen som belegg, all grunn til, mente de.

Mye tyder likevel på at denne skepsisen, alt i alt, ikke er like rådende i dag, og i takt med retorikkens gjenoppstandelse i academia, har den også etterhvert fått en pragmatisk plass innen homiletikken, som er prekenlæren. Dette har riktig nok skjedd først de siste tiårene (Schumacher, 1995). I dagens Norge finnes det samtidig et hav av ulike menigheter og kirker som ikke er knyttet til Den norske kirke. Her blir det også avholdt prekener hver uke, av mennesker som ikke nødvendigvis har gjennomført en presteutdanning. Av disse ulike menighetene, er mange drevet av misjonsorganisasjoner, som ledet av et mål om å føre nye mennesker til frelsen, har vært kjent for sin egne karakteristiske prekenstil. Tidligere fungerte disse organisasjonene som et supplement til kirken, men har i sammenheng med Den norske kirkes utvikling blitt mer selvstendige. Organisasjonene er også en del av det vi kaller bedehusbevegelsen, eller den tidlige lekmannsbevegelsen som blomstret fram på slutten av 1700-tallet, ledsaget av Hans Nielsen Hauge (Gundersen, 2001). Det er også denne delen av den norske kristne tradisjonen som i størst grad har holdt fast ved skepsisen til retorikk (Sjaastad, 2001).

At retorikk likevel har noe å tilføre prekenlæren, også for den norske bedehusbevegelsen, er jeg ikke i tvil om. Samtidig som den kristne prekenen også vil være en berikelse til den retoriske diskurs. Jeg vil undersøke prekener fra Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband¹, for å se to sider av norsk prekenpraksis anno 2016², i lys av retorikken.

1.1 Norsk Luthersk Misjonssamband

«Norsk Luthersk Misjonssamband er en fri og selvstendig misjonsorganisasjon på luthersk grunn som jobber under visjonen Verden for Kristus. NLM har et stort arbeid med mange prosjekter og utsendinger i Afrika, Sør-Amerika og Asia, i tillegg til arbeid i Norge.» (NLM, 2017).

Slik beskriver organisasjonen seg selv på sine hjemmesider. Det er viktig å få en liten bakgrunnsforståelse for organisasjonen, for å kunne forstå de senere analyser. Historisk er Norsk Luthersk Misjonssamband, forkortet med NLM, en del av den norske bedehusbevegelsen. Organisasjonen ble opprettet i 1891, og het den gang «Det norske

¹ Organisasjonen skriver alle ordene i tittelen med stor forbokstav, jeg gjør derfor det samme.

² Materialet er hentet inn høsten 2016

lutherske kinamisjonsforbund». I dag driver organisasjonen misjonsarbeid i en rekke land i Afrika, Asia og Sør-Amerika. Arbeidet organisasjonen driver i Norge er knyttet til bedehus fordelt geografisk på alle 19 fylker. Til sammen teller organisasjonen 2500 lag og foreninger, som driver alt fra barne- og ungdomsarbeid, menighetsarbeid, til arbeid blant pensjonister. I tillegg driver organisasjonen en rekke institusjoner over hele landet. (NLM, 2017).

Gjennom mottoet; «Verden for Kristus», er organisasjonens viktigste arbeid knyttet til misjon og et ønske om at flere skal høre om Jesus:

«Gjennom vårt arbeid i Norge vil NLM å bidra til at nye mennesker får høre budskapet om Jesus Kristus. Vi vil være en vekkellesbevegelse og sendeorganisasjon som utfordrer mennesker til å tjene Gud. Det er viktig for oss å styrke og bevare menneskers tro.» (NLM, 2017)

NLM betrakter Bibelen som Guds ord, og står videre for en lære om at Bibelen og det den forteller, skal være rettesnor for hvordan mennesker lever livene sine. Organisasjonen har en luthersk bekjennelse. Ved organisasjonens generalforsamling 2015, ble det vedtatt å opprette eget trossamfunn. Det vil si at noen som tidligere har vært medlem av Den norske kirke, men som er aktive i NLM, nå har meldt seg ut av Den norske kirke og inn i NLM trossamfunn. (NLM, 2017).

1.2 Den norske kirke

Den norske kirke (DNK), tidligere statskirken, har vært den dominerende kristne institusjon i Norge. Kirken bekjenner seg til den apostoliske kristne tro, som har sin åpenbaring i Bibelen, og er en luthersk kirke. I 2016 talte kirken omkring 3 700 000 medlemmer. Den norske kirke er organisert i sogn fordelt ut over landet, og det er omlag 1200 sogn, som igjen kan ha flere tilknyttede kirker (kirken, 2017).

Den norske kirkes visjon er å få vitne om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus ved å være bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende (Kirken, 2017). Slogordet etter kirkemøtet i 2014 har vært «mer himmel på jorda». Det er et stort fokus på å være en folkekirke, som er tilstede der menneskene er – rent geografisk, men også mellommenneskelig. (Kirken, 2017)

Den norske kirke har i Norge vært tidlig ute med å akseptere kontroversielle læremessige endringer i den kristne læren. De var for eksempel det første kirkesamfunnet i Norge til å

godkjenne kvinnelige prester og vigsel av homofile. Denne utviklingen har nok vært en av grunnene til at bedehusfolket har tatt mer avstand fra kirken slik den er nå, og jobbet for å utvikle bedehusene til egne, fungerende kirker, med lignende tilbud som DNK tradisjonelt har stått for.

1.3 Problemstilling

Ut fra forholdene som jeg til nå har gjort rede for, har jeg utformet en problemstilling som først og fremst vil bidra til å belyse dagens prekensituasjon. Det er mange ting jeg gjerne ville sett nærmere på, men denne avhandlingas rammer, begrenser også forskningsmulighetene. Ordlyden i problemstillingen er:

Hvordan kan fire prekener – to i Den norske kirke og to i Norsk luthersk Misjonssamband i 2016 – forstås som retorisk praksis?

Jeg skal altså utforske, ved bruk av analyseverktøy fra retorikken, hvordan prekenpraksisen hos Den norske kirke og Norsk luthersk Misjonssamband kan forstås som retorisk praksis.

1.4 Tidligere forskning

Homiletikken, som vi skal komme tilbake til i kapittel 3, er disiplinen som omfatter prekenlære innenfor den praktiske teologien. Her er det også blitt gjennomført flere studier knyttet til prekenpraksis og kirken. Vi må her nevne noen av disse. Gunnfrid Ljones Øierud (2005) er blant dem som i senere tid har forsket på tilhørrerollen i prekenen, i et kommunikasjonsteoretisk lys (Masteravhandling, 2005), og Gudstjenesters kommunikasjon og modelldeltakere (doktorgradavhandling, 2013). I Sverige ble det i 1997 gitt ut en bok; «Att övertyga från predikstolen» av Barbro Wallgren Hemlin, som var en studie av 45 prekener i den *Svenska kyrkan*. Videre er det blitt gjort en rekke mindre studier, som Hilde Fyllings resepsjonsstudie av Gudstjenestedeltakere (2016).

Det som imidlertid gjør denne studiens vinkling så interessant, er den manglende empiriske forskninga rettet mot bedehusbevegelsens praksis. Så langt meg gjort bekjent, finnes det ennå ikke en studie som retter seg konkret mot prekenpraksisen i denne delen av det norske, kristne miljøet. Og en viktig faktor i denne sammenheng, er nettopp *det norske*. For denne

organiseringa av kristent menighetsarbeid er unikt for Norge, og studier foretatt i andre land vil derfor ikke være overførbare.

1.5 Avhandlingas oppbygging

I kapittel 2 vil det bli gjort rede for avhandlingas metodiske framgangsmåte. Her vil det bli tatt opp ulike hensyn som er blitt gjort med tanke på forskningas troverdighet. Videre er kapittel 3 en gjennomgang av det teoretiske bakteppe, med fokus på den retoriske analysens innhold og elementer fra homiletikken (prekenlæren). Hele tiden aktualiseres teorien opp mot den praktiske gjennomføringen. I kapittel 4 vil de fire prekenene bli gjennomgått og analysert retorisk. I kapittel 5 skal det forekomme en oppsummerende diskusjon, hvor hovedmoment fra kapittel 4 vil bli lagt fram. Her vil også forhold som ikke er blitt diskutert tidligere fremkomme. Til slutt en konklusjon og forslag til videre forskning i kapittel 6.

2 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for den metodiske fremgangsmåten jeg har benyttet. Jeg kommer til å gå inn på hvilke hensyn jeg har tatt for at min forskning skal ha troverdighet (credibility), og være både pålitelig (reliability) og gyldig (valid). Jeg kommer også til å se på mulige svakheter ved mine metoder. I de tilfellene vil jeg drøfte og forsvare hvorfor jeg mener de likevel bidrar til gyldige funn. Jeg har i all hovedsak brukt metodisk teori hentet fra David Silvermans «*Interpreting Qualitative Data*» (2014) i min forskning, og avhandlinga er en kvalitativ studie av fire prekeners.

Jeg benytter meg av en retorisk analyse når jeg skal gå nærmere inn i de fire prekenene. To er hentet fra Den norske kirke og to fra Norsk Luthersk Misjonssamband. I tillegg har jeg gjennomført to fokusgruppeintervjuer. Disse er hentet fra de samme menighetene. Det vil si at én preken fra NLM og én preken fra DNK har fått en utvidet analyse.

2.1 Kvalitativ metode

Jeg vil benytte meg av kvalitativ metode i min forskning. I motsetning til kvantitativ metode, hvor en fokuserer på å analysere mengder, tall og forholdene mellom dem, fokuserer kvalitativ metode på verbale beskrivelser av det Silverman (2014) kaller «real-life situations». Med kvalitativ metode får jeg mulighet til å gå i dybden på ulike fenomener i lys av kontekst. Jeg kan observere prosesser og mening, og forsøke å forstå ulike sider ved det jeg skal forske på (Silverman, 2014, s. 5).

Det er imidlertid ikke helt uproblematisk å benytte seg av kvalitativ metode. Kvantitativ metode har riktig nok den svakheten at den kan miste av viktige sider ved en sak, men kvalitativ metode kan ha den svakheten at studien blir for subjektiv og lite overførbar. Studien kan ende opp med å bli svært dyptgående, men irrelevant for en større helhet. Spørsmålet blir dermed om jeg kan si noe generelt om hele NLM og DNK sin prekenpraksis ved å kun observere to prekeners fra hver. Det enkle svaret på dette er nei. Mitt begrensede materiale er for lite til å kunne fastslå hvordan prekenpraksisen generelt arter seg. Samtidig sier mine analyser noe viktig og interessant om hvordan prekenpraksisen fungerer i de bestemte menighetene, av de bestemte prestene/talere. Ved å se prekenene i lys av hverandre, først innenfor egen organisasjon, deretter fra DNK til NLM og motsatt, vil vi kunne se om vi finner noen likheter og ulikheter som fremstår som særlig markant. Disse kan gi indikasjoner på

hvordan helheten ser ut, og inspirere til videre forskning om de forhold som måtte peke seg ut. Materialet kan altså formodentlig fremstå som noe begrenset, og en mulig kritikk vil være at utvalget er snevert. Ved å være klar på at målet ikke er å komme fram til generaliserende konklusjoner, kan jeg forsvare datamengden. (Silverman, 2014).

Det er viktig av at forskningen og de funnene jeg gjør i denne avhandlinga er troverdige. For at funnene skal være troverdige, må de være både vare pålitelig og gyldig. For å unngå å få utfordringer knyttet til pålitelighet har jeg tatt noen forhåndsregler. I avhandlinga vil jeg være opptatt av å beskrive fremgangsmåtene og de analytiske metodene på en klar og tydelig måte. Jeg vil også gjøre det klart hvilke teoretiske perspektiver jeg tar utgangspunkt i, og arbeider ut i fra (kapittel 3). Ved å åpne for innsikt i avhandlingas metoder og prosesser, og ikke bare selve funnene, vil resultatet fremstå mer pålitelig. (Silverman, 2014, s. 84).

For å øke studiens validitet, eller gyldighet, har en analytisk induktiv metode blitt benyttet. Det vil si at jeg har arbeidet med en fleksibel tilnærming til studien. Jeg har vært åpen for å omformulere eller utvide ulike hypoteser underveis, i tråd med at nye funn avkrefter tidlige antakelser. Jeg vil skape og teste hypoteser på bakgrunn av datamaterialet. Mitt ønske er videre at det skinner igjennom at jeg ikke bare har vært på utkikk etter sider ved materialet som bekrefter hypotesene, selv om dette kan være fristende (Silverman, s. 95).

2.2 Opptak av preken og fokusgruppe

Jeg har valgt et materiale jeg mener vil være adekvat i henhold til problemstillingen min. I dette underkapittelet skal vi gå nærmere inn på hvilke kriterier som har ligget til grunn for valg av prekener og valg av informanter til fokusgruppeintervjuene. I tillegg vil jeg si litt om opptak og transkripsjon.

2.2.1 Valg av prekener

Jeg har valgt å hente inn to prekener fra NLM og to fra DNK. For å få geografisk bredde i utvalget, har jeg hentet inn én preken fra NLM og DNK i Oslo, og én fra NLM og DNK i Bodø. NLM har bare en menighet i begge byer, og valget falt derfor naturlig på disse. Kirkene er valgt ut fra praktiske hensyn, og er anonymiserte. I utgangspunktet ville jeg anonymisere både kirke/menighet og taler/prest. Dette kommer både av personvern hensyn, ettersom jeg vil foreta en nokså dyptgående retorisk analyse, men også fordi jeg ikke har hatt til hensikt verken å berømme eller kritisere navngitte predikanter eller menigheter.

Ingen av NLM sine talere eller menigheter er anonymiserte, slik prestene og kirkene i DNK tilsvarende er. I NLM Oslo – Misjonssalen – dreier det seg om at materialet er hentet fra menighetens egen hjemmeside (lydopptak) og taleren er i samme tilfellet er menighetens forsamlingsleder. I NLM Bodø er det fordi det kom personlig og gjenkjennbar informasjon fram i lydopptak og transkripsjon. I dette tilfellet ble det gitt samtykke av taler om å la det bli stående. I analysen kommer jeg likevel ikke til å adressere noen av talerne ved deres virkelige navn, men vise til *taleren* når jeg snakker om dem. Dette for å opprettholde en tilsvarende distanse til informantene i alle fire analyser. Denne informasjonen vil derfor bare være tilgjengelig i vedlegget.

I denne sammenheng vil jeg også nevne at jeg selv er en del av miljøet i NLM sin menighet i Oslo. Dette har gitt meg en innsidekunnskap som har vært tjenlig for undersøkelsen. Den samme bakgrunnen har også gjort at jeg i særlig høy grad har måttet bestrebet meg på å ha en høvelig analytisk distanse til prosjektet. Selv om jeg kjenner til taleren i menigheten, kjenner jeg han ikke personlig. Det samme gjelder for informantene i fokusgruppeintervjuet.

2.2.2 Om fokusgruppe

Jeg har også gjennomført to fokusgruppeintervjuer, hvor jeg har sett på resepsjon av prekenene. En fokusgruppe er en bestemt type gruppeintervju hvor intervjuer stiller målrettede spørsmål utformet for å lokke fram kollektive synspunkt om et spesifikt emne (Silverman, 2014, s. 206). I intervjuene ville jeg undersøke hvordan prekenene ble mottatt, med fokus på hvordan informantene oppfattet innholdet som interessant og oppbyggelig, og på hvordan de oppfattet taleren/prestens karakter. Jeg ville derfor ha informanter som gikk fast i menighetene. Den ene fokusgruppen utførte jeg NLM Oslo (Kapittel 4.4), og hadde tre informanter, og den andre i DNK Bodø (kapittel 4.3), og hadde to informanter. Silverman (2014) sier om en fokusgruppe at det vanligvis er en gruppe på 6-8 personer. Så mange var det ikke i noen av gruppene, men en gruppe på to og tre, er fremdeles en gruppe. Videre sier Silverman (2014) også om fokusgruppeintervjuer at det er et slags gruppeintervju som fokuseres rundt et bestemt tema. En moderator stiller tilpassede spørsmål til en gitt situasjon eller et gitt tema. En viktig faktor er at deltakerne interagerer med hverandre, og ikke bare med intervjueren (Silverman, 2014, s. 206). Her oppfyller mine intervjuer kriteriene, og de ligner tross alt mer på et fokusgruppeintervju, enn på et ordinært gruppeintervju. Jeg stilte ikke direkte spørsmål til den enkelte informanten, men forsøkte å få i gang samtale dem

imellom. Dette fungerte til dels, og intervjuene tok klart form som mer fri samtale enn som et sett av spørsmål og svar. Til slutt kom begge gruppene fram til mer eller mindre kollektive synspunkt.

I forkant av fokusgruppen i NLM Oslo hadde jeg forberedt en intervjuguide³. Spørsmålene i intervjuguiden fungerte fint her, og spesielt fordi informantene var initiativrike og ivrige deltakere i samtalen. Da jeg noen måneder senere skulle utføre et nytt fokusgruppeintervju, ville jeg bruke den samme guiden på nytt. Jeg ville ha et tilsvarende intervju med andre informanter, om en annen preken, og med helt nye perspektiver. Det har gjort det lettere å se sammenhenger mellom svarene informantene kom med, og samtalene de hadde. I etterpåklokskapen har jeg sett at det kunne vært lurt å skreddersy intervjuguiden i litt større grad til situasjonen, men spørsmålene bidro likevel til interessante refleksjoner og iakttagelser om Gudstjenestene i begge tilfellene.

Intervjuene foregikk i ulik tidsmessig avstand til Gudstjenestene. I NLM Oslo ble intervjuet foretatt to uker i etterkant, mens det i DNK Bodø foregikk rett etterpå. Dette gjorde at informantene, som hadde hørt prekenen på nytt, hadde et ganske konsentrert fokus rundt selve prekenen. Informantene i DNK Bodø derimot hadde hele Gudstjenesten friskt i minne, hadde ikke forberedt seg til intervjuet, og deres tanker om prekenen var nok derfor en realistisk gjenspeiling av en helt vanlige kirkegjengers erfaring fra en søndags Gudstjeneste. Mye var allerede glemt, noe måtte de bli mint på fra den andre, og mange av tankene handla om omgivelser og ytre forhold. Disse forskjellene er jeg oppmerksom på, men jeg ser på dem som en interessant innfallsvinkel. En annen ulikhet, var at den ene av de to informantene i Bodø ikke gikk fast i kirken. Dette skyldtes praktiske begrensninger i forkant av Gudstjenesten, men viste seg å fungere greit. Når det ble snakk om prestens karakter, får vi derfor et innblikk i hvordan det opplevdes for en som så og hørte han for første gang, samtidig som inntrykket ble formet av den andre informantens opplevelser som fast kirkegjenger.

2.2.3 Om opptak, transkripsjon og feltnotater

Sammen med både prekenopptak og fokusgruppeopptak har jeg til sammen seks lydopptak. Alle disse opptakene har jeg transkribert og lagt ved som vedlegg, sammen med transkripsjonsnøkkelen jeg har brukt. Når man transkriberer lydopptak, og skal bruke

³ Vedlegg 11

transkripsjonene til videre analyse, er det viktig å få med de påfallende trekkene som skiller seg ut ved selve talen. Jeg har derfor forsøkt å markere pauser, intonasjon, volum og styrke der det har vært utpreget (Silverman, 2014, s. 88). Jeg har ikke vært like nøye som man er innenfor samtaleanalysen (CA), men jeg har forsøkt å være så grundig som mulig, høvelig for mitt prosjekt (s. 89). Jeg har eksempelvis vært opptatt av å gjengi tale på den dialekten den ble fremført. Når jeg var på Gudstjenestene skrev jeg også feltnotater underveis. Når jeg på begynnelsen av hvert underkapittel om prekenene beskriver situasjonen, er det disse feltnotatene jeg tar utgangspunkt i. Disse er også lagt ved i vedlegget.

Underveis kommer jeg til å henvise en del til transkripsjonene. Det vil jeg gjøre ved å skrive linjenummer på den gjeldende transkripsjonen i parentes.

2.3 Retorisk analyse

For å avdekke funn og gå grundig inn i prekenene, har jeg valgt å foreta en retorisk analyse. I analysen kommer jeg til å se på prekenens oppbygging og innhold, med fokus på retorikkens første to deler, inventio og dispositio (jf. Retorikkens fem deler, se kapittel 3). Jeg kommer til å vie en del plass på å gå dypere inn i den retoriske situasjonen, hvor vi, inspirert av Bitzer (1968), vil ta fatt på det retoriske publikum, de retoriske vilkår og det påtrengende problem. Videre vil vi se hvordan prestene og talerne argumenterer og bruker bevismidlene for å overbevise mottakerne om sitt budskap. Argumentene vil bli ført inn i Toulmins argumentasjonsmodell (1958). Der det er fremtredende, vil det også rettes et fokus på stilen (elocutio) og høvelighet (aptum). Det ligger i prekenenes egenart at jeg vekter disse elementene noe ulikt. Teoriene bak analysen vil jeg gå nærmere inn på i kapittel 3.

2.4 Personvern

Jeg har søkt og mottatt godkjenning til dette forskningsprosjektet hos Norsk senter for forskningsdata. Det er innhentet samtykke om bruk av prekenes og samtaler fra samtlige informanter – prester, talere og fokusgruppedeltakere. Kopi av mail prestene og talerne mottok med spørsmål om deltakelse er lagt ved i vedlegget. I transkripsjonene er alle navn fiktive.

3 Teori

I det forestående kapittelet skal vi få et dypere innblikk i det teoretiske bakteppet. Først en gjennomgang av teorien bak den retoriske analysen, med argumentasjonsteori – deretter et innblikk i teori fra homiletikken - prekenlæren. Til slutt i kapittelet vil det redegjøres for enkelte betegnelser.

3.1 Retorikk som teoretisk rammeverk

Det teoretiske rammeverket for denne avhandlingen vil være retorikken. Jeg vil bruke retorikken først og fremst som verktøy for å forstå fire prekener som retorisk praksis. I det følgende vil jeg først se på retorikkens bruksområder og en definisjon av begrepet. Vi vil også se på retorikkens fem deler, bevismidlene (ethos, pathos, logos), den retoriske situasjon/kairos, og nyretorisk argumentasjonsteori.

3.1.1 Retorikken

Det finnes mange ulike definisjoner av begrepet retorikk, og følgelig finnes det mange ulike bruksområder. Vi kan betrakte retorikken som en form for kommunikasjon (Kjeldsen, 2015, s.16). Men å si at det bare er kommunikasjon i seg selv, uten å spesifisere, blir for vidt. I den moderne offentlige diskurs, blir retorikkbegrepet ofte benyttet om en bestemt måte å uttrykke seg på. I en TV-debatt kan en politiker anklage en annen politiker for ufin retorikk. I denne betydningen av ordet, er retorikk en uttrykksmåte, som kan være enten fin eller ufin. Videre blir ordet brukt om skittent språkknep, da på den måten at en blir anklaget for å bruke retorikk: «Han bruker bare retorikk». Den antikke forståelsen av ordet var imidlertid knyttet til dem som benyttet seg av retorikken, *retorene*. De var politikere, eller talere, og ordets betydning var rettet mot læren om å tale – talekunsten (Andersen, 2012, s. 11). Videre blir ordet brukt om overbevisning- og overtalelseskunst, men Aristoteles mente at «retorikken er evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale» (Ar I.2.1). Med det mente han altså at det ikke handler om det å overtale i seg selv, men å se overtalelsesmulighetene som finnes i ethvert aktuelt tilfelle (Ar I.1.14).

Jeg vil benytte retorikken som analyseverktøy av muntlig tale, og vil altså benytte meg av en noe klassisk forståelse av begrepet, nemlig at det dreier seg om læren om talekunsten. Vi kan si at retorikken er læren om hvordan man former språket på en slik måte at man vinner

mottakerne for den saken man ønsker å fremme (Lindhardt, 2001, s. 10). Det betyr at det ikke bare dreier seg om utarbeidelsen av det sagte, men også resepsjonen (Kock, 2011). Denne forståelsen vil også være dekkende for denne studien.

3.1.2 Retorikkens fem deler

Den retoriske arbeidsprosessen blir ofte delt inn i fem faser, eller fem deler. Taleren må finne (inventio), ordne (dispositio), uttrykke (elocutio), huske (memoria) og fremføre (actio). I den første fasen, inventio, må taleren finne de innholdsmomenter og de argumenter han vil ha i talen sin. Selve saken, eller tema om du vil. Når innholdsmomentene er klare, må taleren ordne og strukturere disse momentene i en bestemt rekkefølge i den andre fasen, dispositio. Når dette er gjort, må taleren i den tredje fasen velge hvordan han skal uttrykke budskapet. Det må velges en stil (elocutio). Her tas det gjerne høyde for hvem man skal tale til og hva slags tale det er snakk om. I den fjerde fasen, memoria, skal talen innøves. Dette er det siste trinnet før talen skal fremføres, i retorikkens femte del, actio. Alle retorikkens fem deler er viktige. Cicero sa det slik: «Ingen som vil gjelde for taler, kan være ukyndig på ett eneste av punktene» (sitert i Andersen, 2012, s. 43).

I analysen kommer jeg til å gå inn i de fire prekenene, og se på de ulike bestanddelene i et eget underkapittel. Her blir de to første fasene spesielt viktige. Jeg vil undersøke, og identifisere hvilke innholdsmomenter taleren/presten har funnet (inventio), og videre se i hvilken rekkefølge disse kommer i prekenen. Retorikkens tredje del, elocutio, og dens relevans for studien, vil bli redegjort for i neste kapittel. Fasen *memoria* og *actio*, vil ikke få et like stort fokus i analysen, men vil bli drøftet der det blir naturlig og fremtredende. Da i lys av om presten/taleren virker til å ha arbeidet møysomt med innøving av prekenen, og hvordan dette kommer til uttrykk i fremførelsen (actio).

3.1.3 Elocutio

«Når en har funnet ut hva en vil si og hvor en vil si det, gjenstår det viktigste: å finne ut hvordan en vil si det» (CO 51, sitert i Andersen, 2012, s. 55).

Elocutio er det greske ordet for retorikkens tredje del, og dreier seg om hvordan en velger å uttrykke det stoffet en vil formidle i en tale. Først har en altså funnet stoffet, valgt tema, videre har en ordnet stoffet i en bestemt rekkefølge, og nå skal en tilpasse ord og uttrykk til saken (Andersen, 2012, s. 43). Dette kalles også for *stilen*. Krav til stilen er at den må være

korrekt, klar, utsmykket og høvelig. I første omgang må altså stilen være korrekt, og det betyr helt enkelt at den må være grammatisk rett. I en tale innebærer dette at ordene uttales grammatisk korrekt. Hvis talen ikke fremstår korrekt, kan det oppleves støtende på mottakeren og ta oppmerksomheten vekk fra selve saken (Andersen, 2012). Videre må stilen være klar, og det handler om at språket må være forståelig og at det ikke må råde noen tvil om hva det er en faktisk vil formidle. At stilen må være utsmykket, handler om at språket må gripe og engasjere mottakeren, at språket gjøres levende. Til slutt må stilen være høvelig, og det betyr at språket må være tilpasset slik at det passer til talesituasjonen, taleren, mottakerne og saken (Kjeldsen, 2015, s. 195). Aristoteles sa det slik: «videre må språket ikke være altfor hverdagslig, heller ikke altfor høyttravende, men passende for anledningen» (Ar. III 2:1). I tillegg til det språklige aspektet, kan stilen også betraktes som et verktøy for å løfte fram *saken* som en reklame for taleren (Andersen, 2012, s. 55). I prekenene vil det bli interessant å se hvordan prestene/talere har jobbet med stilen. Bærer den eksempelvis preg av nøye forberedelser. Her vil vi særlig undersøke om stilen er språklig utsmykket og korrekt, og om den er passende til temaet og menigheten. Om prester og talere bruker tid på denne delen, er det ikke sikkert dette kommer til uttrykk under actiodelen av prekenen om de ikke har brukt tid på å øve den inn. Dette vil vi også se nærmere på.

3.1.4 Aptum

Aptum kan oversettes med høvelighet, og i denne avhandlingen vil jeg bruke disse ordene noe om hverandre. En tale må være høvelig, heter det i retorikken. Det handler om at alle delene av en tale, eksternt og internt, må stå i et høvelig forhold til hverandre. Ekstern aptum handler om at det er et høvelig forhold mellom taleren og talen på den ene siden, og emnet, tilhørerne og talesituasjon på den andre (Kjeldsen, 2015, s. 71). Ekstern aptum er tett knyttet til den retoriske situasjonen. Dersom taleren har tatt høyde for retoriske vilkår, retorisk publikum og påtrengende problem, vil talen ha god ekstern høvelighet ved at den er en høvelig respons på situasjonen. Intern aptum innebærer at det er et høvelig forhold mellom de enkelte deler i talen (Kjeldsen, 2015). Den interne aptum er tett knyttet til retorikkens fem deler. Dersom taleren har vært kløktig i sitt forberedelsesarbeid, vil talens interne høvelighet være god. Det er for eksempel en høvelig respons på situasjonen å holde en preken på en Gudstjeneste. I analysene kommer vi blant annet til å se på aptum opp mot actio – hvordan tema og innhold i prekenen står høvelig til fremførelsen. Vi kommer også til å se at innholdet i prekenen må være høvelig til det retoriske publikum og hvordan samspillet mellom de ulike delene kan by på en utfordring.

3.1.5 Den retoriske situasjonen

Det er i all type diskurs viktig å komme med rett ord til rett tid. Et perfekt svar til én bestemt situasjon, vil ikke nødvendigvis være like passende i en annen lignende situasjon. Det handler om hvordan vi møter en situasjon med et adekvat verbalt svar. I retorikken er dette aspektet helt avgjørende for om en taler faktisk vil oppnå ønsket resultat, og det greske ordet er *kairos*. Kairos kan sies å være et uttrykk for de retoriske muligheter som finnes i en situasjon (Kjeldsen, 2015, s. 69). Dette er viktige aspekt også for prekenen. Forkynnelse skjer ikke i et vakuum, men i en kontekst (kausalforkynnelse). Sammenhengen det prekes i må overveies, og man må vise skjønn ovenfor tilhørere og situasjon. Poenget er tross alt ikke bare å få budskapet sagt, men å få det hørt (Skjevesland, 1997a, s. 117).

I moderne retorisk teori, knytter vi dette opp mot teorien om «Den retoriske situasjonen», som er utarbeidet av Lloid F. Bitzer og lansert gjennom hans artikkel «*The Rhetorical Situation*» (1968). En retorisk situasjon er en situasjon som mangler noe, og hvor botemiddelet er ord (Andersen, 2012, s. 22). Hovedforskjellen mellom antikkens kairos og den retoriske situasjon, er at kairos omhandler de retoriske muligheter som finnes i en situasjon, mens Bitzers beskrivelse av den retoriske situasjonen tar mer form som tvang (Kjeldsen, 2015, s. 80). Dette var også noe av kritikken til Bitzers framstilling. Richard E. Vatz (1973) mente teorien til Bitzer ble for deterministisk ved at den ikke anerkjente talerens selvstendighet i møte med situasjonen, og dermed også etiske ansvar (Kjeldsen, 2015, s. 92). Dette betyr altså at i stedet for at en bestemt situasjon legger til rette for en anledning til å fremme en sak, vil heller situasjonen forutsette en retorisk respons. I følge Bitzers teori, er situasjonen styrende på taleren (Kjeldsen, 2015). Situasjonen kontrollerer den retoriske responsen, akkurat som et spørsmål kontrollerer et svar og et problem kontrollerer løsningen (Bitzer, 1967, s. 6). I tillegg retter kritikken seg mot hvordan Bitzer forutsetter én situasjon. Vatz mente at det ikke er slik at det kun finnes én situasjon, men en mengde kontekster, eller som han sier; «Bitzer argues that the nature of the context determines the rhetoric. But one never run out of context» (Vatz, 1973, s. 156).

I denne avhandlinga vil kairos og den retoriske situasjonen ikke bli motstykker til hverandre. Når jeg legger fram den retoriske situasjonen i analysen, vil kairos være en del av det, samtidig som jeg i all hovedsak vil fokusere på den retoriske situasjonen i henhold til Bitzers

teorier. Når det gjelder kritikk av Bitzer, vil jeg ta det med her for å få en bredere helhet, men vil ikke drøfte det mer inngående.

Bitzer tar opp tre grunnleggende elementer som finnes i den retoriske situasjonen. Først det mest sentrale elementet, det påtrengende problemet (*exigence*). Deretter har vi det retoriske publikum (*audience*) og til slutt de retoriske vilkår (*constraints*) (Kjeldsen, 2015, s. 80). De retoriske vilkår kan vi også kalle «de tvingende omstendigheter», og jeg kommer til å bruke disse begrepene noe om hverandre.

Det påtrengende problem, den norske oversettelsen av Bitzers *exigence*, er noe som presser seg på i en bestemt situasjon. En feil eller en hindring, noe som ikke er som det burde eller som venter på å bli gjort. Det kan også forstås som en positiv forventning til situasjonen, og ikke bare et problem i ordets rette forstand (Kjeldsen, 2015, s. 81). Det påtrengende problem består videre av et faktisk forhold og en tilhørende interesse. De faktiske forhold er det som er åpenbart for alle og som alle kan si seg enige i. For å utgjøre et påtrengende problem, må noen ha en form for engasjement i de faktiske forholdene – en tilhørende interesse (Ibid, s. 82). For å ta et eksempel nærliggende til analysene i denne avhandlinga: en prest og det retoriske publikum kan være enige i at Jesus er en historisk person og at han har eksistert (faktiske forhold), men være uenige i at Jesus var Guds sønn (tilhørende interesse). I dette tilfellet vil det påtrengende problemet være at det retoriske publikum ikke tror at Jesus er Guds sønn. I enhver retorisk situasjon vil det finnes minst ett påtrengende problem, som er styrende på den retoriske diskursen (Bitzer, 1967, s. 8). Vi kan si at det felles påtrengende problemet for alle prekenene, er kirkefolkets behov og forventning om en preken på den aktuelle søndagsgudstjenesten. Mottakerne, eller menigheten, forventer å høre presten preke over søndagens tekst. Kanskje er det nettopp derfor de har gått i kirken eller på møte. Dette påtrengende problemet er generelt, og jeg ikke kommer til å nevne dette i analysen.

Det andre aspektet som alltid finnes i en retorisk situasjon, er det retoriske publikum (Kjeldsen, 2015, s. 83). Et retorisk publikum er de som kan bidra til forandring og som påvirkes av avsenders retorikk. Enhver som hører en tale, er altså ikke nødvendigvis en del av det retoriske publikum, ettersom de ikke nødvendigvis er villige til å la seg påvirke. I prekenanalysen vil jeg ikke gå inn i en publikumsanalyse, men kommer til å forholde meg til de tilstedeværende som retorisk publikum. I all hovedsak vil de fleste være en del av dette publikumet, ved at de er en del av menigheten og befinner seg på Gudstjeneste eller møte.

Samtidig kan det være noen om faller utenfor denne kategorien. Denne diskusjonen kommer jeg ikke til å gå inn på i denne omgang.

De retoriske vilkårene er de elementene, i og rundt situasjonen, taleren må forholde seg til (Kjeldsen, 2015, s. 86). Sier vi «de tvingende omstendigheter», blir det tydeligere at det handler om klare rammer for hvordan en taler må handle. For prekenene kan dette dreie seg om alt fra kirkerommets utforming, søndagens tekst, strømninger i den offentlige diskurs, tilhørergruppen og øvrige faktorer ved situasjonen som fungerer *tvingende* på prekensituasjonen.

3.1.6 Bevismidlene

I følge den klassiske retorikken hadde taleren forskjellige oppgaver. Taleren skulle nemlig belære, behage og bevege (Andersen, 2012). Dette er oppgaver knyttet til de retoriske bevismidlene: logos (belære), ethos (behage) og pathos (bevege). De tre bevismidlene skulle fungere som bevisføring for talerens sak, på en slik måte at mottakerne ble overbevist: «Bevismidlene skaper tiltro og tilslutning til budskapet» (Andersen, 2012, s. 40). Disse tre oppgavene er ikke ulike de kirkefader Augustin også listet for den kristne prekenen; prekenen skulle både lære (docere), bevege (flecere) og behage (delectare) (Skjevesland, 1997b, s. 103). Vi skal nå gjøre nærmere rede for de tre retoriske bevismidlene, eller appellformene.

Logos er bevismiddelet som skal gjøre resonnementene sanne og sannsynlige. Dette er knyttet tett opp mot argumentasjon, og vi vil derfor komme tilbake til logos i kapitlet om argumentasjon.

Ethos er bevismiddelet som går på avsenderens troverdige karakter. «Avsenderen er en del av budskapet. Dersom tilhørerne skal tro på saken, må de først tro på taleren» (Andersen, 2012, s. 35). Når en tale blir fremført på en slik måte at den bidrar til å fremme talerens troverdighet, blir ethos et middel i overtalelsesprosessen. Kirken har tradisjonelt knyttet ethos-begrepet opp mot Bibelens tale om at en profet skal kjennes på fruktene (Schumacher, 95, s. 96). Det er ulike faktorer som spiller en rolle i denne sammenheng. Aristoteles mente det var viktig at taleren fikk etablert sin karakter gjennom selve talen, og ikke gjennom forhåndsoppfatninger mottakerne måtte ha av talerens person (Andersen, 2012). Samtidig er det naturlig at slik vi kjenner en person, vil forme hvordan vi tar inn og lytter til det som blir sagt. Den forhåndsoppfatninga vi har til taleren før han begynner å tale, kalles for talerens

innledende ethos. Den ethos som kommer av selve talen, kalles for avledet ethos. «Den avledete ethos tildeles på bakgrunn av tilhørernes oppfatning av talerens retoriske valg og handlinger.» (Kjeldsen, 2015, s. 128). Til sist er det talerens endelige ethos som er den endelige vurdering av talerens karakter.

Vi kan dele ethos i tre ulike deler, eller karaktertrekk, en taler burde ha: forstandighet (phronesis), dyd (arete) og velvilje (eunoia) (Kjeldsen, 2015, s. 120). Forstandigheten kommer til uttrykk når taleren fremstår kompetent og fornuftig. Han må ha en viss bakgrunn for å kunne uttale seg om saken. I denne avhandlingen vil det være naturlig å trekke dette karaktertrekket i sammenheng med det å være utdannet prest, noe som kan gjøre en person svært kompetent til å holde en preken. På samme tid kan vi også se at det å være kristen i seg selv, i enkelte sammenhenger, også kan gjøre en person kompetent til å holde en preken. At taleren må være dydig, betyr at han må ha god moral og gjøre god gjerninger. Det skal ikke være slik at vi blir mistenkelige og mistenker taleren for å lure oss. Til slutt handler det siste karaktertrekket, velvilje, om at avsenderen ønsker mottakernes beste, på en vennlig måte (Bakken, 2011, s. 34). I homiletikken (se kapittel 3.2) blir spørsmål om predikantens person knyttet til ethosbegrepet. Skjevesland (1997a) spør om det finnes en sammenheng mellom budskapets gjennomslagskraft og budbringerens personlige holdning. Disse sidene ved ethos vil drøftes nærmere i lys av prekenene i kapittel 4.

En god taler må også mestre å bevege mottakerne. Dette skjer ved at deres følelser settes i sving (Andersen, 2012, s. 42). Dette kaller vi pathos. Som et steg på veien til overtalelse, må taleren *skape* pathos i mottakerne (s. 37). Klarer ikke talen å vekke noe følelsesmessig engasjement, vil talen virke uinteressant på de som hører på. Mottakerne blir ikke overbevist, og mangelen på pathos kan videre svekke talerens troverdighet (s. 40). Bevismidlene henger altså sammen, og er ikke isolert. Pathos trenger ikke være knyttet utelukkende til gode følelser. Det er snakk om alle typer følelsesmessig bevegelse. Om mottakeren opplever å bli frustrert eller sint ved å lytte til talen, kan det være et at talerens nøye gjennomtenkte virkemidler. I prekenen kan dette blant annet komme til uttrykk gjennom gleden ved å være tilgitt sine synder, bekymring for de som ikke har fått høre evangeliet, provokasjon over et radikalt budskap eller en frykt for hva som kan skje dersom en ikke ønsker å bli kristen. Følelsene kan virke motiverende og påvirke mottakeren til å gjøre det taleren vil. De spiller også en viktig rolle i talens argumentasjon, ved at de fungerer som et slags implisitt premiss for argumentene (Bakken, 2011, s. 39). Det følelsesmessige aspektet har vært viktig så lenge

retorikken har stått på tapetet: «Antikke retorikere var verken naive eller hyklerske. De erkjente og anerkjente at følelsene både er en viktig erkjennelseskilde og at de har et viktig formidlingspotensial.» (Andersen, 2012, s. 41). Som avsender må en altså vekke et minimum av følelser for å i det hele tatt holde på oppmerksomheten. Dersom mottakeren verken opplever glede, sinne, eller på annen måte blir berørt, vil de begynne å kjede seg (Bakken, 2011, s. 39). Dette er naturligvis også viktig for den kristne prekenen, ettersom presten/taleren i stort henseende ønsker å oppnå en forandring.

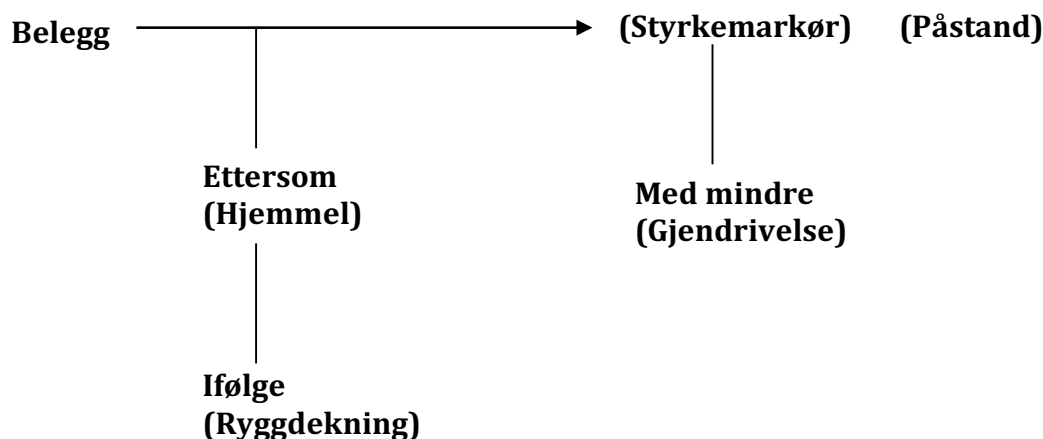
3.1.7 Argumentasjon

Prekenen er ikke først og fremst en argumentasjonstale, slik en politisk tale er i større grad. Så hvorfor er argumentasjon relevant for denne avhandlingen? I enhver situasjon hvor det finnes en taler og et publikum, er det også et budskap som skal fram. En prest ønsker også overbevise om noe, enten det er omsorg, et teologisk syn eller et kall til omvendelse. At prekenen inneholder argumentasjon, betyr ikke at det nødvendigvis er en tydelig fremleggelse av argumenter *for* og *imot* en sak. Det kan være en subtil argumentasjonsføring hvor eksempelvis flere bibelhenvisninger til slutt fører til en oppfordring om å følge Jesus. Hanne Roer (2014) sier det slik: «Formålet med en tale er at bringe publikum til at drage de konklusjoner, som taleren legger opp til» (Lund & Roer, 2014, s. 121). Det handler altså om hva det retoriske publikum konkluderer med til slutt.

I analysen kommer vi til å se på hvordan talerne og prestene argumenterer. I den forbindelse skal vi først og fremst se nærmere på logos. Dersom mottakerne av talen blir overbevist fordi de oppfatter talerens resonnementer som sanne eller sannsynlige, har de blitt overbevist av logos (Bakken, 2011, s. 44). Det som avgjør om vi oppfatter noe som sant eller sannsynlig, er om vi gjenkjenner argumentene, og om disse stemmer overens med våre forkunnskaper om verden og erfaringene vi besitter. Dette kaller vi for *doxa*. Ut i fra disse forutsetningene, kan vi si at argumentasjon er påstander om virkeligheten, og utsagn som begrunner hvorfor en gitt situasjon er sann eller sannsynlig.

For å analysere argumentasjonen ytterligere, vil jeg benytte meg av Stephen Toulmins (1974) argumentasjonsmodell. Modellen gjør at vi kan avdekke hvordan validitet, eventuelt invaliditet, er knyttet til måten argumentet er lagt fram på (Toulmin, 1974, s. 94). Vi kan altså avgjøre om argumentet er valid. Toulmin var kritisk til den klassiske formen for

argumentasjon, som ble bygd opp slik: «viktig premiss», «mindre viktig premiss», «konklusjon» (Toulmin, 1975, s. 96). Dette mente han ikke var tilstrekkelig. Dersom vi skal ha fullstendig logisk oppslutning rundt argumentasjonen og virkelig forstå helheten rundt den logiske prosessen, mente Toulmin at vi måtte føre et argumentasjonsmønster som er like grundig som det de bruker i jussen (Toulmin, 1975). Argumentasjonen forutsetter en påstand, eller et *claim*, som Toulmin kalte det. Påstanden må kunne bli prøvd og rettfærdiggjort. Om påstanden er utfordret, er det den argumenterendes ansvar å knytte den opp mot fakta og de elementer som gjør argumentet gyldig (Toulmin, 1975, s. 97). I tillegg til påstanden, er det også et belegg, *datum*, og en hjemmel, *warrant*. Toulmins argumentasjonsmodell inneholder ikke bare disse tre elementene, men inneholder seks element til sammen. Seks faktorer, eller utsagn, som finnes i et argument, og som er med på å gjøre påstanden gyldig. Disse utsagnene kan, og er ofte, implisitte (Kjeldsen, 2015, s. 177). Jeg kommer til å benytte meg av den norske oversettelsen av modellen, hentet fra Kjeldsen (2015, s. 180):

Det er først og fremst påstanden taleren søker oppslutning rundt. Påstanden kan bli bestridt eller diskutert, og må derfor gjøres valid ved de fem andre elementene. Belegget er forhold eller opplysninger taleren støtter sin påstand på. Hjemmelen er det som skal være mulig å samle allmenn oppslutning rundt, og er den delen av argumentet som oftest er implisitt. Ryggdekningen er hjemmelens konkrete grunnlag. Om hjemmelen handler om noe som kan verifiseres av loven, så vil ryggdekningen være selve loven den bygger på. Styrkemarkøren markerer i hvor stor grad den som taler er villig til å stå for det som påstås. Gjendrivelse er avsenders forsikring mot innvendinger og motargumenter. (Kjeldsen, 2015, s. 180-181).

3.2 Homiletikk

I dette underkapittelet skal jeg redegjøre for relevant teori fra homiletikken. Før vi ser på en definisjon av begrepet, må vi aktualisere homiletikkens relevans for denne avhandlingen. Den er relevant først og fremst ved at den beskriver perspektiver ved prekenene vi ikke får gjennom retorikken. Det mest åpenbare aspektet i den sammenheng handler om at det er religiøse taler. Det er snakk om tro og personlige erkjennelser, og skal vi få et godt og nyansert bilde av prekenen, kan vi ikke bare betrakte og analysere den med verktøy fra retorikken. Vi må ha en respekt for prekenens mest grunnleggende premisser. Vi kan ikke betrakte prekenen ut fra et syn om at det ikke finnes en Gud – da angriper vi problemstillingen på gale vilkår. Vi skal riktig nok heller ikke tilnærme oss prosjektet med en innstilling om at det finnes en Gud, men vi må anta, og ha forståelse for, at de som taler og de som lytter, antakeligvis har denne erkjennelsen. Retorikkens perspektiv vil være prekenen som overbevisning, mens homiletikken vil betrakte den som aktualiserende formidling av Guds ord.

3.2.1 Hva er homiletikk?

Skjevesland (1997a) sier om homiletikk at det er dreier seg om forskning, kunnskap og ferdigheter knyttet til kirkens forkynnelse (Skjevesland, 1997a, s. 18). Videre sier han at: «Homiletikk er den uavbrutte faglige samtale om forkynnelsens muligheter og problemer. Ikke sjelden avgrenses objektet snevrere: Homiletikken har som gjenstand den Gudstjenestelige preken» (Skjevesland, 1997a, s. 19). Om våre prester og talere har en faglig innsikt i homiletikken spiller egentlig ikke en særlig stor rolle. Det viktige i denne omgang er at prekenlæren kan bidra til kunnskap om hva en preken er og hvordan den oppstår.

3.2.2 Homiletikk og retorikk

I dag får retorikken en stadig mer fremtredende posisjon, også innen homiletikken. Dette til tross for en motforestilling om å trekke retorikken inn i kristen forkynnelse. Disse aspektene nevnte jeg innledningsvis, og det dreier seg om advarselen mange kristne har ment Bibelen har kommet med, særlig ved Paulus i 1 Korinterbrev. Kjell Arne Morland (2007) har skrevet en prekenlære om kristen forkynnelse og retorikk, og fastslår at det viktigste for en god, kristen forkynnelse aldri kan være retoriske ferdigheter (Morland, 2007, s. 8). Samtidig rettes det et fokus mot at retorikken kan ha en slags pedagogisk nytteverdi, både i arbeidet med prekener og i arbeid med bibelteksttolkning. At prekenen har blitt definert som «ordet fra

Guds munn», er et prekenideal som i særlig grad har bidratt til å skjule prekenens avhengighet av retorikken (Schumacher, 1995, s. 106). Men det er ikke mulig å fjerne sammenhengen mellom den talende og det talte (Schumacher, 1995). Derfor vil de aller fleste også være enige i at retorikk er viktig også for homiletikk.

3.2.3 Sjanger og preken

Vi må også se litt på prekensjangeren, for den er tross alt ikke en del av de klassiske talene man ofte hører om i forbindelse med retorikk. Berge & Ledin (2001) skriver at sjangerbegrepet kan være svært nyttig for å få en dypere forståelse for hvordan en anvender tekster i en bestemt kultur, og for videre å fange opp hvordan tekster er avhengig av retoriske situasjoner og strategier (Berge & Ledin, 2001, s. 4). Vi kan si at Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband representerer hver sin tekstkultur, som legger føringer for hvordan prekenene deres er. Vi kan altså, ved å ha et sjangerperspektiv på prekenen, få et innblikk i hvordan prekenen er avhengig av retoriske situasjoner og strategier. Sjanger er ikke et bundet fenomen, men et dynamisk begrep i bevegelse (Miller, 2001). Sjangeren, og hvordan den er, er knyttet til menneskelig aktivitet. «Pragmatisk sett er en sjanger en instans som koder kontekstuelle forventninger» (Berge & Ledin, 2001, s. 6), og vi kan derfor si at det handler om hvordan prekenen som sjanger er knyttet til den retoriske situasjonen.

Innenfor den klassiske retorikken finnes det tre talesjangre. Det er «den rådgivende tale», eller «deliberativ retorikk», som går ut på å enten oppfordre eller fraråde, «rettstalen», eller «forensisk retorikk», som går ut på å anklage eller forsvare, og til slutt «oppvisningstalen» eller «epideiktisk retorikk», som skal dele ut ros og ris, og gjerne har som sideformål å fremheve hvor flink taleren er (Andersen, 2012, s. 29). En kan ikke uten videre plassere den kristne prekenen innenfor en av disse tre retoriske talesjangrene ettersom disse var utarbeidet for taler i en annen situasjon enn prekenen. Den rådgivende talen kan imidlertid ligne noe. En preken handler jo langt på vei om å råde til tro, og fraråde fra å ikke tro. Det skal angivelig også være sagt om Martin Luther at han fulgte Quintilians skjematiske fremstilling av deliberativ retorikk i sin forkynnelse (Sjaastad, 2001). For å få en enda dypere forståelse av hvordan prekenene arter seg som sjanger, og videre bredden av ulike typer prekener, skal vi se på Skjeveslands (1997b) ti ulike prekentyper. Jeg vil her se på hvordan disse kan fungere som ti undergrupper innenfor prekensjangeren. De fleste prekener vil inneholde trekk fra flere av disse ti prekentypene (Skjevesland, 1997b, s. 109), og de kan derfor også fungere som

nyttige verktøy for å forstå prekenene bedre. Noen av prekentyperne vil ikke være relevante for denne avhandlinga, men jeg vil likevel ta med alle for å få med bredden.

Den bibelsentrerte preken har som formål å ettertrykkelig få fremmet bibelteksten (Skjevesland, 1997b, s. 101). Det å preke, er å utlegge Guds ord. Denne prekentyperen har også et fokus på å sette bibelteksten i lys av andre bibeltekster. Prekenen ligner en *homili*, som er en vers-for-vers-utleggelse av prekenteeksten. Fokuset er ikke like sterkt på en hermeneutisk problematikk, for legges teksten fram bibelsk rett, så er det Ordet som skal stå for resten av fortolkninga og overbevisningen. (s. 102).

Den dogmatisk bevisste lærepreken har som sitt formål å trekke ut et dogmatisk tema, et sentralt kristens lærepunkt, fra bibelteksten. Denne prekentyperen er ofte konfesjonelt bevisst. Styrken ved denne typen, er den pedagogiske fordelen; én sak, ett tema, og Skjevesland påpeker at dette innebærer at: «Tanker og indfald flagrer ikke rundt som vilde fugler» (Skjevesland, 1997b, s. 103).

Den proklamatoriske preken dannes ofte rundt et bestemt tema. Alle våre fire prekener er basert på søndagens tekst fremfor et tema, men noen vil i større grad enn andre bære preg av å ha et overordna tema. Denne prekentyperen er en proklamasjon av Guds frelseshandling i Jesus Kristus, og *herolden*, som vi skal komme nærmere inn på snart, taler ofte denne typen. (Skjevesland, 1997b).

Den Psykologisk-sjelesørgeriske preken har et fokus på å møte det hele mennesket, og innholdet i prekenen er ofte knyttet til menneskers opp- og nedturer livet. Prekenen er forpliktet til å gi svar på menneskelige problemer. Denne typen kan være drevet av en antiintellektuell holdning. Prekenen kommer nært på mennesker, men kan samtidig stå i fare for å miste bibelsk substans. (Skjevesland, 1997b, s. 104).

Den sosialetiske preken fokuserer på tanken om at Guds vilje også har å gjøre med de sosiale og politiske forholdene i samfunnet. Den har gjerne en økt bruk av bibelhenvvisninger fra Det gamle testamentet, men står på sin side i fare for å bli moraliserende og lovisk. (Skjevesland, 1997b, s. 105).

Den essayistiske preken er en prekentype som er mer fokusert på språklig eleganse. «De mennesker, som har et kræsent øre for verbal kommunikation, oplever nok, at megen forkyndelse fortøner sig i sproglig kedsommelighed» (Skjevesland, 1997b, s. 106).

Prekentypen oppstod som et svar på kjedelig og monoton forkynnelse.

Den bibelparafaserende preken er en kjent og kjær form for søndagsskolelærere, og hyppig brukt på familiegudstjenester. Målet er å gjøre teksten levende ved en gjenfortellende aktualisering. Denne prekentypen er basert på en type antiintellektualistisk hermeneutikk.

Fortellingspreken er nært beslektet med den bibelparafaserende preken, og kanskje også essaypreken. Bibelteksten er ikke fundamentet i prekenen, men gjennom prekenen blir det formidlet en fortelling som sammenfaller med en bibeltekst. Mange lekpredikanter har hatt fotfeste i denne typen. Prekenen skal skape kontakt, gi rammende illustrasjoner og lokke både smil og tårer fram blant tilhørerne (Skjevesland, 1997b, s. 107).

Den meditative preken er inderlighetens prekenform. Målet er å få tilhørerne i et nært, innlevd forhold til teksten. Predikanten forsøker meditativt, ettertenksomt å tegne en bibelsk scene, og betrakter den stedfortredende for menigheten. Typisk for denne typen er å anvende Jeg-formen. (Skjevesland, 1997b).

Dialogpreken er en slags respons på kjedsomme, enveiskommuniserende prekener. Den er pedagogisk anlagt, og målet er å oppnå et større engasjement hos mottakerne enn ved en monolog. Et viktig element i denne stilen er *den forfalskede dialog*, hvor predikanten stiller spørsmål, svarer selv, kommer med neste tenkte innvending og besvarer på nytt (Skjevesland, 1997b, s. 109).

3.2.4 De fem predikantbildene

Skjevesland (1997a) har skrevet om fem tradisjonelle predikantbilder: *herolden, læreren, hyrden, fortelleren, vitnet*. Vi kunne kalt de for de fem predikantkarikaturene, for det er ikke slik at en predikant vil være utelukkende i den ene eller den andre kategorien.

Predikantbildene blir lagt fram som inspirasjon, eller forbilder, for predikanter, men jeg kommer til å bruke dem som analytiske hjelpemidler for å forstå prestene og talerne bedre.

Herolden er en metafor hentet fra den politiske sfære. Herolden var den som hadde autoritet til å overbringe budskap og nyheter direkte fra kongen. Som predikant er herolden opptatt av å ha et sterkt fokus knyttet til budskapet, saken og sannheten (Skjevesland, 1997a, s. 115). Det som kjennetegner Herolden er konsentrasjonen om, og den sterke tilliten til selve budskapet. Heroldens fokus er derfor ikke kommunikasjonsteoretiske overveielser. «Det er tyngde nok i budskapet selv til å forsere de hindre som måtte stenge veien til hjertene.» (Skjevesland, 1997a, s. 115). Et fokus på at budskapet, fører til at spørsmål knyttet til predikantens person, ikke blir like viktig.

Læreren er den undervisende predikant. Læreren er opptatt av det rike innholdet i den kristne lære, som igjen må utfoldes for menigheten slik at den ikke stagnerer. «Læreren ser på kirken som et veksthus, ikke et parkeringshus» (Skjevesland, 1997a, s. 117). Læreren har alltid nyttige tekstobservasjoner som tilfører hørerne ny kunnskap, ved at han selv har dyp innsikt i bibeltekstene. Læreren prioriterer å vedlikeholde sin teologi. «Læreren leverer gjennomarbeidede preker med en struktur som gir menigheten mulighet til å følge progresjonen i tankegangen» (s. 118).

Hyrden er predikanten som ønsker å leve nær menigheten. Hyrden har som homiletisk mål å bety noe forandrende og formende i den enkeltes og i menighetens liv (Skjevesland, 1997a, s. 118). «Hyrden er ikke ensidig fokusert på selve budskapet, men har sitt hjerte like mye hos tilhørerne: Hva trenger de å høre i den aktuelle situasjon» (s. 118). Videre er Hyrden opptatt av å bruke forkynnelsen til å utvikle menigheten som et godt fellesskap (s. 119).

Fortelleren preker ved å fortelle (Skjevesland, 1997a, s. 120). Målet er å løsrive seg fra en argumentativ preke-tradisjon (s. 121). Det foregår på tre forskjellige måter. I den første utgaven brukes fortellingen som illustrasjon i prekenen. Her kommer predikantens *jeg* fram, og taleren forteller om personlige erfaringer, erindringer og bekjennelser, men blir ikke for privat. Den andre utgaven av fortelleren, er at det blir presentert en helhetlig fortelling basert på ikke-bibelsk stoff. Det bygges opp parallellhistorier til en bibelsk fortelling, som i sak sammenfaller med bibeltekstens poeng. Den tredje utgaven er når fortellingsprekenen blir en kreativ gjenfortelling av Bibelens egne beretninger. (s. 122).

Vitnet står i rettssituasjonen (Skjevesland, 1997a, s. 127). «En forkynner i vitnets bilde holder preker som strømmer av et liv som har noe å bevitne: Det apostoliske Kristus-vitnesbyrd

har ved troen slått inn i predikantens liv.» (s. 128). Det krav som rettes mot forkynnere om troverdighet og autoritet, er knyttet til dette (Skjevesland, 1997a). De må vise til at de lever det de lærer.

3.3 Redegjørelse for et knippe betegnelser

Før vi går videre med analysen, må vi klargjøre bruken av enkelte betegnelser. Jeg har valgt å kalle alle fire taler for prekener. I Den norske kirke er *preken* det åpenbare valget, men hos Norsk Luthersk Misjonssamband er ikke dette like selvsagt. Her er den interne sjargongen noe varierende, men de mest brukte ordene er antakeligvis «tale» eller «andakt». På søndagsmøter i NLM, som de jeg har gjort opptak fra, vil prekenbegrepet allikevel være alminnelig brukt. For å lande på ett begrep, har jeg derfor valgt å bruke begrepet preken hos både DNK og NLM.

Når det gjelder den som taler, vil jeg vise til *presten* når det er snakk om DNK, og til *taleren* når jeg viser til NLM.

4 Analyse av fire prekener

I dette kapittelet skal vi gå nærmere inn i de fire prekenene – to fra Norsk Luthersk Misjonssamband og to fra Den norske kirke. Jeg kommer til å foreta en retorisk analyse av den enkelte preken, og samtidig forsøke å aktualisere det med homiletikken.

4.1 DNK Oslo

Den første prekenen jeg skal analysere, er hentet fra en kirke i Oslo. Prekenen ble holdt 4. September 2016. Denne søndagen er det kirkens seniorprest som forretter Gudstjenesten. Kirkerommet er stort og romslig, og det blir derfor tydelig når benkene ikke fylles opp. Senere samme dag skal det være en konfirmasjonsgudstjeneste, og det er ikke utenkelig at det kan være en årsak til at det ikke er fullt hus. Likevel er det en god gjeng på i underkant av 100 mennesker som er kommet på Gudstjeneste denne søndagen. Gudstjenesten arter seg nokså tradisjonelt. Sangene er hentet fra Salmeboken, med nummer på tavle på veggen og akkompagnert av orgel. Før prekenen er det tekstlesing av søndagens lesetekster, ved kirketjeneren. Når presten går opp på prekestolen, iført prestedrakt og grønn stola, har han et godt overblikk over hele forsamlingen. Han begynner med å lese søndagens tekst, deretter går han rett over i en bønn før han fortsetter. Prekenen varer i tretten minutter, og presten står på prekestolen under hele seansen. Hendene plasserer han hvilende på stativet, der han også har Bibelen og antakeligvis noen notater som vi ikke ser. Blikket vandrer fra prekestolen og til salen gjennom hele prekenen, og det kan virke noe påtatt. Jeg opplever heller ikke å få direkte øyekontakt med presten der jeg sitter. Han fremstår som noe avhengig av manuset, men selv dette tatt i betraktning, er det ingenting som tyder på at det er dårlig kontakt mellom prest og tilhørere, for det er hele tiden en oppmerksom ro i kirkerommet. Forsamlingen består av noen unge voksne, noen godt voksne, men aller flest eldre. Det er ikke konfirmanter til stede.

Prestens dialekt kan minne om en typisk preste-sosiolekt, med en distinkt skarre-r. Stemmen er klar og bærende i det ekkofylte kirkerommet. Den flyter og virker tilpasset situasjonen, nærmest tredd på, og ikke slik en person prater i dagligtale. Presten sier en setning, tar seg en god pause på flere sekunder, for så å fortsette igjen, som for å markere et poeng. Det er lett å merke seg den karakteristiske prosodien presten har. På mange måter kan den minne om den

måten en artikulere seg på når en leser opp et dikt – og presten virker da også til å være vel bevandret i diktningens verden, i det han har hele sju ikke-bibelske referanser herfra.⁴

Når jeg nedenfor refererer til prekenens transkripsjonen fra DNK Oslo, vil jeg henvise med tall i parentes til vedlegg 3.

4.1.1 Prekenens bestanddeler

Det første vi skal se på, er prekenens bestanddeler. Det innebærer å se på hvilke innholdsmomenter som er med i prekenen, og videre rekkefølgen de kommer i. Prekenen bærer preg av å være fylt av sitater og referanser fra litteraturen, og å lytte til den oppleves litt som å få et innblikk i prestens indre liv. Prekenen fokuserer på å oppmuntre mottakeren til å reflektere over ulike sider ved livet og døden. Det er den syttende søndag i treenighetstiden, og prekenen spinner ut fra dagens prekentekst. Alle de fire prekenene baserer seg på søndagens tekst, og jeg kommer derfor til å åpne hvert av underkapitlene om bestanddelene, med å gjengi denne teksten. Denne søndagens tekst er hentet fra Markus 5, 35-43:

«³⁵ Mens han ennå talte, kom det folk fra synagogeforstanderens hus og sa: «Din datter er død. Hvorfor bryr du mesteren lenger?» ³⁶ Jesus hørte det som ble sagt, og sa til synagogeforstanderen: «Frykt ikke, bare tro!» ³⁷ Nå lot han ingen andre følge med enn Peter, Jakob og Johannes, Jakobs bror. ³⁸ Da de kom til synagogeforstanderens hus og han så alt oppstyret og folk som gråt og jamret seg, ³⁹ gikk han inn og sa til dem: «Hvorfor støyer og gråter dere? Barnet er ikke dødt; hun sover.» ⁴⁰ De bare lo av ham. Men han drev alle ut og tok med seg barnets far og mor og dem som var med ham, og gikk inn der barnet lå. ⁴¹ Så tok han barnet i hånden og sa: «Talita kumi!» Det betyr: «Lille jente, jeg sier deg: Stå opp!» ⁴² Straks reiste jenta seg og gikk omkring; hun var tolv år gammel. Og de ble helt ute av seg av undring. ⁴³ Men han påla dem strengt at ingen måtte få vite dette, og han sa at de skulle gi henne noe å spise.» (NB11)

Her åpner altså presten sin preken. Vi kan si at innledninga (exordium), er passasjen fra 1-18. Presten åpner med å introdusere bibelstedet og ved å lese teksten (5-17). Etter at teksten er lest, ber han en bønn. Det er en tradisjonell bønn man ofte hører i en kirke; «Hellige far, hellige oss i sannheten, ditt ord er sannhet. Amen.» (18). Fram til dette punktet, har presten hatt et relativt hurtig tempo, men fra nå av tar han seg bedre tid.

I prekenens hoveddel (20-111), filosoferer og resonnerer presten over livet og døden, med hyppige innslag av litterære referanser for å underbygge resonnementene. Et påfallende viktig trekk ved prekenen er disse referansene, men søndagens tekst har lagt føringer for hva presten

⁴ Feltnotater, vedlegg 4

fokuserer på. Til å begynne med tar presten opp selve underet i teksten, dødeoppvekkelsen, og setter det i en bibelsk kontekst. Det er kun to steder i Bibelen denne typen under blir nevnt, sier han, og stiller seg undrende til hvorfor det ikke skjer flere ganger. I tillegg har vi oppstandelsen til Jesus. Var disse, som Jesus vekke opp fra døden, virkelig døde eller bare sov de? Var det kanskje bare en nær-døden-opplevelse? (26-29). Presten stiller altså spørsmål ved det vi nettopp har lest, og inviterer på den måten tilhørerne til å reflektere over det samme. Selv tar han ingen klar stilling til spørsmålet, men slår likevel fast at det i det minste var en «nær-Jesus-opplevelse» (31). Når han mot slutten av prekenen forteller om sin kvinnelige kollega, sykehuspresten, kan det virke som at i hvert fall hun tar implisitt avstand fra mirakelfokuset i Bibelen:

«Og sykehuspresten kjenner seg igjen i dette, og tilføyer: «jeg pleier å si at det eneste underet jeg opplever i mitt liv er at jeg fortsatt tror[↑]. Jeg tror på Gud, men jeg kan ikke forstå ham. Jeg vet heller ikke hva jeg kan forvente av han. Jeg tror iallefall ikke at han oppvekker oss fra de døde før tiden er inne. Det eneste jeg tror, er at Gud holder meg borte fra mørket, [korrigerer:] mørke tanker og lar meg hvile i troen og at døden ikke har det siste ordet (3:0) Jeg tror at vi alle skal komme over på den andre siden og få våre mange spørsmål besvart» (.) sier sykehuspresten (2:0)» (104-111)

I sitatet, som kommer mot slutten av prekenen, forteller presten om sykehuspresten og det hun opplever som et Guds under i det daglige, i det ordinære – fremfor i det overnaturlige. At hun fortsatt tror, midt oppi alt – det er et under. Det er uklart hva presten selv mener om undrene, men det kan tenkes at han svarer på sin egen innledende undring ved å fortelle om denne sykehuspresten. Dersom det er dette presten forsøker å formidle, er det også nærliggende å lure på om han stiller spørsmålstegn ved andre sider ved den tradisjonelle kristne lære. På et punkt sier han faktisk at «i våre liv er døden ugjenkallelig døden» (92), og det kan virke som en presisering av nettopp dette. Når presten i oppramsingen av de andre dødeoppvekkelsesundrene også nevner Jesus selv, må vi vurdere mulighetene for at presten også stiller spørsmålstegn ved Jesu oppstandelse. Ser vi lengre ut i prekenen, er presten likevel tydelig på å skille de menneskelige egenskapene fra Jesu guddom. Forskjellen ligger i det skapte. Jesus var født, men ikke skapt:

«Derfor var det viktig for kirkefedrene, å få inn i trosbekjennelsen at Jesus var født og ikke skapt. Av samme vesen som faderen (3:0) Det er ikke vi. Vi er skapt, og vi skal dø (3:0)» (61-64)

Ser vi det fra en litt annen vinkel, kan det virke som at presten forsøker å forholde seg moderat til spørsmålet, kanskje for å nå bredere ut blant tilhørerne. Dagens preken har et sjelsesørgisk preg over seg, og i det ligger den veiledende henvendelsen til mennesker i liv

og i sorg – Jesus så de gråtende pårørende, sier presten. Som mennesker er man aldri alene, og i fortsettelsen blir dette gjentatte ganger presisert. Intet menneske er en øy, refererer presten (58), og peker på hvordan vi ikke står alene, verken i død eller liv. Dette ser vi når vi åpner oss for troens dimensjon, legger han til. Prekenen minner mest om *den psykologisk-sjelesørgeriske preken* ved at den har dette preget. Prekenen henvender seg til det hele mennesket og møter mottakerne på det mellommenneskelige nivå (Skjevesland, 1997b).

Presten fokuserer også på å se Guds under i livet, selv når det ikke går deg godt. Tekster, som søndagens tekst, er ikke ment til å leses inn i livene til mennesker som har mistet noen. Dødeoppvekkelsesunderet er en sjeldenhet. Prestens budskap blir et slags forsøk i å forstå livets luner, men samtidig erkjenne Guds tilstedeværelse i nedturer og oppturer i hverdagen.

Videre fokuserer prekenen på livet, her og nå, et kort lysglimt mellom fødsel og død (34), som presten sier. Referansene, som er tekster skrevet av diktere og forfattere, blir på denne måten en poengtering av ulike menneskers søken etter å finne ut hva som er der ute. Midt i det usikre og sårbare, sier presten, søker troen å forankre livet i noe utenfor seg selv (46-47). Videre spør presten, i lys av disse tidligere nevnte funderingene, om det nettopp kan være en *hemmelig lengsel* som trekker mennesker til teatersalen for å se og høre Bjørn Eidsvågs «Etterlyst Jesus»⁵ (78-80). Han siterer også en journalist fra Vårt land, som har skrevet om denne forestillingen, og som spør om det er fordi mennesker identifiserer seg med Eidsvåg at de tar turen til teateret. Fra dette går presten videre til å parafrasere Johannesevangeliet, som sier at den som har Jesus allerede har gått over fra døden til livet. Fokuset tas vekk fra døden, til livet. «Allerede, i dette livet som skal dø, er vi forankret i det som forblir utover dødens grense. Helt fra dåpen.», sier han (86-87). Her trekker han også inn Paulus' ord om tro: at det er å leve i Kristus, og videre at det å leve i Kristus er å leve i oppstandelsen. Prestens fokus er på livet her og nå, og på troen i det daglige og ordinære. Sykehuspresten uttalte jo også at hun trodde Gud holdt henne borte fra mørke tanker, og lot henne hvile i troen på at døden ikke har siste ord. Hvile i troen, og ikke bekymre seg for den.

Prekenen handler egentlig om at livet er forankra i noe større, noe som, slik presten sier det, gjør at en blir takknemlig – også for smerten (68-69). Kanskje en mulig, dog banal overskrift på prekenen kunne vært: «Livet er ikke meningsløst!», for det er egentlig det presten utforsker

⁵ Teaterforestilling med Bjørn Eidsvåg høsten 2016. Går nærmere inn i dette under den retoriske situasjonen.

– meninga med livet. Finnes det noe mer? I så fall, hvilken påvirkning har det på livet vårt her og nå? Hva og hvem er Gud? Han kommer ikke med noen konkrete svar, kun en stille oppfordring om å undersøke og utforske selv. I avslutninga (peroratio) (112-117) kommer presten til en vag konklusjon, et slags forslag i form av en ny referanse, denne gangen til Erik Bye: «så spør ikke mer, men søk det og finn det. Du vet det er tid» (114). Deretter avslutter han med en kort bønn.

4.1.2 Den retoriske situasjonen

I dette underkapittelet skal vi utforske den retoriske situasjonen prekenen oppstod i. Her skal vi se på hvem som er retorisk publikum, hvilke retoriske vilkår som ligger til grunn for prekenen, og til slutt hvilke påtrengende problem prekenen er et svar på. Dette vil være svært sentrale moment i alle fire analyser. Spesielt vil vi vie en del plass til det påtrengende problem, som vil si oss noe om hva som er prestens retoriske prosjekt. Vi kan betrakte den retoriske situasjonen som en naturlig kontekst, med mennesker, hendelser, objekter, relasjoner mellom disse, og et påtrengende problem (exigence) som i stor grad inviterer til ytring (Bitzer, 1968, s. 5).

Jeg kommer til å arbeide ut fra et premiss ved alle de fire analysene, om at tilhørerne er det retoriske publikum. Denne søndagen blir de det, ved at de befinner seg på Gudstjenesten. Poengene og argumentene presten måtte komme med, er rettet mot de som er til stede – hvem de enn måtte være. For prekenen er kun tilgjengelig for disse, på akkurat dette tidspunktet. Underveis henvender ikke presten seg direkte til dette publikummet på noen konkret måte. Han stiller noen få spørsmål, men de tar mer form som prestens egne mønstringer. Presten tar heller ikke med betraktninger fra dagliglivet, små anekdoter med egne erfaringer, men snakker til publikum om et tema som er utenfor hans personlige sfære. Det upersonlige preget og den distanserte tilnærminga til publikum, gjør tilhørerne til et passivt publikum, men de kan likevel være aktive lyttere, ved at de mottar prestens budskap og gjør det han indirekte oppfordrer til. Gjennom hele prekenen oppfordres de til å tenke og undre, slik som presten gjør. Videre hører det også med til den retoriske situasjonen å se på hvilke retoriske vilkår, eller tvingende omstendigheter, som har vært relevant for denne prekenen. De mest åpenbare vi kan peke på er kirken, kirkerommet, byen, årstiden, bibelteksten, nyhetsbildet og teologiske overbevisninger presten, eller kirken måtte ha, og videre hvordan disse elementene, i samspill med det retoriske publikum, legger føringer for hvordan prekenen utarter seg.

Det påtrengende problemet i situasjonen, er det som har gjort at presten velger å snakke om det han gjør. Ut av bibelteksten trekker presten fram, i en slags filosofisk resonnering, dødeoppvekkelsen, Jesu under, og han bruker det til å snakke videre om disse temaene. Dette er interessant, for han kunne valgt å fokusere på andre ting ved teksten, for eksempel Jesu omsorg for menneskene rundt seg, eller Jesu møte med synagogeforstanderens tro. Han valgte allikevel kun dette ene elementet. Dette blir en form for speiling av presten – både hans teologiske ståsted, men også hva han ser på som viktig for eget og andres liv. Det påtrengende problemet som blir forsøkt løst, er usikkerhet rundt Jesu undergjerning, og spesielt dødeoppvekkelsen. Dette kommer til uttrykk ved at presten avmystifiserer underet i teksten, og impliserer, som nevnt tidligere, at dagens tekst ikke skal leses inn i livene til dem som har mistet noen.

Dagens preken har som nevnt et sjelesørgerisk preg over seg. Den taler om sorg, søken, tro og tvil. Presten vil i prekenen skape refleksjon rundt nettopp dette. I tillegg vil han også skape en endring som blir aktivert gjennom mottakers søken, noe presten oppfordrer til, ikke minst i sine avslutningsord via Erik Bye:

«Erik Bye, som har mange flotte tekster, han skriver: «slukk lyset, og skynd deg av sted. Og dagen som demrer der ute vil si deg; det finnes et land som det lukkede øye alene kan se. Så spør ikke mer, men søk det og finn det. Du vet det er tid.» (112-114)

Presten holder ingen tordentale eller en vekkellesappell. Han sier ikke hva han mener er rett eller galt, men kommer med noen veiledende dytt i retning egenrefleksjon. Det påtrengende problem er mangelen på refleksjon rundt spørsmål om hva som finnes utover livet vi lever her og nå. Problemet kan løses ved at presten setter søkelyset på det, og ved at det retoriske publikum faktisk tar prestens råd til etterretning.

Et tredje fokus jeg vil trekke fram i sammenheng med den retoriske situasjonen, er hvordan presten stadig referer til litteraturen gjennom hele prekenen. Riktig nok for å underbygge ulike poeng, men samtidig får han fram et annet: det er viktig og rikt å strebe etter intellektuell dannelse, særlig fra litteraturen. Et påtrengende problem er en mangel på kunnskap og behov for å utvide det retoriske publikums horisont – derav et forsøk på å gi det retoriske publikum dette høykulturelle innputtet.

4.1.3 Elocutio

Elocutio, eller stilen, som er retorikkens tredje del og handler om hvordan taleren uttrykker budskapet, er bemerkelsesverdig i denne prekenen. Kravet om utsmykking har blitt ettertrykkelig fulgt. Formuleringene blir langt på vei hjulpet av de mange referansene, men selv når presten ikke siterer, men kommer med egne betraktninger, er de ofte så velformulert at en nesten må undres på om presten har en gryende poet i magen. Det er også tydelig at presten har brukt tid på retorikkens fjerde del, memoria, da språket flyter og mest sannsynlig er slik presten har skrevet det ned i sine notater. Språket er klart, og dette kan vi fastslå i lys av kunnskap om det retoriske publikum. Den poetiske stilen ville ikke være like høvelig om det hadde vært barn og konfirmanter til stede, men dette har antakeligvis presten tatt høyde for.

4.1.4 Aptum

Når vi nå skal undersøke prekenens aptum, skal vi se på de ulike delene i prekenen, om de står i et høvelig forhold til hverandre – eksternt og internt. Vi kan si at forholdet mellom innholdet, komposisjonen og stilen, er høvelig. Det er høvelig at prekenens tematikk blir presentert og fremlagt på den måten den blir. De ulike delene komplimenterer hverandre. Videre skal vi se på den eksterne høveligheten. Her har jeg sett på hvordan forholdet mellom prest og preken er på den ene siden, og hvordan forholdet mellom mottakere, preken, talesituasjon/Gudstjeneste og uttrykksmåte er på den andre siden. Først og fremst kan vi si at det er høvelig at presten, som prest, formidler menigheten en preken i kirken, på Gudstjenesten denne dagen. Det ligger i prestens rolle og Gudstjenestens karakter, og noe annet ville vært mindre høvelig. Dette gjelder for alle fire prekener. I uttrykksmåten ligger actiodelen av prekenen, og denne må også stå i høvelig forhold til resten av prekenen. Innledningsvis nevnte jeg at presten underveis i prekenen så mye ned på notatene og henvendte seg lite til mottakerne med blick og kroppsspråk. Dette kan være en mulig utfordring knyttet til talens eksterne høvelighet, for prestens fremførelse står ikke i tilsvarende stil til innholdet av prekenen. Med et så livsnært tema, med en sjelesørgerisk sjargong, ville det vært naturlig med en mer direkte henvendelse til mottakerne.

Når det gjelder preken og mottaker, kan vi ta med prestens hyppige referansebruk. En utfordring knyttet til dette, er hvorvidt mottakerne føler seg inkludert eller ekskludert. Blir mottakerne ekskludert fra talesituasjonen, vil det heller ikke være et høvelig forhold mellom preken og mottaker. En kan undres på om presten implisitt tilsikter en bestemt målgruppe ved å benytte seg av denne tilnærminga. Hilde Fylling (2016), sokneprest i Kjerringøy, oppdaget i

sin studie om Gudstjenestedeltakeres resepsjon av prekener, at informantene kunne føle seg utenfor hvis presten brukte referanser de ikke forstod. Det kunne være filmer de ikke hadde sett eller hørt om, bøker de ikke hadde noen kjennskap til, men det kunne også være bibelfortellinger og referanser det ble tatt for gitt at de kjente til. Disse informantene reagerte svært negativt til det hun kaller ekskluderende bildebruk (Fylling, 2016, s. 102). Det må likevel nevnes at referansene, slik de blir brukt i dagens preken, ikke forutsetter videre kunnskap om verket de stammer fra.

Et annet aspekt ved denne referansebruken, er i hvor stor grad det er høvelig for presten å referere til litterære verk som ikke er Bibelen eller annen kristen litteratur. For selv om presten åpenbart kan sin Fosse, så vil noen kunne mene at presten burde holdt seg til henvisninger fra Bibelen i all hovedsak, og i hvert fall til kristne forfattere. At presten likevel benytter seg av denne formen, forteller oss noe om overveielser han har tatt i forkant av prekenen. I dette tilfellet kan det for eksempel handle om at han ikke regner med at dette vil være et problem for denne menigheten, og at han ser det som en stor verdi å se bibelteksten og tematikken i samspill med andre tekster, ikke bare i lys av Bibelen selv. Vi kan ikke forutse mottakerens respons, men dette momentet gjør at prekenen *kan* ha dårlig aptum i møte med enkelte mottakere. Dersom det sitter en kirkegjest i benkeradene denne søndagen som opplever det presten gjør som støtende mot sin tro, kan tilliten til presten svekkes av denne tilnærminga.

4.1.5 Prekenens overbevisende kraft

Til slutt skal vi se på prekenens overbevisende kraft, og vi kan kanskje si at dette er kjernen i den retoriske analysen. Her skal vi først se på bevismidlene, og så gå inn i prekenens argumentasjon. Hva forsøker presten å overbevise om, og hvilke strategier benytter han seg av? Vi har allerede vært innom tematikken flere ganger, og kan derfor bare gjenta hovedmomentene: presten ønsker å overbevise mottakeren om å tenke, undre, utforske og finne ut av. Prekenens argumentasjonsmønster fungerer på den måten, at presten først kommer med ulike eksempler i form av sitater/utdrag fra ulike dikt/tekster/litteratur, for så å komme med noen slutninger. Det er ikke prestens egne meninger som alene skal overbevise mottakerne, men disse bevisene.

En tales overbevisningskraft kan vi knytte til bevismidlene ethos, pathos og logos. Først kan vi begynne med å se på prestens karakter (ethos), og hvordan hans person kommer til uttrykk

i prekenen og er med på å fungere som bevis for saken. Presten trekker ikke inn personlige erfaringer i prekenen, og han kommer heller ikke med henvisninger til privatlivet sitt. Ut fra det han sier, får vi ikke et særlig omfattende inntrykk av hvordan presten er som privatperson. Hvor han bor, hvem han omgås med, hvilket forhold han har til menigheten, kirken eller bydelen han bor i, vet jeg ingenting om. De som kjenner han, de sitter med disse forhåndsoppfatningene (innledende ethos), men for oss andre, må presten vise hvem han er gjennom det han formidler i prekenen (avledet ethos). Vi står likevel ikke på bar bakke når presten bestiger talerstolen, for noe vet vi. Han er tross alt presten, seniorprest som sådan, og vi aner en eldre, erfaren og lærd mann for vårt indre øye. Men er han av den gamle skolen, er han kjedelig og konservativ, eller er han ung til sinns, nytenkende og sprudlende? Dette gjør vi oss opp en mening om når prekenen er i gang.

Inntrykket av en vis seniorprest blir ikke rokket ved. Særlig blir dette karaktertrekket forsterket ved prestens fascinasjon for sofistisert litteratur. Det presten gjør, er å bruke disse litterære referansene som utgangspunkt for ulike vinklinger, og er derfor til tider nøktern med å legge fram sine egne meninger. Presten lar referansene gå god for han, og resonnementene blir heller en videreføring av disse, fremfor prestens egne argumenter. Dette kan vi se i eksempelet nedenfor, hvor den ene referansen blir videreført til den neste:

«For intet menneske er en øy, hel og udelt i seg selv», skrev den engelske poeten John Donne på sekstenhundretallet. Intet menneske er en øy. Hvert menneske er et stykke fastland. En del av det hele. Eller som Paulus skrev i romerbrevet: «ingen lever for seg selv, og ingen dør for seg selv.» (56-59)

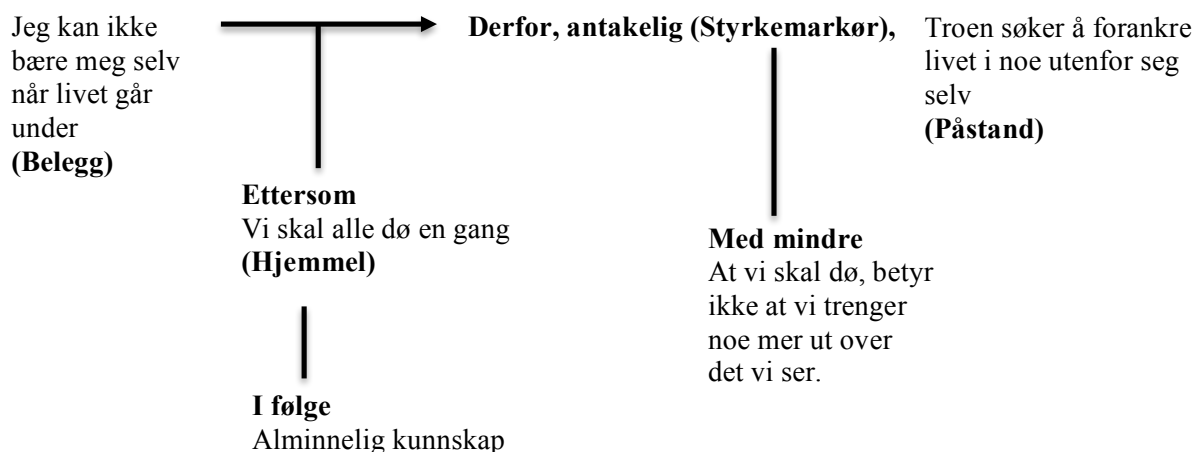
Presten fremviser både forstandighet, dyd og velvilje, men alle karaktertrekkene har sine begrensninger og utfordringer. Han er forstandig ved hans kunnskap og innsikt i litteraturen. Samtidig er han prest, og det kan være karaktersvekkende at presten henviser mindre til Bibelen enn til litteraturen forøvrig, slik vi også så på når det gjaldt *aptum*. Dydigheten kommer først og fremst til uttrykk ved hans rolle som prest, og vi antar at han er en mann med god moral som gjør gode gjerninger, men vi får ikke dette bekreftet gjennom prekenen. Han fremviser velvilje ved å innby til å ta del i refleksjon og ved hans ønske om å veilede menigheten. På dette punktet viser presten seg fram som *hyrden* – predikanten som vil leve nært til menigheten (Skjevesland, 1997a). Som vi så ovenfor da vi var inne på *aptum*, kan prestens bruk av referanser også gå indirekte utover hans ethos. Ved ekskluderende bildebruk kan presten oppleves som lite velvillig ovenfor sitt publikum, og signalisere at de burde ha

vært mer belest eller opplyst. Men vi kan også snakke om autentisitet som et fjerde karaktertrekk (Kjeldsen, 2015), og dette vil være avgjørende for om en oppfatter prestens hensikter som ærlige og oppriktige. At han ikke er personlig i sin tilnærming, kan gjøre det retoriske publikum usikker på hvem presten egentlig er, og videre om han er til å stole på.

At prekenen vekker følelsesmessig engasjement blant tilhørerne, er innlysende med et så livsnært tema. I prekenen fungerer det på den måten at tilhørerne blir møtt med forståelse for livets luner, som vil treffe en nerve som både kan gjøre mottakeren takknemlig, trist, sint eller glad. Dette er pathosaspektet i prekenen.

Logos er knyttet til prekenens argumentative del. Det handler om hvordan prekenens innhold oppleves sannsynlig og sant, og hvordan presten argumenterer for å oppnå dette. Det er ikke uten utfordringer at vi går inn i denne delen av prekenen, for som vi har vært inne på, er prekenen filosoferende. Det presten vil overbevise om, kommer først og fremst implisitt til uttrykk. Han ber ikke menigheten inderlig om å reflektere mer, og han insisterer ikke på at de må få dypere innsikt i litteraturen – nei, han argumenterer ved å modellere for mottakeren hvordan han gjør det selv.

Nedenfor har jeg forsøkt å forklare hvordan talerens argumentasjonsmønster foregår, ved å benytte meg av Toulmins argumentasjonsmodell. Her benyttes den norske oversettelsen hentet fra Kjeldsen (2015, s. 180):

Denne versjonen er et godt eksempel på hvordan argumentasjon ikke behøver å foregå utelukkende direkte. Alle delene i modellen blir ikke uttalt direkte i prekenen, men er indirekte faktorer. Påstanden er det presten vil søke oppslutning om. Belegget er det presten

støtter påstanden sin på; troen søker å forankre livet i noe utenfor seg selv, fordi vi faktisk ikke kan bære oss selv når livet går under. Dette fører oss videre til hjemmelen: livet går under, ettersom det er et ubestridt faktum at vi alle vil dø en gang. Altså, med mindre mottakerne er uenig i hjemmelen og at belegget forutsetter at troen søker å forankre livet i noe utenfor seg selv, vil argumentasjonen oppfattes som gyldig. Dersom retorisk publikum ikke er enig i resonnementene til presten, vil de ikke bli overbevist. Skal en hvilken som helst taler overbevise sitt publikum, må begge parter ha et felles verdigrunnlag. Taleren må velge et fordelaktig utgangspunkt for å oppnå den han vil (Lund & Roer, 2014, s. 116). Ut fra det vi vet om retorisk publikum, at de er aktivt oppsøkende Gudstjenestedeltakere, kan vi også ane at de deler dette verdigrunnlaget presten argumenterer ut i fra. I de senere analysene vil vi se eksempler på enda tydeligere argumentasjonsføring fra talerne/prestenes side.

4.2 NLM Bodø

Det er den 27. November 2016. Denne søndagen befinner vi oss i en fullsatt møtesal i Bodø. Det er omtrent 70 mennesker samlet til møte. Salen er stor, lang og høy under taket. Det er et band og forsangere som leder i lovsang, og sangtekstene kommer på skjerm fremst i salen. Taleren, en mann fra Trøndelag, stiller seg opp på gulvet foran stolradene i stedet for oppe på podiet. Han er hverdagslig antrukket, og fremstår derfor også noe mindre formell når han begynner å preke. Han benytter seg av en talerstol, hvor han plasserer en datamaskin og noen notater før han begynner. Møtet er i regi av NLM, men finner sted i Normisjons lokaler.⁶ Denne søndagen er også byens frikirke invitert til å delta. Menigheten har uken i forveien hatt besøk av en bibelskole, og det er derfor taleren, som er lærer på denne bibelskolen, er i Bodø denne søndagen. Han har altså ingen videre tilknytning til verken byen eller menigheten, annet enn å være ansatt i NLM. Prekenen varer i 33 minutt, og er den lengste prekenen vi benytter oss av i denne avhandlinga.

Taleren har en nokså karakteristisk fremtøning. Når han ber, står han i en rett søyle, med øynene igjen, hodet hevet og hendene foldet, hvilende på brystet. Når han taler, veksler han hurtig mellom å ha blikket festet på tilhørerne og ned på notatene. Til å begynne med står han ved talerstolen, men er fri i bevegelsene. Ettersom talen øker intensitet, øker også intensiteten på bevegelsene. Talerstolen blir et slags nyttig stativ, men intet mer enn det. Taleren vandrer fritt omkring foran scenen, med armene vaiende i luften, plassert på brystet eller

⁶ NLM Bodø og Normisjon Bodø har fom. Høsten 2016 fellesmøter i Normisjons lokaler.

gestikulerende ut mot publikum til enhver tid. På veggen fremst i salen er det oppe en PowerPoint. Her kommer det opp sitat og noen få stikkord. Dette skjer nærmest umerkelig, og taleren retter minimalt fokus til teksten på skjermen, og siterer de slik at det virker til å være fritt. Taleren ser mye ned på notatene, uten at dette virker til å prege prekenen. Mye blir gjentatt eller bare sagt på litt forskjellige og nye måter, og pausene er få, men relativt lange når de først kommer.⁷

Når jeg nedenfor refererer til prekentranskripsjonen fra NLM Bodø, vil jeg henwise med tall i parentes til vedlegg 5.

4.2.1 Prekenens bestanddeler

Det er første søndag i advent, og prekenens fokus er på ventetida. Søndagens tekst er beretningen om da Jesus kom ridende inn i Jerusalem på palmesøndag, hentet fra Matteus 21, 1-11:

«Da de nærmet seg Jerusalem og kom til Betfage ved Oljeberget, sendte Jesus to disipler av sted² og sa til dem: «Gå inn i landsbyen som ligger foran dere! Der skal dere straks finne et esel som står bundet og har en fole hos seg. Løs dem og lei dem hit til meg!³ Og om noen kommer med spørsmål, skal dere svare: 'Herren har bruk for dem.' Da skal han straks sende dem med dere.»⁴ Dette skjedde for at det ordet skulle oppfylles som er talt gjennom profeten:
⁵Si til datter Sion: Se, din konge kommer til deg, ydmyk er han og rir på et esel og på trekkdyrets fole.
⁶Disiplene gikk av sted og gjorde som Jesus hadde sagt,⁷ og hentet eselet og folen. Så la de kappene sine på dem, og han satte seg opp.⁸ Mange i folkemengden bredte kappene sine ut over veien, andre skar greiner av trærne og strødde på veien.⁹ Og mengden som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte: Hosianna, Davids sønn! Velsignet er han som kommer i Herrens navn! Hosianna i det høyeste!¹⁰ Da han dro inn i Jerusalem, ble det uro i hele byen, og de spurte: «Hvem er dette?»¹¹ Og mengden svarte: «Det er profeten Jesus fra Nasaret i Galilea.» (NB11)

«Se, din konge kommer til deg (...)» står det i teksten, og det er blir gjennomgangstemaet i prekenen. Ventetida er i fokus. Det er advent, og det er snakk om både den ventetida vi skal ha fram mot jul, men og den vedvarende ventetida kristne befinner seg i, lik den jødene hadde før Jesus kom. Han snakker også om hvordan teksten i dag symboliserer Jesu komme, slik den en dag skal være igjen. Konge-aspektet blir også svært vesentlig. Taleren vil rette søkelyset mot hvordan en konge er i møte med menneskene og hvordan det er forskjell på en jordisk konge versus en gudommelig konge. Videre vil taleren også formidle hvor han står i møte med ulike teologiske spørsmål, som herlighetsteologi og forsoningen.

⁷ Feltnotater, vedlegg 6

Taleren åpner prekenen med å fortelle kort om seg selv, hvem han er, hva han jobber med og hvorfor han er der og taler i dag (1-4). Deretter ønsker han oss alle et godt nytt år, ettersom det i tillegg til å være første søndag i advent, også er første søndag i det nye kirkeåret. Han snakker litt om hva advent betyr, før han ber en litt lengre bønn, og så leser søndagens tekst. Innledninga (exordium) er ganske lang (1-45), og har som funksjon å gjøre tilhørerne velvillige, ved å rette et fokus på talerens ethos og selve *saken*. I innledninga kommer det fram at taleren er en erfaren forkynner som ikke bare jobber i NLM, men som i tillegg er bibelskolelærer. Han forklarer hvordan kirkeåret er lagt opp og hva advent betyr. Når han ber, er bønningen fri, og ikke en standardisert bønn mange andre prester og forkynnere bruker. Allerede i innledninga etablerer taleren seg som en stødige herold – predikanten som holder fokus ved selve saken, budbringeren fra kongen selv (Skjevesland, 1997a, s. 115).

Hoveddelen kan vi dele inn fra 46-297. Her får vi en gjennomgang av bibelteksten. Selve *saken* er i fokus, som ikke er bibelteksten i seg selv, men det den representerer. Gjennom hoveddelen har taleren flere spørsmål til tilhørerne og driver aktivt med delaktiggjøring, eller *communicatio* (Andersen, 2012, s. 50). For eksempel kommer taleren med flere spørsmål, som «va det ikke det?», «Hvordan e den her kongen?» eller «Hva e det som skjer?». Dette bidrar til å opprettholde en forbindelse mellom taler og publikum. Hoveddelen har ikke et klart skille mellom saksfremleggelse og argumentasjon. Argumenteringen foregår underveis, samtidig som taleren også legger fram saken.

Søndagens tekst er helt sentral i prekenen. Den setter ikke bare grunntonen, men legger fundamentet. Taleren går riktig nok ikke inn i en eksegetisk utleggelse av bibelteksten, men bruker den aktivt. Først viser han til tekstens bibelske kontekst, ved å peke på hva som har skjedd forut for palmesøndagsberetningen:

«Vi veit i fra Johannesevangeliet, at det som skjedd dagen før (.) det her, det var at Lasarus ble oppvekt fra de døde, og mange hadde forventa no at, dette måtte være Mesias, han gjort Lasarus levende. Mens fari fariseeren skjønt at denne mannen er farlig, han må ryddes av veien, han gjør jo te og med døde levende. Det e spenning i lufta. Det dirre. Det e påskehøytid. Det e masse folk» (49-53)

Her forsøker taleren å forklare noe av det som senere skal bli hans store poeng; at Jesus er konge. For gjennom den bibelske konteksten forstår vi at det ikke var uten forvarsel at Jesus ble hyllet som konge når han kom ridende inn i Jerusalem. Noe hadde bygget seg opp. Videre går han igjennom det som skjer i teksten (55-60), og trekker ut hovedmomentene. Gjennom

prekenen ønsker taleren å forklare og formidle hvordan dette er relevant for oss, og et av hans virkemidler er å peke på Bibelens røde tråd. Det er nemlig ikke bare en fortelling om hva som skjedde i Jerusalem den gangen, noe han viser ved å først peke på det profeten Jeremia sier:

«rop med fryd, Sions datter, rop høyt Jerusalems datter, Se:, din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse. Ydmyk er han og rir på et esel, på den unge eselfolen. (2:0)» (158-159)

Fortellingen i bibelteksten står i en større sammenheng. Her viser taleren til en profeti fra Det gamle testamentet. Men i tillegg til å være en oppfylt profeti, er det er også et frampek på det som skal komme. Dette blir fremhevet ved talerens henvisning til Johannes Åpenbaring helt til slutt (301-304), og det som blir sagt i forlengelsen av dette:

«Han som kom (.) han kjæm igjen. Og neste gang vi ser han, vi har ikke sett han siden noen av oss såvidt jeg vet, hvertfall ikke æ, men en dag skal sjå han alle sammen samtidig og da skal han kom mektig, på en hvit hest (.) Slik som han egentlig e (.)» (305-307)

Prekenen inneholder også atskillige beskrivelser av kongen. Taleren vil med dette forklare hva slags type konge Jesus er, hva slags type hersker han er, og samtidig få fram at han er annerledes. Han krydrer hele tiden med referanser til andre bibelsteder, til Salmenes bok, til profetene, men også til Luther og en prest fra sekstenhundretallet, ved navn Müller.

Avslutninga (peroratio) kan vi avgrense fra det punktet taleren selv sier «også må vi dra linja helt til slutt» i 299, og så videre til siste ord i 328. Avslutninga inneholder tre viktige moment. Det er for det første en påminnelse om hva som er poenget. Taleren henviser til Johannes åpenbaring, og poengterer nok en gang at Jesus er kongen. For det andre reaktiveres talerens ethos. Dette skjer på forskjellige måter, både ved talerens omsorg for menighetens sjeleliv, men også ved den frie bønne. Augustin mente at den kristne prekenen skulle være en avbildning av talerens åndelige tilstand (Augustin, 2008), og ved å be denne bønne fremstår taleren som trygg i troen og som en troverdig budbærer. For det tredje inneholder avslutninga en henstilling til følelsene. Som enhver god avslutning, er det også her en pathosappell: «E han blitt konge i ditt liv >får´n verra herre i ditt liv<» (310). Taleren henvender seg nok en gang direkte til sitt publikum, og utfordrer mottakerne på om de har latt Jesus få være konge i deres liv. Dette er et klassisk grep, benyttet i mange prekener nært beslektet til den typiske vekkelsestalen. Først får de høre budskapet – dernest må de ta stilling til det selv.

4.2.2 Den retoriske situasjon

Til stede denne søndagen er omkring 70 mennesker, godt fordelt i alder fra 20 år og oppover. Det er bibelskoleelever (elevene til taleren), folk fra Bodø frikirke, Bodø Normisjon og NLM Bodø. Det er disse, det retoriske publikum, taleren vil fremme sine synspunkt ovenfor, og videre overbevise til handling. De tvingende omstendigheter er blant annet at taleren må forholde seg til det retoriske publikum når han taler, at det er en fellesgudstjeneste, hvordan rommet han står i er utforma, at det er første søndag i et nytt kirkeår, at det er første søndag i advent, og at han har nettopp denne søndagens tekst å tale over.

I prekenen forsøker taleren å vekke opp og endre måten publikum tenker på. En av metodene taleren vil gjøre dette på, er ved å rokke ved noen av de bildene tilhørerne har av en konge. Jesus er en annerledes konge enn en slik konge vi er vant med, og en annerledes konge enn en slik konge menneskene på Jesu tid var vant med. Taleren vil formidle at Jesus er en konge som ikke hersker utenfra, slik som en jordisk konge gjør, med trusler og tvang, men innafra med kjærlighet (150-154). Det påtrengende problem er, i samspill med søndagens tekst, at kongebegrepet er uklart, utfordrerne og byr på misforståelser. Målet blir å formidle at Jesus er konge, men også å overbevise om at han ikke er som kongene vi kjenner til, og videre hvorfor vi trenger en slik konge som han.

Når vi ser på det påtrengende problem, får vi også et innblikk i formålet med prekenen, eller talerens retoriske prosjekt. I dagens preken er dette er todelt. Taleren ønsker for det første å overbevise mottakeren om det han forkynner, for det andre å forsikre og berolige om hvor han selv står. For ut i fra hva taleren fokuserer på, kan vi få et lite inntrykk av hvor han står plassert i det teologiske landskapet, noe som igjen er med å peke på de påtrengende problem taleren søker å løse. Han påpeker blant annet at Jesus ikke er en konge som gir rikdom, god helse og den type goder som vi mennesker selv ønsker. Jesus er en konge som gir evig liv: «Det va nå langt større det. Va det ikke det? Et evig liv.» (81). Det er ikke bare for å fremheve Jesu gode egenskaper at taleren også fokuserer på egenskaper Jesus ikke har. Det er også for å poengtere noe annet:

«Det e nå som forkynne det. At en kristen han skal få del i allverdens goda, han skal bli rik og han ska få god helse og alt det her skal han få, ja, det skal han få masse av. Det e nå som forkynner sånn» (73-75)

I utdraget ovenfor, kan vi se hvordan taleren tar avstand fra en teologi han ikke er enig i selv. Når det er snakk om en type teologi som forherliger det kristne livet til noe problemfritt og perfekt, kalles det for herlighetsteologi. Fokuset i denne teologien, er at en kristen skal ha faktisk rikdom, god helse, være fri fra sykdom, og i det hele tatt ha et tilnærma perfekt liv her på jorda. Denne teologien vil taleren advare mot. Dette kan minne om *refutatio*, som i den klassiske retoriske oppbygginga av en tale, skulle være den delen hvor man undergravde motpartens synspunkt eller tilhørernes motforestillinger (Andersen, 2012, s. 45). For det er jo egentlig det taleren gjør. Taleren understreker dette ved å vise til Luther, som sier at en kristen ikke blir døpt for å samle penger og bli rik på jorda, men for å få evig liv. Taleren peker på at den lutherske kirke historisk sett har stått som en motpol til herlighetsteologien, noe han viser til at kan spores helt tilbake til Luther selv (70-72). Her får taleren samtidig presisert hvordan hans tro er forankra innenfor den lutherske kristendom. Avsnittet er en implisitt advarsel mot herlighetsteologien, men en nokså eksplisitt advarsel mot de som forkynner den.

Taleren vil med dette også formidle trøst; han vil formidle til det retoriske publikum at kristne ikke er fridd fra all plage og ubeleilighet her på denne jord, noe de fleste antakeligvis kjenner seg igjen i. Mens taleren denne søndagen taler om livets motgang som en slags digresjon underveis, var dette nærmest hovedtema i prekenen hos DNK Oslo. Både presten fra DNK og taleren fra NLM vil forkynne en trøst i motgang. Begge forkynner altså, og vedgår at det vil være motgang i livet, men de vinkler det ulikt. Budskapet til taleren denne søndagen, er at den som opplever motgang like fullt kan være en kristen. Dette i motsetning til herlighetsteologien som utelukker at en kristen vil møte motgang. Den kristne troa handler først og fremst om det evige liv, slik taleren ser det. Hos DNK Oslo ville presten først og fremst oppfordre til å reflektere, for å finne trøst i det daglige når motgangen står på. Det evige liv ble ikke nevnt, og det ble heller ikke implisert noen kritikk mot en herlighetsteologi.

Det påtrengende problemet, i denne søndagens preken, er herlighetsteologiens eksistens, og slik taleren ser det, farene med det. Problemet forsøkes løst ved å rette søkelyset mot tematikken og ved at taleren får fremmet sine meninger. Videre kan det påtrengende problem være strømninger i samfunnet og i den offentlige diskurs. Nedenfor er et utdrag hvor taleren sier noe om hva Jesus kom for å gjøre på jorda:

«Dette var store ting det. >Dette var litt av en konge< komme for å overvinn synd, død og djævel.» (88-89)

Jesus kom for å overvinne synd, død og djevel, mener altså taleren. Dette er interessant, for de siste tiårene har flere kristne gått bort fra den tradisjonelle læren om synd og forsoning. Høsten 2016 blusset det på ny opp en forsoningsdebatt, denne gangen i kjølvann av Bjørn Eidsvågs uttalelser i forbindelse med hans teateroppsetning: «Etterlyst Jesus» (Teigen, 2016). Den åpent søkende, tidligere presten, har i intervjuer og debatter vært tydelig på at han avviser læren om synd og djevel. Synden finnes ikke, sier Eidsvåg i et intervju med Dagsavisen (Mauno, 2016). Taleren denne søndagen derimot, er gjennom hele prekenen opptatt av å presisere nettopp dette aspektet ved kristendommen. Jesus kom for å overvinne synden. Dette representerer en annen holdning enn den samfunnet ellers har, og i dag også mange kirker og kristne ledere. Det påtrengende problemet er at det er en pågående forsoningsdebatt og at det retoriske publikum med den største sannsynlighet vil møte på disse holdningene. Som en reaksjon på holdninger han og resten av tilhørerne støter på i media, må taleren være tydelig på hvor han står. Bruker vi ordsøk i prekenen, dukker ordet synd opp intet mindre enn på 18 steder. Talerens indirekte opprør mot Eidsvåg og forsoningsdebatten, synliggjøres ved å være tydelig på egne dogmatiske overbevisninger.

I forlengelsen av dette kan vi se nærmere på det jeg til å begynne med i dette underkapittelet, la fram som todelt i talerens respons på de påtrengende problem. I tillegg til målet om å overbevise publikum til å endre sine syn på disse anliggende, ønsker taleren også å overbevise tilhørerne om det han selv står for. Tar vi forsoningsdebatten som et eksempel, kan vi være ganske sikre på at forsamlinga denne søndagen allerede er enig med taleren. Ettersom møtet er i regi av NLM, har taleren god grunn til å tro at det retoriske publikum deler synet på forsoninga, nemlig at Jesus kom for å dø for alle menneskers synder. Det taleren derfor ønsker å oppnå, er å berolige og forsikre om at han står for en tradisjonell tolkning av forsoningen. Det blir på den samme måte når taleren tar avstand fra herlighetsteologi. Fordi taleren preker for et publikum der de aller fleste ikke kjenner han, vil han gi uttrykk for sin forstand for å oppnå tillit, og for at de skal ta til seg det han sier. Dette er også en form for velvilje, som om taleren sier: jeg er enig med dere, dere kan stole på meg! De påtrengende problem er derfor ikke bare at det finnes herlighetsteologi eller at det finnes en forsoningsdebatt, men at det finnes talere og prester som forkynner herlighetsteologi eller som ikke vedkjennes den tradisjonelle forsoningslæren. Taleren løser problemet ved å overbevise om at han ikke er en slik taler.

Talerens retoriske prosjekt blir ganske store kontraster til dagens postmoderne subjektivismen. Han sier egentlig at vi mennesker trenger noe utover oss selv, at denne *noe*, er Jesus, og at vi ikke kan herske over våre egne liv. Taleren kommer med et motargument til en tenkt opponenten som ikke slipper til, men som han likevel har tatt høyde for. Det han har å si, er at Jesus ler – ler fordi det er så latterlig at vi skal kunne herske i våre egne liv (116-117). I vår tid står individet i fokus, og det er virkelig en skjærende kontrast til dette budskapet. Denne kongen taleren vil selge inn, tilbyr ikke noen større form for velstand i dette livet, men et evig liv etter døden.

Et påtrengende problem er noe som presser på i en situasjon og som venter på å bli gjort. Noen av de faktorene vi har nevnt her, er nokså subjektive. Det vil si at de kan ha vært påtrengende hos taleren i den situasjonen han sto i, men ville ikke nødvendigvis vært det for noen andre i en tilsvarende situasjon. Et påtrengende problem er sammensatt av faktiske forhold og tilhørende interesse, og vi kan si at det påtrengende problemet avhenger av talers tilknytning til de tilhørende interessene. Vi kan si at de faktiske forhold er at det finnes herlighetsteologi i enkelte kristne sammenhenger. Det vil de aller fleste være enige i. Hvorvidt dette blir et påtrengende problem avhenger av den tilhørende interessen. Herlighetsteologi kan for eksempel enten oppfattes som et problem som må bekjempes fordi den leder folk bort fra kjernen i Bibelens budskap, eller avfeies som problem fordi noen vil mene at den ikke har en innvirkning på frelsen.

4.2.3 Elocutio

Jeg har valgt å fokusere litt ekstra på stilen til taleren denne gangen. Det er flere momenter som påvirker stilen i dette tilfellet. En av de tingene vi kan trekke fram, er at taleren snakker trønderdialekt, noe som gjør at han benytter seg av andre ord og vendinger i språket enn den nordnorske forsamlingen. Han styrer riktig nok unna svært dialektspesifikke ord og uttrykk, men er tydelig påvirket i tonefall og endrer enkelte vokaler (æsel). Dialekten kjennetegnes også ved apokope og palatalisering.

Det mest påfallende ved stilen er likevel ikke dialekten, men hvordan talerens fremførelse påvirker språket. I den klassiske retorikkens fem deler, skulle taleren allerede i den tredje delen, *elocutio*, bestemme stilen. Den gang skulle taleren også bruke mye tid på å lære seg talen utenat i den fjerde delen, *memoria*. Når taleren så kom til den femte delen, *actio*, ville stilen sitte. For at fremførelsen skal være preget av en god stil, er det innlysende at innøvelse

og memorering i forberedelsesfasen er viktig. Som vi har sett, er prekenen denne søndagen også preget at et hurtig tempo. I den første delen av prekenen, har taleren et mer kontrollert tempo, og her er stilen også klarere. Så langt holder han seg til de formuleringer han antakeligvis har planlagt. Etterhvert som taleren blir mer entusiastisk og intensiteten øker, blir også språket mer spontant. På slutten av en setning, legger han derfor ofte til en gjentakelse av det han nettopp har sagt. Videre svarer han ofte på sine egne ytringer med et «ja» eller et «jo», og legger til og gjentar det han allerede har sagt. Han mumler til tider, korrigerer seg selv mye, og har et lite variert språk. Nedenfor kan vi se to eksempler på hvordan taleren utover i prekenen blir ivrig og gjentagende, og hvordan dette påvirker stilen.

«En slik konge e Jesus Kristus. Salme to så møte vi den her kongen (.) helt i begynnelsen av salmenes bo:k så kjem det en salme om kongen (.) Hvordan e den her kongen? (.)» (101-103)

«Han kan bli krenka og han blir såra og dypt krenka, dypt krenka når når menneska vende sæ bort i fra han. Han blir dypt krenka. Dypt såra, når den'n elska mer enn alt (.) vende sæ bort» (195-196)

Taleren gjentar seg selv, og poeng som kunne kommet fram av langt mer konsise setninger, blir dratt ut. Kravet om at stilen må være både korrekt og klar blir utfordret av taleren. Språket fremstår ukorrekt ved at taleren må gjenta seg selv til stadighet og at han ofte må korrigere egne utsagn. En taler som uttrykker seg ukorrekt og klosset, kan skape irritasjon hos tilhørerne. I tillegg kan det gå ut over talerens ethos ved at tilhørerne begynner å lure på hvordan det ellers står til med talerens kompetanse (Andersen, 2012, s. 59). At prekenen har en noe uklar stil kommer også fram av dette. Taleren ivrer videre, men underveis gjør det at noen av poengene blir noe uklare. Det blir derfor avgjørende for taleren, for prekenen og ikke minst stilen, at han ikke brukte nok tid på memoria. Det han sier er kanskje forståelig, men: «Vi må ikke bare tale slik at tilhørerne kan forstå oss, men slik at de ikke kan misforstå oss» (Q VIII.2.1, sitert i Andersen, 2012, s. 61). Denne noe hektiske stilen, blir talerens største utfordring underveis.

4.2.4 Prekenens overbevisende kraft

Jevnt gjennom hele prekenen, arbeider taleren for å overbevise mottakerne om sine synspunkt. Det taleren forsøker å overbevise om, er også her knyttet til de påtrengende problem. Samtidig forsøker taleren å overbevise om, og argumentere for, at han er en troverdig karakter, og at det han sier på den måten er verdt å stole på. I tillegg vil han vekke et engasjement hos tilhørerne, og det gjør han ved å henvende seg til deres følelser. Før vi skal

gå nærmere inn i en argumentasjonsanalyse, vil vi se mer på hvordan taleren fremmer sin karakter og spiller på tilhørernes følelser.

Taleren viser gjennom talen flere ganger til sin kompetanse og erfaring. Han har inngående kjennskap til Bibelens tekster, noe som blir fremhevet ved hyppige henvisninger til ulike skriftsteder. Dette underbygger også det han vil få fram av poeng, samtidig som han får vist sin forstand. Dette blir også tydelig ved at han er bibelskolelærer og at han attpåtil er ansatt og jobber i NLM som forsamlingsleder i en annen menighet⁸. I tillegg viser han til kunnskap om tiden Jesus levde i, og om hva advent betyr. For det retoriske publikum vil disse faktorene ha betydning for om de får tillit til taleren. Vi vet at mottakergruppen er sammensatt, og talerens innledende ethos vil derfor være svak for mange. Avledet ethos blir viktig, og kanskje er det derfor taleren bruker prekenen til å fremme meninger i så stor grad. Ettersom de med sannsynlighet alt deler mange av hans synspunkt, vil taleren fremstå dydig ved sin jobb, forstandig ved sin kunnskap og velvillig ved sin omsorg. Det siste skal vi knytte mer mot pathosbegrepet.

Taleren spiller aktivt på mottakernes sanser, ved sin eksentriske og ivrige innlevelse. Gjennom prekenen stiller taleren flere ganger direkte spørsmål, og aktiverer på den måten mottakernes følelser. Tilhørerne blir oppfordret til å ta stilling til saken, de blir ansvarliggjort. Denne prekenen er antakeligvis det nærmeste vi kommer en vekkellespreken i denne avhandlinga, for indirekte i talerens henvendelser til publikum, ligger en sterk oppfordring om at de må vende om. I avslutninga blir pathosappellen tydelig, både ved oppfordringa til å ta i mot Jesus som konge i livet, men også ved den frie bønne som fremhever talerens ønske om at alle skal gjøre som han:

«Takk Jesus for at du innbyr oss alle til å vær din. Takk herre Jesus Kristus for at du e god. Du vet alle de som e samla her. Jesus, æ ber dæ herre. Må ingen av oss som e samla her ta i mot dæ i frykt og redsel når du kjem på en hvit hest i makt og styrke, men med glede og forventning over at det e min konge som kjæm. Min Herre. Som æ kjent her i livet, som æ levd med. Som rensa mitt hjerte. Som æ få vær hos i all evighet. Forbarm dæ over oss herre. (.) Forbarm dæ over oss. Kom inn og treng dæ inn i vårt hjerte, med din kjærlighet. Vi takke og prise og love og opphøye ditt navn. Du som e herre og konge. Amen.» (319-328)

Bønne er fri, og i sjangeren ligger det at det er noe personlig mellom den som ber og Gud. Det blir derfor en poengtering av talerens oppriktige og ærlige hensikter. På vegne av seg selv

⁸ Forsamlingsleder: en slags pastor/prest

og menigheten, takker han Jesus for at han innbyr alle til å være sin. Videre ber han for alle de som er samla, om at de må ta i mot Jesus med glede. Han presiserer nok en gang sitt forhold til *Herren*, flettet inn i bønnen, og at han har kjent og levd med han hele livet. Til slutt takker, priser, lover og opphøyer han Herrens navn på vegne av alle.

Jeg har lagd et illustrasjonseksempel, som kan belyse to sider ved bønnen. Vi kan sammenligne det med å overhøre noen si noe godt om deg i et annet rom. De forteller en venn om sin inderlige omsorg for deg, og mens du overhører denne samtalen blir du fylt av varme og respekt for personen som snakker, følelsene dine blir satt i sving, og du kan tenke: «Om denne vennen virkelig har slik oppriktig omsorg for meg, ligger det kanskje noe i det han vil ha meg til å gjøre?» Dette er den ideelle effekten, men det kan også ha liten effekt, eventuelt motsatt effekt: «Noen prøver å lure meg. De vet jo at jeg er i rommet ved siden av og hører på.» Talerens tilsynelatende oppriktige bønn blir bare vel mottatt om den oppleves autentisk, og her blir igjen ethos viktig.

Det aller viktigste bevismiddelet hva gjelder argumentasjon, er logos. Ethos og pathos bidrar til at prekenen virker overbevisende, mens logos skal gjøre den sannsynlig. Jeg vil i denne omgang redegjøre grundig for prekenens argumentasjon, da den er mer markant tilstede her enn den eksempelvis var hos DNK Oslo. I bibelteksten leser vi om da Jesus kom ridende inn i Jerusalem på et esel. Ut fra dette kommer taleren med to konklusjoner: 1. Jesus er konge, og 2. Jesus er en annerledes konge. Vi skal se litt nærmere på denne passasjen:

«Ja, det e virkelig kongen som kjem inn Jerusalem. Han vise det ved å kom ridende. Slik kom alltid konga inn i byen. Seiersherren kom alltid ridende inn i en by. Og dem ære han som konge. Dem løfte palmegreinan, legg sine kappa ned for å si: no rir kongen inn! (2:5) Men hvordan kjem den her konge ridende inn? (1:5) Jo, han kjem altså på et (.) æsel. På et ungt æsel. Hvorfor kjem han ikke på en fin og flott hest. Han kjæm på et (.) æsel. (.) Han kjem for å si; æ e ingen slik jordisk konge, >slik dokk tenke<, æ e ikke en slik som dåkk forvente at æ ska vær, >æ e en anna konge<.» (55-69)

For å få et bedre innblikk i hvordan argumentasjonen fungerer, setter vi det opp i Toulmins argumentasjonsmodell (Kjeldsen, 2015). I første rekke er påstanden at Jesus er konge, og vi kan føre opp argumentasjonen slik:

Påstand (claim): Jesus er konge

Dernest kan vi se på belegget, det som støtter påstanden. Dette kan vi være enige i, for det er informasjon vi fikk fra bibelteksten.

Belegg (datum): Da Jesus kom ridende inn i Jerusalem, ble han hyllet med palmegreiner og folket la kappene sine ned langs veien.

Og til slutt, det som binder sammen argumentasjonen og gjør den gyldig, hjemmelen. En forklaring av hvorfor belegget underbygger påstanden, og igjen gjør påstanden sannsynlig.

Hjemmelen er noe folk kan være enig i, uten å utgangspunktet være enig i påstanden.

Hjemmel (warrant): Kongene på den tiden ble alltid hyllet av folket når de kom ridende inn i Jerusalem.

Videre sier han, fremdeles basert på bibelteksten, at Jesus er en annerledes konge, og argumentasjonen ser slik ut:

Påstand: Jesus er en annerledes og mer ydmyk konge enn de kongene som levde på den tiden.

Belegg: da Jesus kom ridende inn i Jerusalem, red han på et esel.

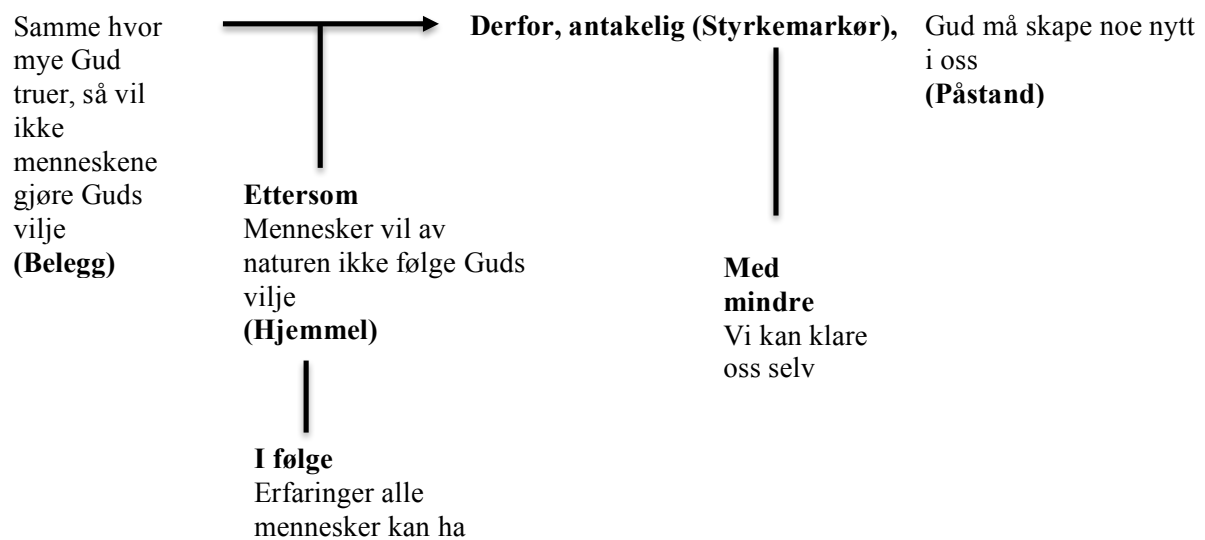
Hjemmel: Kongene på den tiden red på fine og flotte hester.

Argumentet taler til mottakerens fornuft (logos). Påstanden, belegget og hjemmelen er faktorer hentet fra bibelteksten og fra kunnskap taleren har om tiden Jesus levde i. Hjemmelen er det mottakeren kan si seg enig i, uten å basere seg på bibelteksten. Taleren forutsetter altså at Jesus er konge, og i tillegg en annerledes konge enn den folket på den tiden var vant med. Han var ydmyk og mild, og kom som et lite barn til verden. Videre peker han også på hvordan kongen regjerer og hvordan Jesus skiller seg fra de jordiske kongene med måten han hersker på:

«Samme hvor mye han trua israelsfolket, så va det ikke stoff i dem til å oppfylle hans vilje. Samme hvor mye han true dæ, så e det ikke stoff i dæ, te at han kan være konge og herre i ditt hjerte (.) Herren kan altså ikke bare være Herre utafra, bare ved å true, ved å være konge og være sterk. Tvang gjør oss ikke hellig. Tvang gjør deg ikke ren. Gud må derfor skape nåkka nytt. En ny: vilje, en vilje som kjem innafra. Slik at han kan herske, ikke ved bu:d og ved lo:v og ved kra:v og ved tva:ng, men innafra, der kan han herske. Det må skapes nåkka nytt i ditt liv; ska han verra hersker, ska han verra konge.» (138-146)

Det taleren vil fram til, er at det må skapes noe nytt i oss for at Jesus skal kunne være hersker i livene våre. Her har jeg satt inn argumentasjonen i selve argumentasjonsfiguren.

Argumentasjonen blir seende slik ut (Kjeldsen, 2015):

Jesus er en annerledes konge enn de jordiske kongene som hersker utenfra med makt, derfor må han herske innenfra, er talerens logikk. Det taleren sier, er at det strider mot vår menneskelige natur å leve etter Guds vilje. Hjemmelen er noe mottakeren kan være enig i, uten å i utgangspunktet være enig i påstanden. På denne måten blir argumentasjonen sannsynlig.

4.3 DNK Bodø

Denne søndagen, 20. November 2016, befinner vi oss i en kirke i Bodø. Kirkerommet er stort, gammelt og prydelig. Kirken har også et ekstra tverrskip som er avstengt, men hovedskipet er lastet til randen med kirkefolket denne søndagen. Det er nok nærmere 250 stykker på Gudstjeneste. Denne søndagen har det vært hele fire barnedåper i kirken, noe som preger forsamlingen. Det er hyppige innslag av barnegråt og bevegelse i benkeradene, til tross for at selve prekenen kun varer i underkant av 10 min. Selve Gudstjenesten er bygd opp på en tradisjonell måte. Inngangsprosesjon med prest og dåpsfølge, salmesang til orgelspill, skriftlesing av kirketjener, preken og nattverd. Presten leder an, og har på seg hvit prestekjortel med grønn stola. Når prekenen starter, har søndagens tekst allerede blitt lest og introdusert i forkant. Presten velger å plassere seg på en mindre prekestol foran alteret, og dropper den store og prektig utsmykkede prekestolen som rager over hele kirkerommet. Dette

valget lar han komme i mer direkte kontakt med tilhørerne. Presten har notater, men ser lite ned på dem. Han har god kontakt med hele menigheten i kroppsspråk og blikkebevegelser.⁹

Når jeg nedenfor refererer til prekentranskripsjonen fra DNK Bodø, vil jeg henwise med tall i parentes til vedlegg 7.

4.3.1 Prekenens bestanddeler

Det er domssøndag, eller Kristi kongedag, og fokuset i prekenen er på årstida, dom, evangeliet og jul. Søndagens tekst som blir lest i forkant av prekenen, er hentet fra Johannesevangeliet kapittel 9, vers 39-41:

«³⁹ Da sa Jesus: «Til dom er jeg kommet til denne verden, så de som ikke ser, skal bli seende, og de som ser, skal bli blinde.» ⁴⁰ Noen av fariseerne som sto der, hørte dette og sa til ham: «Kanskje vi også er blinde?» ⁴¹ Jesus svarte: «Var dere blinde, hadde dere ingen synd. Men nå sier dere: ‘Vi ser!’ Derfor blir deres synd stående.» (NB11)

Det er den siste søndagen i kirkeåret, og presten bruker dette til å se på helheten i kirkeårets temaer. Hvordan kirkeåret starter med lys, den første søndagen i advent, og avslutter med slikt tilsynelatende mørke denne siste søndagen – bare én uke før adventstida er i gang. Presten ønsker å formidle at det ikke trenger å være et dystert budskap, selv om dommen er tema, men at det også denne søndagen kan være lys, fordi budskapet i bunn er godt.

Innledningsvis jobber presten aktivt for å gjøre publikum både velvillige, lærevillige og oppmerksomme (exordium). Dette gjør han ved å presentere stoffet på mottakernes premisser. Prekenen åpner ved å ta opp det gode i tiden (2-19). Julen, varmen, håpet og lyset blir pekt på. Med et litt vanskelig tema, kan det virke som at presten ønsker å mykne opp menigheten før han går til poenget. Han fokuserer på lyset i en mørk tid:

Og vi fyller dagan med våre egne lys, fordi naturen (.) har så lite og svakt lys.
Og vi fyller dagan med (.) varme fra dissa lysan, fordi verden rundt oss oppleves som kald og vi ønske ikke å fryse. (.) (11-13)

Presten gjør prekenen enkel å relatere seg til for den nordnorske forsamlinga, som har søkt tilflukt i kirken en kald og mørk novembersøndag. Det nærmer seg advent, ventetida er snart i gang, og årstidens kjennetegn er merkbare for de fleste. Samtidig som presten fremstår som

⁹ Feltnotater, vedlegg 8

en forståelsesfull lagspiller, får han allerede i innledninga fremmet sin egen karakter og predikantbilde. Hyrden, predikanten som vil leve nær menigheten.

Videre fortsetter presten med å legge fram søndagens tema (20-42). Nå, i dag, er vi på den andre enden av skalaen, sier han. Det er ikke så koselig å tenke på, men faktisk ganske dystert. Han regner med det er et litt tungt tema i kontrast til julebudskapet, og på denne måten sier presten at han er enig med tilhørerne. Vi vil heller glemme det, trøstespise julemarsipan og høre på julemusikk, fortsetter han. Selv om budskapet er litt tungt å ta inn, så må vi si det. Det er sant, det som står, Jesus kommer for å holde dom. Men, legger han til, vi må ikke glemme at evangeliet likevel står der fortsatt. Det alvorspregede budskapet får ikke råde lenge. Presten er tidlig ute med å forklare at det handler om evangeliet – Jesus dømmer oss fri (42).

I fortsettelsen forsøker presten å aktualisere dette budskapet; dommen, evangeliet, inkarnasjonen, og trekker nok en gang julen inn – Gud som ble menneske (43-65). Dette budskapet er litt vanskelig å forstå, vedkjenner presten. At Jesus kommer som et lite barn, at han ble født inn i denne verden med kjøtt og blod, at Jesus skulle ha en fullkommen del i vår tilværelse, men det er dette vi feirer når vi feirer jul. Han kom for å fullføre den gjerning ingen andre mennesker før han har klart å fullføre. Den veien Jesus vandra fra fødsel til gjenkomst, var gjennom hans død. Han trekker fram trosbekjennelsen, som sier noe om at Jesus skal komme igjen for å dømme (58-61). Og det er dette som er kjernen i hva vi tror om Jesus, mener presten. Dommen og hans gjenkomst.

Fram til nå har presten snakket mest rundt selve teksten. Han har ikke gjengitt bibelfortellingen eller kommet med noen forklaring av den. Fokuset har ligget på selve søndagen. Det ligner litt på teksttilnærminga presten hadde i DNK Oslo, og skiller seg fra NLM Bodø som hele tiden hadde teksten med. Først nå går han nærmere inn i teksten (66-72). Det er imidlertid ikke en særlig lang seanse. Han refererer til teksten, og peker på at Jesus snakker om å være blind eller ikke blind. Så kommer han med spørsmålet: «e vi blind?» (67). Spørsmålet er med på å gjøre tilhørerne til aktive deltakere i resonnementene (communicare), men han svarer på spørsmålet på vegne av alle tilstede. Presten undres på om fariseerne hadde et ironisk tilsnitt til spørsmålet sitt, da de spurte Jesus om de også var blinde. Videre utdyping får vi ikke, for presten viser bare til svaret Jesus gav fariseerne i teksten vi allerede har hørt, og svarer for alle «vi e ikke blind» (72).

Avslutningsvis forsøker presten på nytt å lette på det dystre domsbudskapet (73-92). Det er ingenting å frykte i møte med dommen. Gjennom hele prekenen har presten bare brukt flertallsform av pronomen; vi har hørt evangeliet forkynt, sier han, vi er døpt i denne troa, vi er stadfesta i denne troa (nattverden), og vi har bekjent med vår munn at vi tror på dette. I én seanse (79-83) legger presten også om, og snakker for seg selv i «æ»-form:

«Det bi kanskje litt ubehagelig, ja, (.) skakke si no annet en det. Æ ser før mæ en del flaua episoda i livet, som kanskje må komme fram der. Men æ frykte ikke for mitt fullkomne fellesskap med Gud etter dommen (.) Det har Jesus tadd sæ av. Æ stole på dommern. (2:0)» (79-83)

Når presten først snakker for seg selv, så er det i en passasje hvor han ærlig deler en liten bit av sitt trosliv. Ydmykt innrømmer han at dommen kan by på noen ubehageligheter, selv for han som er prest. Men det viktigste presten forsøker å få fram, er at han ikke frykter noe, for han stoler på dommeren. Han stiller seg selv om garantist. Dette fungerer som en reaktivering av talerens ethos i avslutninga. Den aller siste delen av prekenen, handler om alt det gode vi kan glede oss til. Både fordi det snart er jul, men også generelt i livet:

«hh Og vi kan glede oss over fellesskapet med Gud. Og fellesskap med hverandre, gjennom hele kirkeåret, gjennom hele kalenderåret, gjennom livet – og inn i evigheten.» (87-88)

Vi kan altså glede oss like mye på en domssøndag som vi kan gjøre første søndag i advent, får vi høre. Det kan ikke bli sagt nok. *Vi* er ikke fariseere, *vi* er troende kristne (89), sier presten. Helt til slutt avslutter presten prekenen med bønn. Bønnen er fast, ikke fri.

4.3.2 Elocutio

Presten fremstår godt forberedt. Språket er flytende og presten bruker få fyllord. Dette kan tyde på at presten har gjort en god jobb i talens fjerde fase, memoria, og lært seg prekenen utenat. Gjennom prekenen er det en påfallende bruk av flertallspronomen. Hva slags effekt dette har, skal vi ta en nærmere titt på senere. Han snakker nordnorsk, og endrer ikke dette når han preker. I tonefallet har han en klassisk prestekarakteristikk. Han taler ikke slik man prater i dagligtale, og dette påvirker også hvordan stilen fremstår – språket får en annen drakt i lys av tonefallet. Stilen virker til å være adekvat for en såpass variert gruppe tilhørere, godt fordelt i alder.

4.3.3 Den retoriske situasjonen

På Gudstjeneste denne søndagen er mennesker i alle aldre. Fra spedbarn til eldre kvinner og menn. Barnefamilier, ektepar og enslige. Presten har tatt høyde for disse da han planla prekenen, og det er disse som det tales til. Videre kan vi si at den bestemte kirken, at det er domssøndag, at det har vært fire barnedåper, ellers ytre omstendigheter som årstiden og været ute; «vi har ikke fått snø i Bodø enda, så mørket merkes» (24), er faktorer som er med på å regulere hvordan presten velger å gå fram. Det er dette som er de retoriske vilkår, eller tvingende omstendigheter (Kjeldsen, 2015).

Et viktig fokus i prekenen er på lyset og varmen, og det kanskje aller mest åpenbare påtrengende problem, er at det er en kald og mørk tid i Bodø. Presten kan ikke gjøre noe med været, men han kan forsøke å formidle at det finnes noe som kan gjøre denne tiden bedre. Han vil forkynne varmen og lyset når det ikke finnes i naturen. Julen i seg selv er et slags svar på dette problemet, men den retoriske løsningen er den som skjer ved kommunikasjon. Å ilegge publikum en form for glede og forventning i den mørke tiden. Det er snakk om lys, god mat, julemusikk og varme, som gjør hverdagen litt mer levelig:

«Vi fyller dagen med lys, varme og forventning om ei god tid som skal komme litt lengre fram med god mat, varme i ovnen og lys i lampan (.) og fellesskap med hverandre. Og forventninga om at Gud skal komme og ta del i fellesskapet, for det er det a:dvent betyr; å vente på. (.)» (14-17)

Samtidig som varmen skal fram i alt det dystre, er *dommen* hovedtemaet i prekenen. Tradisjonelt handler dette om dommen over menneskene, himmel eller helvete. I disse spørsmålene råder det stor uenighet blant kristne. Det skal ikke mer til enn et lite googlesøk før du får opp utallige kronikker, leserinnlegg og avisartikler som omhandler nettopp dette. Stadig flere prester, særlig knyttet til den norske kirke, tar avstand fra læren om dom og helvete. I denne prekenen slår presten fast, etter en lengre kontekstualisering av søndagen, temaet og årstiden, at det vi venter på nå, er at Jesus Kristus skal komme og holde dom.

«Og ka vente vi på?
Ka e det vi nu markere at vi vente på?
Jo (.) at sønnen Jesus Kristus skal komme for å holde dom.» (28-30)

Dommen ligger som tema i både teksten og i søndagen, men hovedprosjektet for presten blir i større grad for å vinkle temaet mot at dommen ikke er noe å frykte, enn å forklare hva som menes med dom. Det påtrengende problem er dommen. Presten må formidle budskapet i

teksten, men kanskje aller mest å forklare det. Måten det presten vil løse problemet på, er ved å få formidlet evangeliet, som overgår dommen. Evangeliet er i fokus. Jesus har tatt på seg straffen, vi trenger ikke frykte.

«hh Men vi må si det, også det som slutten av kirkeåret har som tema e sant. Det e like sant som adventens positive forventning. Jesus kommer Og Jesus kommer for å holde dom over oss (.) men (.) evangeliet e der fortsatt. Han skal dømme oss (.) fri. De e evangeliet. Jesus dømmer oss fri. (4:0)» (37-42).

Presten er opptatt av å få fram at alle som er i kirken er inkludert i dette. Vi, sier han, trenger ikke frykte dommen. Premissene for frelsen forklarer han i utdraget nedenfor:

«Vi har hørt evangeliet forkynt. Det har åpna våre øya. Vi har hørt evangeliet om at Gud sendte Jesus før å bringe oss inn til fullkomment fellesskap med sæ sjøl. Og våre trosøya e åpen og seande, og vi veit at vi e døpt til denne troa. Og vi stadfeste denne troa, når vi tar del i Jesu død og oppstandelse i nattverden. Og når vi bekjenner med vår munn at vi trur på detta. (3:0)» (73-76)

Det påtrengende i situasjonen, er å inkludere hele det retoriske publikum i budskapet. Samtidig også en oppklaring, en avdramatisering av dommen som noe skummelt. Helt konkret ser vi at presten forsøker å inkludere alle de som er tilstede i frelsen. Det ser vi både fordi han er opptatt av å bruke et inkluderende språk; **vi** har hørt, **våre** trosøya, **vi** veit, **vi** stadfeste, **vi** bekjenner – men også fordi han ramser opp det vi har vært med på i dagens Gudstjeneste når han snakker om frelsen. Vi hører evangeliet forkynt gjennom prekenen, vi har vært vitne til barnedåpen (implisitt: resten av oss som er her er mest sannsynlig også døpt), vi skal senere få ta del i nattverden, og vi har bekjent med vår munn da vi sammen leste opp trosbekjennelsen.

La oss videre gå mer inn i hvordan prestens møte med den retoriske situasjonen fungerer. Han stiller seg selv i en nokså vag posisjon i møtet med temaet. Slik jeg tolker presten, avfeier han ikke at dommen vil komme. Han snakker om dommen, men riktig nok uten å forklare den. I løpet av prekenen poengterer han at det er sant (38), dommen, like sant som advents positive forventning. Når det gjelder frelsens premisser, har vi sett at presten er raus i sin definisjon. At kirken er fylt med fire dåpsfølger, kan nok forklare hvorfor presten legger budskapet fram på denne måten. Øierud (2005) gjør i artikkelen «Modelltilhørere i en preken: en kommunikasjonsteoretisk analyse» et poeng av kirkens endrede posisjon i samfunnet. Fra å være enerådende religiøs autoritet til å bli et av de mange alternativene, har presten en viktigere oppgave i å måtte markedsføre seg selv og sin kirke såpass godt at folk kommer

tilbake på Gudstjeneste neste søndag (Øierud, 2005, s. 79). Kanskje det er nettopp det som ligger bak, når presten forkynner frelse fra dommen til alle kirkens besøkende. En mulig formildet versjon av domsbudskapet, som gjør det lettere å ta det alvorspregede budskapet inn for dem som i utgangspunktet ikke har noe forhold til det.

Presten er lydhør ovenfor det påtrengende problem, men et spørsmål er i hvor stor grad det retoriske publikum er interessert i å høre om dette temaet. Presten spør retorisk på et punkt, som vi så i et utdrag ovenfor, om hva vi venter på, hvorpå han svarer at vi venter på at Gud skal komme for å holde dom (28-30). Dette kan være noe problematisk på flere områder. For det første har presten fram til dette punktet snakket mye om forventningene knyttet til den forestående juletiden, og for det andre er det sannsynlig at de aller fleste som er til stede ikke har noe forhold til dommen. Mange av tilhørerne tror kanskje ikke på den en gang. Vi kan være enige i at det er en ventetid, som er de faktiske forhold, men det er en ambivalens i hva som er den tilhørende interessen (Kjeldsen, 2015). Det retoriske publikum har forventninger knyttet til den forestående juletiden, og ikke til den forestående dommen. Presten kommer heller ikke med noen inngående redegjørelse av hva som ligger i begrepet dom, som igjen bidrar til at tilhørerne ikke nødvendigvis kjenner på om problemet faktisk er påtrengende.

I denne fremstillingen er frelsen knyttet til handling, mer enn en personlig erkjennelse. Den personlige troen tar ikke presten opp, selv om han heller ikke direkte avfeier den.

4.3.4 Aptum

I studien: «hellige ord i vanlige liv» (2016), som vi tidligere også har vært inne på (DNK Oslo), har Hilde Fylling sett på forventninger og erfaringer til prekener hos 8 informanter. I møte med Gudstjenester spesielt tilrettelagt for barn eller dåpsfamilier, sa flere av informantene at de opplevde det som positivt at presten inkluderer disse gruppene, men samtidig som informantene aksepterer tilrettelegginga, ønsker de noe mer for sin egen del. Det kan oppstå utfordringer når Gudstjenesten skal planlegges for særlige målgrupper, og samtidig være en god religiøs hendelse for alle i kirken (Fylling, 2016, s. 103). Et dilemma jeg vil tro presten i Bodø har stått ovenfor. Måten han løser det på, som vi har sett, er blant annet ved å bruke et inkluderende språk. Hvordan dette konkret har fungert, har vi fått noen indikasjoner på i fokusgruppeintervjuet.

Når man skal høre på en hvilken som helst tale, om det er en preken eller en politisk appell, så er det å oppleve seg inkludert i det talte, en forutsetning for å la seg påvirke av talen på en slik måte taleren vil. I dagens preken forsøker presten å inkludere mennesker i alle aldre, og mange går mest sannsynlig lite i kirken til vanlig. Han må derfor, i tillegg til å tilpasse budskapet til ulike kjønn og aldersgrupper, tilpasse det til ulike ståsteder. En balansegang mellom tro og tradisjoner. En fare er åpenbart å ta for stort hensyn til noen, for videre å miste noen andre. Vi har sett at presten har vært noe vag, og har holdt tilbake på ulike definisjoner, og i tillegg forsøkt å være veldig inkluderende i både stil og innhold. Det er ikke utenkelig at dette kan virke uheldig på flere måter. For det første kan han risikere å miste den eller de blant tilhørerne som ikke ønsker å være inkludert. De blir ikke overbevist, de blir bare ufrivillig inkludert. For det andre kan han miste den som gjerne vil høre en mer tydelig forkynnelse, som synes det blir for enkelt å høre budskapet forkynt så vagt. Samtidig må det være sagt at presten også vinner mye tillit ved å kjøre denne strategien. Kanskje så mye at om en blant tilhørerne ikke føler seg inkludert, kan vedkommende likevel glede seg over å høre presten inkludere de andre. For eksempel om du er en forelder, som er glad for at presten også snakker til ditt barn, eller en eldre i kirken, som gleder seg over at presten omfavner alle barnefamiliene i dåpsfølget.

4.3.5 Prekenens overbevisende kraft

Vi skal gå videre med å se på tekstens overbevisende kraft, men for å gjøre det må vi klargjøre hva det er presten forsøker å overbevise om. Dette har vi vært inne på når vi så på den retoriske situasjonen og det påtrengende problem. Presten forsøker å gjøre temaet aktuelt for tilhørerne, overbevise om sin egen omsorg ovenfor dem, og at Jesus har ordnet opp med dommen for alle som er tilstede.

Talen er erfaringsbasert. Den er rettet mot en nordnorsk forsamling som kan relatere seg til innholdet. Mørket, fraværet av snø, spenningen rundt den kommende høytiden, håpet, gleden. I predikantbildet er presten mest lik hyrden. Hyrden ønsker å leve nær menigheten. Han er ikke ensidig fokusert på selve budskapet, men har sitt hjerte like mye hos tilhørerne, og spør seg selv: «Hva trenger de å høre i denne situasjonen?» (Skjevesland, 1997a, s. 118). Det mest fremtredende karaktertrekket presten utstråler er velvilje, nettopp fordi han hele tiden henvender seg til det retoriske publikum. Blant annet kan vi se noe av dette ved prestens bevisste bruk av pronomener:

«Det bi fint, og vi gleda oss kvert år.» (19)

«Det e ei mørk tid (.) som vi fyller med lys og forventning
Og vi fyller dagen med våre egne lys, fordi naturen (.) har så lite og svakt lys.
Og vi fyller dagen med (.) varme fra dissa lysan, fordi verden rundt oss oppleves som kald og vi ønske
ikke å fryse. (.) Vi fyller dagen med lys, varme og forventning om ei god tid som skal komme litt
lenger fram Med god mat, varme i ovnen og lys i lampan (.) og fellesskap med hverandre.» (10-15).

«Og Jesus kommer for å holde dom over oss (.) men (.) evangeliet e der fortsatt. Han skal
dømme oss (.) fri.» (40-41).

Gjennomgående i hele prekenen bruker presten flertallsformen. Presten inkluderer menigheten i alt han har sier og beskriver, ved å si oss, våre, vi og hverandre. Når han kommer til hovedpoenget, dommen, fortsetter han på den samme måten. Jesus kommer for å holde dom over alle sammen, også over presten. Men, det er et *men*, for her fortsetter presten med å fortelle at evangeliets budskap gjør det nettopp sik at *han*, altså Jesus, dømmer *oss* fri. Prestens resonnement forutsetter lite handling hos mottakerne. De må bare godta det presten sier.

Denne tilnærmingen bidrar til å vekke opp følelsene til tilhørerne. Om de ikke er med på resonnementene til presten, om de ikke lar seg være inkludert, så kan det hele oppfattes nokså provoserende. At de blir ilagt en dom. Velger de å følge prestens logikk derimot, kan de oppleve et samhold og en velmenende omsorg. Presten fremstår således som en omsorgsperson. Han forsøker å overbevise om en autentisk omsorg for menigheten, som hyrden. Han er også ærlig om egne usikkerheter. Dette kommer tydelig til uttrykk når han mot slutten legger om fokuset og omsider snakker for seg selv.

«Det bi kanskje litt ubehagelig, ja, (.) skakke si no annet en det. Æ ser før mæ en del flaua episoda i livet, som kanskje må komme fram der. Men æ frykte ikke for mitt fullkomne fellesskap med Gud etter dommen (.) Det har Jesus tadd sæ av.» (79-82)

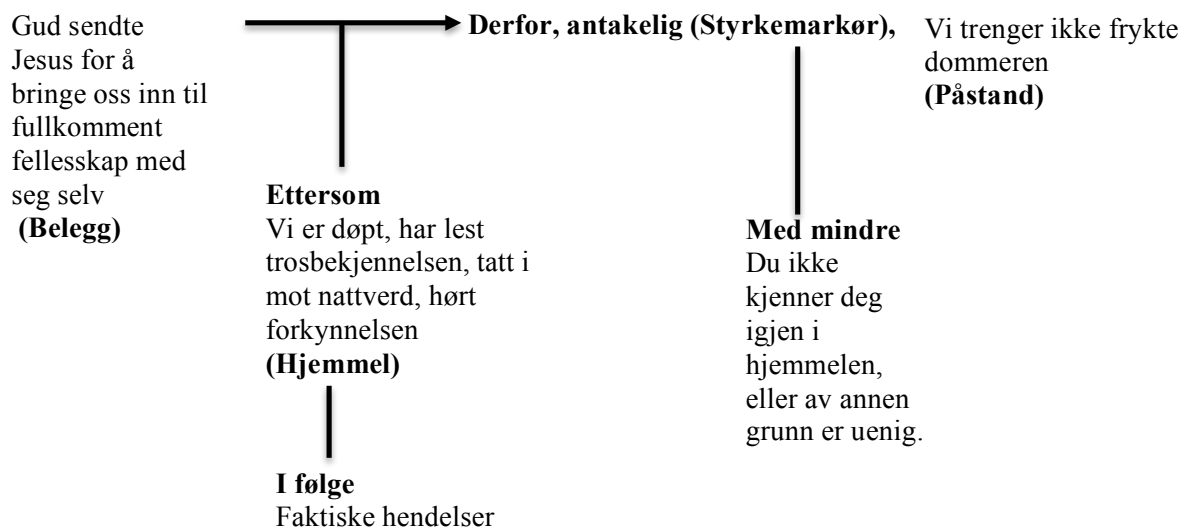
Først her, i 79, sier presten «æ». Han ønsker å understreke sitt forhold til menigheten ved å bruke et inkluderende språk, men samtidig tar han her et skritt til siden og viser til seg selv, sin kompetanse, sin trygghet, sin menneskelighet. Videre, etter å ha ærlig erkjent at selv han kan synes dette er ubehagelig, stiller han seg selv som garantist for at det kommer til å gå bra:

«Æ stole på dommern. (2:0)» (83)

Til slutt skal vi gå inn i prekenens argumentasjon. Argumentasjonen er tydeligere enn den var i kirken i Oslo, men mer vag enn den var i NLM Bodø. Nedenfor ser vi et eksempel på en anbefaling fra prestens side. Påstanden er hentet fra denne passasjen, og er «vi trenger ikke frykte dommeren»:

«Vi har hørt evangeliet forkynt. Det har åpna våre øya. Vi har hørt evangeliet om at Gud sendte Jesus før å bringe oss inn til fullkomment fellesskap med sæ sjøl. Og våre trosøya e åpen og seande, og vi veit at vi e døpt til denne troa. Og vi stadfeste denne troa, når vi tar del i Jesu død og oppstandelse i nattverden. Og når vi bekjenner med vår munn at vi trur på detta. (3:0) Vi e ikke blinde, og vi treng ikke å frykte dommen.» (73-78)

Anbefalingen går ut på at vi skal få slippe å være bekymret for dommen, og argumentasjonen foregår slik:

Eksempelet er nesten selvforklarende. Det handler om noe vi alt har vært innom flere ganger. Inkluderinga er nærmest kjernen i prestens argumentasjonsføring. For å få oppslutning rundt påstanden, må belegget oppleves som gyldig, og det avhenger egentlig av om argumentasjonen foregår på prestens og det retoriske publikums felles verdigrunnlag (Lund & Roer, 2014, s. 116).

4.3.6 Fokusgruppeintervju

Fokusgruppeintervjuet ble holdt rett i etterkant av Gudstjenesten. Informantene var to menn, en i åttiårene og en i tjueårene. Informantene er anonymisert, og vil kalles for Halvor og Kjetil. Henvisninger med tall i parentes vil her vise til vedlegg 12.

Jeg begynte med å stille de litt store spørsmålene, om hvordan de hadde opplevd prekenen, om den var oppbyggelig, interessant, og om det var noe nytt. Kjetil tok ordet først. Han fortalte at det for han ikke hadde vært noe spesielt nytt, han var vokst opp med en far som var prest, og var relativt kjent med å gå i kirken. Videre legger han til at han syntes det var en bra preken, og la som forutsetning at den var relevant for tema, det som stod i teksten og at han oppfatta det som bibelsk. Det var viktig at presten ikke bare snakka om egne erfaringer, selv om det også kunne være fint, men at det var en blanding av dét og bibel, noe han opplevde at det var (5-25). Halvor fortsetter med å reflektere litt over dette med kirkeåret, hvordan det er litt merkelig at det slutter sånn rett før jul. Det trodde han ikke det var mange som var klar over, selv om de burde være det (32). Han begynner altså med å fokusere på noe i konteksten fremfor innholdet i prekenen. Han legger til at det var et litt dystert tema på dagens preken, men at presten virka så oppriktig sikker på at dette kom til å gå bra, så det - kombinert med lystenninga - var fint (38-39). Her slenger Kjetil seg med igjen, og han enig i at det er et litt vanskelig tema, dette med at folk skal dømmes. Det kan jo virke litt hardt og alvorlig, sier han, og derfor er det viktig at det kommer fram at hvis du tror, så har du en frelsesgaranti. Han fortsetter å snakke om dette, om hvor viktig det er med den rette balansen når man snakker om dette temaet:

K: Men det kom jo fram at løpet, asså, han e jo bar-barmhjertig sånn sett. Han ønske at alle skal komme og (riktig plass og det)

I: ja

K: Så han får ikkje nå glede uta å ska send å ska døm folk (for eller). Det ekje nån hard hard dommer som en del kanskje tenk, tenk at °sånn, ja, æ veit ikkje°. Så æ fikk, æ følt det han fikk det (67-72)

Kjetil poengterer at presten er tydelig på at det Jesus ikke er en *hard* dommer, som er i tråd med hva jeg tidligere har vært inne på. Presten var opptatt av å få fram at dommen ikke er noe skummelt.

Jeg spør om de satt igjen med noe de oppfattet som hovedpoenget i prekenen. Her fortsetter Halvor mer på den tidligere tråden, og peker på dette adventsfokuset presten hadde, og sier at det sånn sett var en optimistisk preken. Han opplevde at noe av poenget til presten var nestekjærligheten – at vi må ta vare på våre medmennesker i jula også. Her spør jeg om de opplevde at prestens fokus var på lyset som skulle komme, hvorav Kjetil svarer bekreftende at det er viktig at vi tar vare på hverandre. Ikke bare i jula, men også hele året. At vi viser nestekjærlighet og medmenneskelighet.

Jeg spør om de hadde lagt merke til noe i måten presten snakket eller stod på, hvorpå Halvor påpeker at han likte presten:

H: ja æ må jo si æ like han kj-kjempegodt asså,

I: m

H: han e (.) syns han e folkelig prest asså (100-102)

Dette svarer altså Halvor på spørsmålet om fremførelsen. Han påpeker også hvordan presten hadde et *godt tak på ungene* under barnedåpen (104); «Nei, han e, æ syns han e (.) god Nordnorsk folkelig prest altså.» (108). Seansen informantene viser til, dreier seg om et øyeblikk under den ene barnedåpen hvor presten henvendte seg til søstera til det ene dåpsbarnet.

En av de interessante observasjonene jeg gjorde meg under fokusgruppeintervjuet, var hvordan informantene flere ganger måtte få presisert hva de skulle kommentere. I større grad enn i fokusgruppeintervjuet jeg hadde hos NLM Oslo (kapittel 4.4), rådet en usikkerhet rundt fokuset på prekenen. Flere elementer ved Gudstjenesten, som slettes ikke hadde noe med prekenen å gjøre, ble kommentert. Blant annet sangvalg, melodiene på sangene, hvorvidt man skulle stå eller ikke under nattverden, barnedåpen, og så videre. Halvor var blant annet noe fortvilet over innsatsen dåpsfølget hadde under allsangen, da han selv satte stor pris på å synge. Han mente også det ikke var rett etikette for menigheten å stå under nattverden slik dåpsfølget hadde gjort. Disse kommentarene om forhold utenfor preken, forteller oss noe om hvordan informantene opplevde Gudstjenesten. At prekenen kunne trekkes ut som en selvstendig del, slik jeg forsøkte, var nok en noe uvant tanke.

4.4 NLM Oslo

Det er søndag 4. September 2016, og prekenen er denne gangen hentet fra Misjonssalen Oslo. Misjonssalen er NLM sin menighet i Oslo, og er i tillegg organisasjonens største forsamling. Den minner mye om en kirke slik den er organisert, med barne- og ungdomsarbeid, nattverd, dåp og konfirmasjon, men skiller seg ut ved ulik form for møte- og Gudstjenestevirksomhet, og at de ikke har egen prest. Det er band og forsangere som leder forsamlingen gjennom lovsangen, og sangtekstene står på en storskjerm fremst i salen. Menigheten selv, veksler mellom å kalle det for et søndagsmøte eller en Gudstjeneste. Jeg trengte ikke ta opptak denne

gangen, ettersom det legges ut opptak av søndagens preken på menighetens nettside hver uke. Taleren denne søndagen var menighetens forsamlingsleder. Han har en funksjon som minner litt om en prest eller en pastor, men det er ikke han som preker hver uke.

Akkurat denne søndagen var det både barnedåp og nattverd. Rett før prekenen var det en informasjonssekvens, hvor to unge menn fortalte om ulikt utadretta arbeid knyttet til menigheten. Møtet, eller Gudstjenesten, foregikk i en stor sal som var nesten helt full, og det var omkring 250 mennesker til stede. Fremst i rommet er det et podie, og midt på stiller taleren seg opp. Han legger notatene sine på et notestativ han bruker i stedet for talerstolen. Taleren er kledd i dress, men nå har han tatt av seg dressjakken, og ser derfor en smule mindre formell ut når han går opp for å tale.

Når han begynner å snakke, hviler han først begge hender på notestativet, samtidig som blikket er festet på salen. Han fortsetter med å veive og gestikulere med den venstre hånden, samtidig som han bruker pekefingeren når han vil understreke noe på en spesiell måte. Han blir stående på samme sted gjennom hele prekenen, men beveger, nærmest tripper med begge beina underveis. Blikket veksler mellom høyre og venstre side av salen. Han tar seg godt tid til å se mot den ene siden, før han bytter til den andre. Han ser nesten ikke rett fram eller opp på galleriet. Bevegelser og blick virker til tider noe mekanisk, men de sammenfaller med stemmebruken, som kan oppfattes litt på den samme måten. Med unntak av noen få blick ned på stativet, ofte i forbindelse med sidebytte i notatarkene, virker det som om han kan prekenen utenat. Podiet tilbyr gode muligheter til bevegelse, en mulighet taleren ikke benytter seg av. Stemmen til taleren er tydelig og dyp. Den er nokså brå, med pauser mellom ord og tydelige r-er. Forholdet mellom stemmebruk og kroppsspråk er godt. Stemmen, som kan oppleves litt mekanisk, matcher kroppsspråk som er litt på samme måte.¹⁰

Når jeg nedenfor refererer til prekentranskripsjonen fra NLM Oslo, vil jeg henvise med tall i parentes til linjenummer i vedlegg 9.

4.4.1 Prekenens bestanddeler

¹⁰Feltnotater, vedlegg 10

Det er den første søndagen i september, og taleren åpner helt kort med å takke for informasjon før prekenen, for så å gå rett til søndagens tekst. Prekenteeksten er en evangelietekst hentet fra Matteus 11, 16-19:

«¹⁶ Men hva skal jeg sammenligne denne slekten med? Den ligner barn som sitter på torget og roper til hverandre: ¹⁷ ‘Vi spilte på fløyte for dere, men dere ville ikke danse. Vi sang klagesanger, men dere ville ikke sørge.’ ¹⁸ For Johannes kom; han verken spiste eller drakk, og folk sier: ‘Han har en ond ånd i seg.’ ¹⁹ Menneskesønnen kom; han spiser og drikker, og de sier: ‘Se, for en storeter og vindrikker, venn med tollere og syndere!’ – Men Visdommen har fått rett, det bekrefter gjerningene hennes.»

Taleren bruker bibelteksten aktivt i sin preken, og begrepene «gråtesang» og «fløytespill» blir sentrale. Fokuset i prekenen er på den kristne forkynnelsen, på hvorvidt talere våger å forkynne både gråtesang og fløytespill inn i vår tid. Vi får ikke noen klar definisjon av disse ordene, men vi kan senere se at ordene blir sidestilt med «profetisk advarsel» og «himmelsk innbydelse». Dette skal jeg komme nærmere tilbake til i neste kapittel.

Prekenen varer i totalt 22 minutter. Innledinga (exordium) er relativt kort (1-20). Taleren åpner med å takke to gutter som har hatt informasjon. Dette blir naturlig ved hans rolle som forsamlingsleder, ikke nødvendigvis som taler. Deretter introduserer han først teksten, leser den og ber deretter en kort standardisert kirkebønn. Taleren bruker ikke innledinga på å gjøre noe større rede for tema eller introdusere seg selv, men går derimot rett på hoveddelen.

Etter å ha lest bibelteksten, fortsetter taleren med å oppsummere og forklare hva som skjer i teksten. Dette velger taleren å gjøre ved å overføre beretninga i søndagens tekst, til en fremstilling forsamlinga vil forstå bedre. Han peker på at det Jesus gjør i teksten, er å fortelle en lignelse. I lignelsen sammenligner Jesus menneskene med *barna på torget*, som angivelig er en henvisning til en av datidens barneregler, og taleren aktualiserer dette ved å si det blir litt som om han skulle sammenlignet denne søndagens tilhørere med Tuppen og Lillemor (22). På denne måten, ved å sammenligne seg selv med Jesus, får også taleren fram hvordan Jesus også var en predikant, slik som han, som igjen gjør budskapet mer aktuelt. Videre forklarer han selve lignelsen om barna på torget, som ikke ville danse til fløytespillet eller gråte til gråtesangen. Noe av bakgrunnen for lignelsen, var Døperen Johannes:

«De ville ikke gråte, de ville ikke omvende seg, de ville ikke gjøre bot, de ville ikke vende om til gud slik som han preket, Jo mange gjorde det, men nå preker han til de som ikke vil det. De prekte på en måte på livsstilen hans: >Han er jo gal<. Han står der ute i ødemarken, han har jo en ond ånd og

vi kan ikke høre på en sånn mann. Slik er det som Jesus på en måte setter dette here inn i en sammenheng.» (43-47)

Folket ville ikke høre på Johannes fordi han hadde en uvanlig livsstil, men de ville heller ikke høre på Jesus, han var for ordinær:

«Men så vare Jesus da. Han hadde en annen måte å opptre på. Han var som et vanlig menneske han. Han spiste sammen med vanlige folk. Med Tollere, syndere, også ble han kritisert for det. Han spiste og drakk med disse(.) og han var da kalte de han overdrivet på en ny måte, han er jo storeter og en vindrikker. Han er tollere og synderes venn. Hvem kan da ha tillit til en som lever på den måten. Hvem kan høre på han. Så ville de ikke høre på han heller. Jesus han var rett og slett for ordinær han.» (53-58)

Vi får altså presentert to svært viktige forkynnere av Jesu tid, Døperen Johannes og Jesus selv. Begge forkynte de både fløytespillet og gråtesangen, og begge ble avvist. Uansett livsstil, fant folket alltid noe å kritisere. Ut fra disse aspektene, presenterer han prekens to uttalte hovedpoeng (76-83). Det ene poenget handler om at akkurat som Døperen Johannes og Jesus opplevde at folk ikke ville lytte til det de hadde å si, så vil predikanter og talere oppleve det samme i dag. Uansett hvor suksessrik en predikant måtte være, vil det være motstand. Det er en betydelig oppfordring til de som lytter til prekenen, for i fortsettelsen blir omkostningene presentert. «Vi» trenger mennesker i dag, sier taleren, og snakker som en representant for Gud, som herolden (Skjevesland, 1997a):

«vi trenger mennesker i dag som er villig til å stille seg fram og ta inn over seg det som er nøden og stille seg på en måte i gapet for vårt folk. Som er villige til å bære omkostningene av (.) det (.) som det koster å synge gråtesanger og spille fløytemusikk. Om du er en profet (.) så må du orke å synge gråtesanger sjøl om folk ikke vil gråte. Du må orke å spille fløytemusikk om folk ikke vil danse.» (93-98)

Det er tydelig at taleren oppfatter budskapet om «fløytespill» og «gråtsang» som kontroversielle temaer. Så kontroversielt, at han påpeker at det kan være fristende å tilpasse det, slik at det blir som *barna på torget* vil ha det – stadig i bibeltekstens metafor. Taleren oppfordrer tilhørerne til å jobbe med sine prekener, slik at de passer inn vår tid, men de må likevel aldri gå på akkord med sannheten (103), det er den viktige oppfordringen. Det kommer et punkt for alle når valget om å følge Jesus eller ikke må tas (105), sier han, og peker på alvoret han legger i budskapet som må forkynnes.

Uken i forveien hadde Kong Harald fått mye oppmerksomhet og omtale i forbindelse med den

berømte talen han holdt under kongeparets hagefest¹¹, og taleren leser et utdrag fra denne talen (134-141). I Kongens tale, ramser kongen opp og sier noe om hvem som er nordmenn i dag. Taleren mener kongen har gjort en tidsanalyse og spør salen om det er en riktig en. Salen er samtykkende taus, og taleren bekrefter at han er enig. Så blir spørsmålet hvordan vi skal møte menneskene i denne tiden, som mener at det er like bra å tro på altet, Allah og ingenting, som å tro på Gud. Hvordan skal vi møte de som mener at det er like bra med gutter som gifter seg med gutter, jenter som gifter seg med jenter, som med gutter og jenter som gifter seg med hverandre, spør han. Eller de som ikke mener at det som ikke kan telles eller måles, er verdt noe. Hvordan møter vi de. Jo, svarer han seg selv, vi skal møte de med fløytespill og med gråtesang. Med himmelsk innbydelse og profetisk advarsel – inn i vår tid:

«Men det er, jeg har lyst til å si noe mer generelt, vi skal møte dem med fløytespill og gråtesang. Det er budskapet i dag.» (153-155).

De menneskene kongen ramser opp i sin tale, som taleren er enig i at en riktig analyse av nordmenn i dag, de er barna på torget i denne tid. Det er disse som ikke vil ta i mot budskapet. I utdraget ovenfor ser vi hvordan taleren vil at vi skal møte disse menneskene. Taleren tar ikke konkret avstand til noen av de som blir nevnt, men tidligere har han sagt at alle en dag må ta valget om å følge Jesus eller ikke, og i det ligger det også at det ikke er likegyldig om man tror på Allah, altet eller intet. Videre er det også en henvisning til homofildebatten, for han spør hvordan man skal møte de som mener det er like bra med gutter som er sammen med gutter og jenter som er sammen med jenter. Som barna på torget skal de også bli møtt med det samme budskapet. «Vi skal si klart i fra» sier han, men er samtidig tydelig på at det ikke finnes noe som gjør at noen ikke skal få komme til Jesus med livet:

«Vi skal ha den himmelske innbydelse og vi skal ha den profetiske advarsel inn i vår tid, vi skal reises opp på den måten. Vi skal si i fra klart og tydelig, og samtidig skal vi spille den beste fløytemusikken direkte fra himmelen og si at uansett hvordan du sliter med ditt liv, hvordan du har det i dag, du skal få komme til Jesus med livet ditt og få tilgivelse og oppreisning. Det må vi ikke glemme.» (155-159)

Mot slutten trekker han fram et tredje poeng, eller moment, fra bibelteksten, nemlig visdommen (161). Han gjør samtidig et nummer ut av sin rolle som ikke-teolog. Han avslutter med å spørre om det kanskje det finnes en dypere visdom, og at visdommen er Han vi

¹¹ Kong Harald V holdt tale under hagefesten i slottsparken 1. September 2016

forkynner, og viser til Jesus. Og det finnes én sannhet, sier han mot slutten, en sannhet som vi må holde fram i vår tid:

«Og: e det finnes en sannhet, det gjorde det den gangen det har det gjort alltid. Det finnes en visdom. Det finnes ett budskap som er sannhet. Det må vi holde fram i denne tid.» (166-167)

Taleren får i prekens avslutning presisert sitt standpunkt. Det finnes én sannhet, mener han, og det er denne sannheten han har ønsket å fremheve i denne prekenen. Dette blir markert, før han helt til slutt kommer med invitasjonen til å la seg berøre, en pathosappell, og så sier han «Amen».

4.4.2 Den retoriske situasjonen

Til stede er det ca. 250 voksne mennesker over 20 år, de fleste er sannsynligvis faste i menigheten, men en liten andel tilhører dåpsfølget. Det er disse som har makt til å løse de påtrengende problem taleren vil overbevise om, og som vi skal komme nærmere inn på straks. De tvingende omstendigheter, er hvordan taleren må forholde seg til det retoriske publikum, både de som er kjent med menigheten, men også de som måtte være ukjente, som deler av dåpsfølget antakelig er. Det er også rommets utforming, søndagens tekst, menigheten, kongens tale, og ellers elementer i konteksten, som har vært med på å prege situasjonen.

I prekenen kan vi trekke fram flere påtrengende problem. Det ene er hvordan mennesker i dag ikke vil lytte til budskapet som blir forkynt. I bibelteksten tar Jesus et oppgjør med menneskene i sin tid ved å fortelle lignelsen om barna på torget. I dagens preken, viderefører taleren lignelsen til å handle om vår tid. Menneskene i dag er også som barna på torget, og også i dag finnes det mennesker som ikke vil høre forkynnelsen, men som predikant, som profet, så må man stå i det:

«Vi som er predikanter, vi skal fortviles, vi skal gråte, vi kan bli sinte, vi skal kjempe når budskapet ikke når fram.» (89-90)

«Om du er en profet (.) så må du orke å synge gråtesanger sjøl om folk ikke vil gråte. Du må orke å spille fløytemusikk om folk ikke vil danse.» (97-98)

En av talerens forslag til løsning på problemet, er altså å fortsette med å forkynne budskapet, tross all motstand. Samtidig er det ikke sikkert folk vil høre av den grunn, slik taleren ser det.

Det er som om taleren erkjenner dette som en sannhet, at det alltid vil finnes barn på torget som ikke vil høre forkynnelsen. Talerens forslag til respons på problemet, vil ikke nødvendigvis forutsette en løsning. Men det er mer, for taleren peker videre på hvordan Jesus i teksten forsøkte å forstå tiden han levde i, og hvordan vi derfor også burde det. Kongen tale, som forøvrig også var en viktig del av den kulturelle konteksten denne søndagen, blir sentral i å få fram talerens poeng. Taleren leser et utdrag fra denne talen (134-141). Poenget hans, er at Kongen beskrev Norge i dag og forsøkte å forstå tiden. I bibelteksten beskriver Jesus sin tid og prøvde å forstå den. I dag skal vi også, som forkynnere, forsøke å forstå tiden.

«Han sa at denne tid den er å ligne med (.) asså han prøvde å analysere den tid han var en del av. Og det er en oppfordring til oss også. Som predikanter, som menighet, som eh: vanlige folk, for å si det sånn, vi skal prøve å skjønne vår samtid, vi skal forstå vår egen tid.» (84-86)

I å forstå tiden, ligger det også innbakt et annet poeng. For det dreier seg om å forstå tiden, for å forstå hvordan man best mulig kan forkynne både «gråtesang» og «fløytespill». Det påtrengende problem er både mangelen på denne typen forkynnelse i vår tid, men også fraværet av forkynnere som går inn for å forstå tiden. Da blir problemet desto mer innfløkt. Forkynnerne kommer ikke til å tale «gråtesangen» og «fløytespill» på en måte som gjør at barna på torget vil høre, hvis de ikke forstår tiden barna på torget lever i. Taleren tar senere også et oppgjør med vår tid, med forbrukersamfunnet. Tiden vi lever i, mener han, er full av mennesker som kjenner på en tomhet. Menneskene søker et svar, men de ender bare opp med enda mer tomhet, eksempelvis i møte med programmer som åndenes makt på TVNorge (125), sier taleren. Dette leder oss igjen tilbake til talerens poeng, som interessant nok både er problemet og svaret samtidig; Kristne forkynnere må møte denne tid med «fløytespill» og «gråtesang.»

«Men det er ikke viktig heller, for på en måte er det slik at vi vi merker at ettersom forbruket har på en måte tatt mer og mer tak og vi har æ:rfart at det er en sprukken brønn, eller at det er en Gud som ikke kan tilfredsstill oss. Så søker vi alternativer. Og en behøver ikke å være så veldig lang inne i: på TV-Norge, også finner du noe som heter Åndenes makt, og der ser du hvordan nordmenn på så mange måter søker inn i det alternative og i relliøse sammenhenger. De er opptatt av relliøse spørsmål.» (122-127)

Det mennesker søker til i dag, det er en sprukken brønn (123), sier taleren. Menneskene er riktig nok opptatt av det åndelige, og det er derfor forkynnere må være frimodige i møte med tiden. Her ligger det implisitt at budskapet kristne forkynnere kommer med, er et svar til menneskene, en sannhet. Hittil kan det virke som at problemet taleren vil løse, er å få

publikum til å forstå hva de må gjøre. Dette er riktig nok en viktig del, men like viktig er hvordan taleren bruker prekenen til å formidle sine egne holdninger til temaet. Taleren vil selv være en modell for sin mal, ved å forkynne både fløytespill og gråtesang. Dette er underliggende, for taleren snakker først og fremst om temaet som noe mottakerne allerede er enige i. Dette minner jo om dobbeltheten vi så hos NLM Bodø, hvor taleren både ville formidle, men også forsikre. Forskjellen er at mens taleren i Bodø ville få fram sine synspunkt, forsøker taleren her å forkynne budskapet han også vil oppfordre mottakerne til å forkynne videre.

Tidligere sa jeg at jeg skulle komme tilbake til hva taleren la i begrepene «gråtesang» og «fløytespill», og her skal vi gå mer utførlig inn i det. Først og fremst, er det interessant at taleren bruker ordet «gråtesang», når bibelteksten sier «sørgesang». Hva som har avgjort at taleren velger å bytte ord, kan ha noe å gjøre med effekten det får når «gråt» blir gjentatt to ganger etter hverandre; «du må orke å synge gråtesanger sjøl om folk ikke vil gråte» (97). «Gråt» blir da virkelig poengtert. Noen steder i begynnelsen av prekenen veksler han litt med «sørgesang» og «gråtesang», og det kan tyde på at taleren har forvekslet ordene uten helt å ha tenkt gjennom det. Vi må nevne dette aspektet også, da det blir et så sentralt begrep i prekenen. I begrepene «fløytespill» og «gråtesang» får vi også et innblikk i talerens teologiske overbevisning. Nedenfor har jeg laget to kolonner. I hver av kolonnene er det utdrag fra steder (topos) i prekenen hvor taleren snakker om fløytespillet og gråtesangen:

Fløytespill	Gråtesang
Bryllup (31), Invitasjon til det himmelske bryllup (63), Komme uten betaling (63) Fra himmelen (65), Velkommen til å ta i mot Guds rike (67), Misjonens store budskap (74), Det koster å spille fløytespillet (96), Himmelsk innbydelse (160), Budskapet som er sannhet (167), «Kom til meg alle som strever og bærer tunge byrder og jeg vil gi dere hvile» (181), Et spill fra himmelen (182).	Begravelse (31), Sørgesang (42), Gråte, omvende seg, gjøre bot (43), Vende om til Gud (43), Det koster å synge gråtesanger (95), Profetisk advarsel (160), Budskapet som er sannhet (167), Verop (177), domsbudskap (178)

Denne modellen kan være med på å gi en indikator på hva taleren legger i begrepene. Fløytespillet er det gode, det himmelske, evangeliet, innbydelsen - mens gråtesangen er bot, dom, advarsel og verop. Helt konkret, handler det om hva evangeliet tilbyr – frelsen, og videre hva som skjer om man ikke vender om – dommen. I dommen ligger helvete innforstått, men taleren nevner det ikke eksplisitt. Det er dette budskapet dagens taler vil oppfordre tilhørerne til å forkynne, med visdom om tiden, til mennesker i vår tid. Det er også dette budskapet taleren selv vil forkynne til menigheten denne søndagen. Helt til slutt runder han av med en invitasjon til å komme til Jesus:

«Kommer du, blir du med, lar du deg berøre av budskapet fra himmelen og følger etter Kristus.» (185)

Det er ikke til å unngå å merke seg den vekkelsespregede avslutninga som er så typisk for en bestemt type forkynnelse (Sjaastad, 2001). Dette fremhever også at taleren ikke bare er opptatt av å oppfordre det retoriske publikum til handling, men også ønsker å endre deres egne oppfatninger. Et påtrengende problem for denne prekenen, og for de fleste prekener innenfor denne sfære, vil alltid være at det finnes mennesker som ikke tror. Løsning blir å forkynne frelsen. I DNK Oslo, NLM Bodø og NLM Oslo avslutter alle prekenene med en slik oppfordring. Vekkelsestonen er likevel sterkest hos de to NLM-menighetene. Hos DNK Oslo vil presten ha mottakerne til å finne ut og reflektere, men er ikke tydelig på hva han vil at de skal tenke. Hos NLM Bodø og her i NLM Oslo er målet å forkynne frelsen.

Vi skal senere se på hvordan informantene i fokusgruppeintervjuet opplevde prekenen, men først skal vi gi en retorisk fundert vurdering av hvordan talerens prosjekt fungerer. Poenget til taleren blir til tider i overkant innpakket av gråtesang- og fløytespillmetaforen. Gråtesangen blir en slags form for eufemisme, en retorisk trope som går ut på en: «formildende omskriving av det som kan virke støtende» (Kjeldsen, 2015, s. 204). Disse andre ordene som peker mot det samme, dom og profetisk advarsel, er begreper som ikke nødvendigvis er intuitivt forståelig for alle og en hver. Talerens agenda blir derfor noe vag. Fløytespillet blir i mye større grad enn gråtesangen forklart i prekenen, som dere ser i oversikten ovenfor. Det dreier seg om alt det gode evangeliet har å by på. Selve frelsen, nåden og hvordan Jesus har omsorg. Det er et paradoks at prekenen handler om at forkynnelsen må inneholde begge aspektene, både fløytespillet og gråtesangen, men at det forblir noe uklart hva dette faktisk innebærer.

4.4.3 Prekenens overbevisende kraft

Overbevisningen foregår både slik at taleren vil forkynne budskapet sitt til det retoriske publikum, men han vil og overtale dem til handling. De påtrengende problem kan sies å være talerens retoriske agenda, det han vil overbevise om. Disse samsvarer også med de to hovedfokusene taleren selv presenterer i prekenen; hvordan selv suksessrike predikanter vil oppleve å bli avvist, og at vi skal prøve å forstå tiden vi lever i. Helt til slutt i prekenen så vi også at taleren inviterer mottakerne til å ta i mot Jesus, og alt tatt i betraktning, er det kanskje dette som er talerens mest inderlige prosjekt. Det andre fungerer som veiledende resonnementer før han kommer fram til poenget.

Talerens innledende ethos er knyttet til hans rolle som forsamlingsleder i menigheten. Det betyr ikke at den er utelukkende god eller dårlig, men det betyr at mange kjenner han og vil ha ulike forhåndsoppfatninger knyttet til han som person. Gjennom prekenen må taleren jobbe for å bekrefte eller avkrefte disse forhåndsoppfatningene om hans karakter. I begynnelsen av prekenen henvender taleren seg som nevnt til to gutter som har hatt informasjon. Han takker dem, og etablerer sin karakter allerede her, ved at han viser velvilje for menighetens arbeid og viser god moral som understreker hans dyd. Blant mottakerne er også et dåpsfølge. Av dette fremgår det at ikke alle som er til stede nødvendigvis har et forhold til taleren fra før. Han har blitt introdusert av møteledere, forrettet dåpen, men gjennom prekenen må taleren bevise sin troverdige karakter. Når han til slutt fremhever sin velvilje overfor mottakerne, ved å gi uttrykk for sin oppriktige bønn om frelse, stadig i form av fløytespill- og gråtesangmetaforen, får taleren avsluttet prekenen med å nok en gang forsterke sin ethos:

«Og da har det vært min bønn for denne talen og denne andakten her i dag. Det har vært slik, må gud velsigne oss, slik at vi danser når fløytene spiller og gråter når gråtesangen synges. Kommer du, blir du med, lar du deg berøre av budskapet fra himmelen og følger etter Kristus. Det er det store spørsmålet. Du er velkommen. Amen.» (183-187)

En annen måte taleren bygger ethos underveis i prekenen, er ved å ha en ydmyk tilnærming til bibelteksten. Han fremstår trygg på sin rolle som ikke-teolog, men viser i utdraget nedenfor at han kjenner sin kompetanses begrensning:

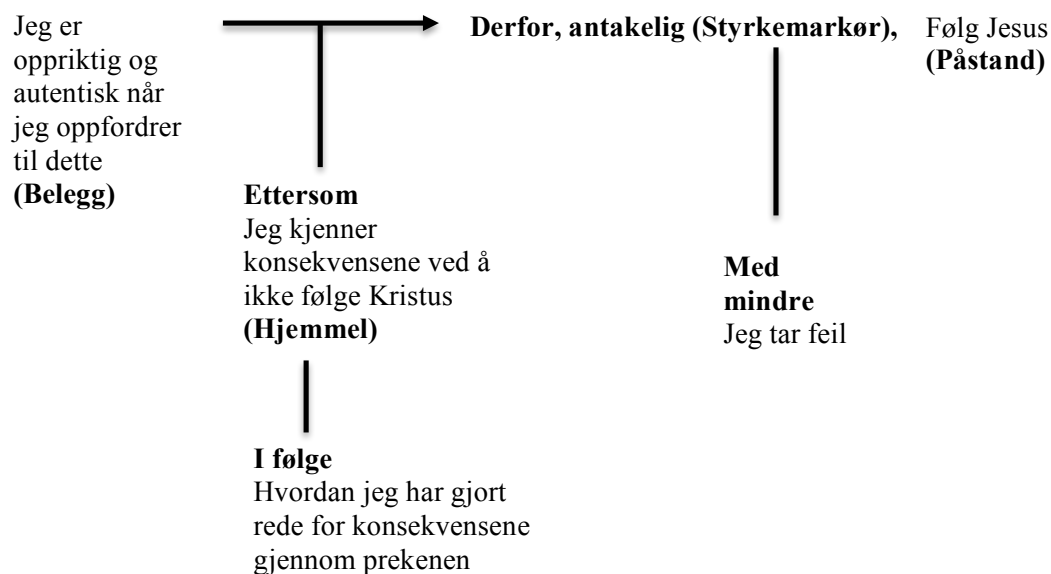
«Visdommen, står det i slutten av teksten her. Det er litt vanskelig hvis dere dere som er teologer og forskere kan si hva betyr den siste setningen i dagens tekst? hva betyr den? Disse forskerne rister på hodet og vet det ikke og da skal jeg fortelle dere det (latter i salen) Neida, jeg skakke det, men kanskje finnes det er visdom, dypere visdom i nettopp dette.» (161-164)

Han henvender seg til de forskerne og teologene han vet sitter i salen. Han skal fortelle tilhørerne noe disse ikke kan svare på, men sier det på en spøkefull måte og legger til at «neida», han skal ikke det. Og så forsøker han å forklare poenget teksten, til tross for at han ikke er en av disse teologene og forskerne. Kanskje, sier han når han fortsetter, som for å understreke at han ikke kan være sikker. Det er opp til mottakeren å avgjøre om talerens endelige ethos er god. Det avhenger av om de oppfatter han som oppriktig og autentisk, som i dette eksempelet. Oppfattes hans ydmykhet som oppriktig, vil dette eksempelet få taleren til å fremstå velvillig og dydig, samtidig som han i samme omgang får overbevist mottakeren om at han er verdt å høre på, tross at han ikke er forsker – forstandighet. Oppfattes det som falskt, vil dette eksempelet få taleren til å fremstå som hovmodig, lite forstandig og følgelig vil det svekke hans ethos.

I prekenens hovedfokus ligger en sterk oppfordring til det retoriske publikum. Taleren er opptatt av alvorret i budskapet, og overfører dette alvorret med et oppdrag til mottakerne. De må forkynne «fløytespill» og «gråtesang». Pathos er noe en blir utsatt for (Andersen, 2011, s. 37), og i denne tilnærmingen blir pathosappellen tydelig ved at budskapet berører mottakerne direkte. «Men hvordan skal vi tenke da. Vi som har Bibelen og som står midt i denne kulturen (.) med våre liv og med forkynnelse.» (144-145) Det er kanskje spesielt samvittigheten som blir beveget når taleren poengterer hva som gjør at vi skal fortelle videre. Han understreker for mottakerne at *vi som har Bibelen*, som har svaret, og lar resten henge i luften. Det han sier er egentlig at det er egoistisk å holde budskapet for seg selv. I dette siste inkluderer han også seg selv, som gjør at appellen blir noe formildet. Også her kan talerens prosjekt slå ut på forskjellige vis, for når følelser blir aktivert, kan de naturlig nok også være negative.

Vi skal nå gå nærmere inn i selve argumentasjonen. Prekenens argumentasjon tar form av anbefaling om å gjøre og til å la deg bli overbevist. Samtidig er det en fraråding i måten taleren oppfordrer så sterkt til det ene, og på den måten utelukker det andre. Det minner altså om deliberativ retorikk, eller den rådgivende tale.

Hvis vi tar det siste momentet i prekenen, invitasjonen, og sier at påstanden er «Følg Jesus», kan vi se hvordan taleren argumenterer for dette gjennom hele prekenen. Argumentasjonen kan føres på denne måten (Kjeldsen, 2015):

Påstanden er det taleren søker allmenn oppslutning om, som bare da vil føre til handling. Hjemmelen er det som skal være det avgjørende moment i denne sammenheng, det mottakerne kan si seg enige i. Hjemmelen vil i dette tilfellet bare være gyldig om mottakeren er enig i at taleren har gjort grundig rede for sin viten om konsekvensene ved å ikke følge Kristus. Argumentasjonen avhenger derfor tillit til talerens forstandighet.

4.4.4 Fokusgruppeintervju

Fokusgruppen ble avholdt to uker i etterkant av Gudstjenesten. Det var tre informanter; to jenter i tjuårene og en mann i midten av førtiårene. Informantene er anonymisert, og vil kalles for Martha, Thea og Karsten. Henvisninger med tall i parentes viser til vedlegg 13.

Informantene hadde ulike opplevelser i møte med prekenen, noe som sannsynligvis også gjenspeilte varietetene blant resten av mottakerne, selv om de naturligvis ikke dekker over alle. Først begynte jeg med å stille det nokså omfattende spørsmålet, som gikk på selve prekenen. Alle tre er forholdsvis forsiktige til å begynne med. Martha og Thea syntes prekenen var lett å henge med på, fin å høre på, og selv om de av og til datt litt ut, henta taleren dem inn igjen med å holde seg til temaet (6-21). Karsten påpeker at prekenen ikke i hovedsak var ment å være oppbyggelig:

«eh: å: eh: asså oppbyggelige: det er jo ikke en typisk oppbyggelsestale det er jo mer en oppfordring på en måte (.) til oss som mottakere av () eh: av ave: det ja: (.) større perspektiv på det

Bibelen egentlig vil møte oss med da (.) i et stort perspektiv () eh: og det mener jo jeg er (.) er veldig rett å komme med () e: så på den måte så er den (.) n: ikke ny: på den måten for den står jo i en tradisjon som som () bedehusbevegelsen har hatt () gjennom lang lang tid men samtidig som pånmåte har begynt å fade mer og mer utt (.) hos oss e: ting har blitt mye mer enspora (.) iforholdtil forkynnelsen og derfor så er det veldig bra å komme inn på dette her om at man må få tilbake bredden da (.) som han oppfordrer oss til å på en måte ta imot (.) ja:» (24-31)

Karsten forklarer her hva han opplevde som prekenens poeng. Den var ikke en oppbyggelsestale, men en oppfordring. Taleren ville gjennom prekenen forkynne Bibelens bredde. Dette er et perspektiv han mener er rett å komme med. Temaet er noe bedehusbevegelsen tradisjonelt har stått for, og derfor var heller ikke budskapet nytt, men det «fader» mer ut (29). Underforstått at Bibelens bredde blir mer og mer borte fra forkynnelsen.

Jeg spør om det er dette de opplever er poenget i prekenen. «Sånn som jeg opplever det» (34) fortsetter Karsten. Han vil få fram at dette er hans oppfatning av det. Deretter fortsetter han med å forklare hvordan *han* opplever tiden vi lever i, og på den måten også hvorfor taleren vil oppfordre til en større bredde. Karsten opplever at forkynnelsen på det generelle plan er blitt mer «feminin», og at vi har noe han velger å kalle for en «trøste og bære-kirke» (40). Det er mye trøsting og mye bæring i dagens forkynnelse, mener han, men lite snakk om «dom» og «helvete», som også er en viktig del av det kristne budskap (38-49). Prekenen inneholder argumenter som kun vil oppleves som logiske og fornuftige om en godtar prekenens forutsetninger. Hvordan tilhørerne fortolker prekenen er basert på deres for-forståelse (Kjeldsen, 2015, s. 298). Dette er Karsten selv klar på, at han tolker den basert på sine egne betraktninger.

Både Martha og Thea virker til å være enige i Karstens bemerkninger, og Martha legger til at hun syntes det var fint at taleren konkretiserte prekenen ved å forklare begrepene «fløytespill» og «gråtesang»:

«Jeg synes det var veldig fint det måten han konkretiserte det på liksom med () fløytespill at det er på en måte () det himmelvendte også (.) e: sørgesang (.) asså (.) domsbudskapet på en måte at det er () Ja det er et alvor over det her da () det synes jeg var veldig fint i d atte liksom () at vi må ha med begge deler () og at det () ja det er kanskje litt som du sier da at noen ganger så faller det dombudskapet kanskje litt bort () e: () men at han () hadde liksom hele bilde det va ja» (51-56)

Fløytespillet er det himmelvendte, mens gråtesangen er domsbudskapet. Dette er interessant, for vi har sett at taleren faktisk ikke forklarer begrepene, men bare insinuerer betydningen. Vi

aner at det handler om talerens og menighetens felles *doxa*. Han legger fram budskapet på en slik måte, at både de og han vet at de forstår hva han vil formidle.

Thea mente at referansen til Kongens tale, gjorde prekenen dagsaktuell, slik at alle forstod hva han snakket om. Hun fortsetter med å si at taleren ønsket å peke på det kristne perspektivet, noe hun syntes var veldig fint. Det med at Jesus sa ting som folk ikke likte å høre, og at hun som kristen kanskje mener ting i dag, som folk i dagens Norge ikke liker å høre (90-92). Her legger Karsten til at det er fint at når taleren gjør dette, så faller han ikke i den grøfta at han polariserer prekenen (96). Tilstede under prekenen var det antakelig representert mange ulike politiske meninger, og en uheldig slengbemerkning kunne gjort at mange ville sluttet å lytte til taleren. Karsten påpeker altså at taleren tar hensyn til sitt publikum. Han mener taleren har vært flink til å ta høyde for sitt retoriske publikum og den retoriske situasjonen. De andre informantene gir uttrykk for enighet, og Thea påpeker at det er bedre å se på hva Bibelen sier (122). Når Thea sier dette, mener hun det er mindre kontroversielt å komme med henvisninger til Bibelen, enn egne politiske bemerkninger.

Bakgrunnen for mine siste spørsmål, og en av de tingene jeg var interessert i finne ut, var hvordan informantene opplevde talerens troverdighet. Jeg spurte i den forbindelse om de hadde noen tanker omkring hans fremførelse, med tanke på stemmebruk og kroppsspråk, og om de opplevde han som ekte og autentisk. Ingen av de tre informantene kommenterte noe om hvordan han sto plassert på scenen. Det er vanskelig å si om dette er fordi de ikke gjorde seg opp noen tanker om det der og da, eller om det har med den tidsmessige avstanden mellom preken og intervju. Når det gjaldt stemmebruk, kommenterte Martha at stemmebruken var god, da i betydningen «lett å henge med på», men ingen hadde kommentarer til hvordan taleren konkret brukte stemmen.

Karsten er tydelig på at han har gjort seg tanker rundt dette, og legger vekt på at han har samarbeidet med taleren tidligere. Han sier han opplevde at taleren var forberedt, og insinuerer samtidig at dette er noe taleren ikke alltid er. Han mente også at han kunne merke at taleren var engasjert; dette var en «hjertetale», sa han. Thea sa hun opplevde taleren som trygg. Han tok ikke seg selv så høytidelig, han var menneskelig, og han fikk til og med salen til å le på et punkt, poengterer hun. Hun mente også hun kunne høre at han brydde seg om «oss som sitte der» (146). Det informantene vektlegger, er trekk ved talerens autentisitet. Dette knytter de ikke videre til hans ytre fremtoning, men til om de opplevde taleren som

kjærlig og ekte. Karsten sa at han opplevde taleren som autentisk i forhold til det budskapet han kom med. Det var helt klart at taleren trodde på det han sa (130-139).

Til slutt ville jeg vite hvordan informantene trodde deres kjennskap til taleren påvirket deres resepsjon. Karsten og Martha forsøkte å stille seg på avstand fra selve taleren, og heller fokusere på om innholdet kunne prøves på Bibelen. At Karsten kjenner til taleren fra før, mener han heller vil ha en innvirkning om taleren skulle vise seg å fremme meninger han ikke trodde han ville stå for (199-201). Da hadde han blitt ekstra skuffa. Thea er ikke uenig, men viser gjennom hele intervjuet en påfallende velvilje ovenfor taleren, og legger heller ikke skjul på at hennes relasjon til taleren er viktig; hun hører ekstra godt etter når han taler, fordi hun har tillit til han (211-213).

Når Thea gjør et poeng av at hun har tillit til taleren og derfor også lytter til det han har å si, dreier dette seg om talerens innledende ethos. Det neste er altså å se om talerens avledet ethos er like god. Aristoteles mente at overbevisning gjennom talerens karakter måtte komme gjennom selve talen, og ikke gjennom en forhåndsopfatning om hva slags menneske taleren er (Kjeldsen, 2015, s. 125). Her er både Martha og Karsten enige med Aristoteles. De er begge nokså nøkterne når de svarer på det siste spørsmålet. De kjenner han – ja, men de ønsker å fokusere på hva han sier fremfor hvem han er. For dem er avledet ethos viktigere, og mens det virker som at Theas forhåndsopfatning av taleren er med på å gjøre prekenen *ekstra god*, så kan det virke som at det for Karsten betyr at taleren i større grad kan finne på å si noe han ikke liker.

Både Martha og Karsten påpeker viktigheten av at taleren taler i tråd med Bibelen, og det kan virke som at talerens ethos avhenger av nettopp dette. Er prekenen en utleggelse av det som står i Bibelen, så er det en god preken og taleren er dermed også en god taler. Prekenen, det sagte, danner grunnlaget for talerens karakter og ikke motsatt. Martha og Karsten hadde begge kommet fram til at prekenen samsvarte med Bibelen, og mente derfor at deres relasjon til taleren ikke burde ha så mye å si. Martha sa også at hun forsøkte å stå i en nøytral posisjon til taleren (187). Når informantene nærmest godkjenner talen fordi den bygger på Bibelen, blir det til sammenligning som å anerkjenne en forskningsartikkel fordi den bygger på forskning. Prekenens logos-appell, for informantene, ligger i at den er grunnfestet i Bibelen. Resonnementene, som de har godtatt som sanne og sannsynlige ut fra et bibelsk perspektiv,

har overbevist dem (Bakken, 2011, s. 44). Når taleren overbeviser sine mottakere, henter han argumentasjon i felles og allmenne synspunkt med mottakerne (Kjeldsen, 2015, s. 151).

Vi har altså sett at alle de tre informantene legger ulike kriterier til grunn når de skal vurdere både taleren og prekenen. For mange ville det at prekenen bygde på bibelske prinsipper ikke gjort den store forskjellen, kanskje snarere tvert om, men for informantene er dette elementært. De virker til å være godt kjent med sjangeren, språket og måten å bli snakket til på. For informantene har prekenen en sterk logos-appell. Den stemmer overens med deres *doxa*, eller oppfatninger og kunnskaper om tilværelsen (Bakken, 2011, s. 44). Dette kan derfor endre seg, eller slå ut på ulike måter, avhengig av hvilke for-forståelser, eller *doxa*, en person måtte ha. Et helt konkret eksempel på dette, er når Karsten i intervjuet sier han opplever at taleren forsøker å rette fokuset mot å snakke mer om helvete (44-46). Går vi til selve prekenen, kan vi se at taleren aldri nevner helvete eksplisitt. Hvordan kan det da ha seg at Karsten opplever det slik? Mest sannsynlig er det fordi han er kjent med sjargongen, med budskapet, og vet at når det for eksempel er snakk om dom og å vende om, så er det snakk om å vende seg til Gud for å få den gode dom – altså en evighet i himmelen, og i det ligger det implisitt: ikke i helvete.

Alt i alt virker det altså som at prekenen ble vel mottatt hos alle de tre informantene. Taleren prekte på mottakernes premisser, han brukte språk, bilder og argumentasjon de forstod og likte.

5 Oppsummerende diskusjon

Vi har nå hatt en inngående retorisk gjennomgang av de fire prekenene. I kapittel 4 gikk jeg gjennom sentrale sider ved den enkelte preken, og forsøkte å komme med reflekterte vurderinger av de funn som kom fram. I det følgende oppsummerende diskusjonskapittelet vil jeg trekke disse trådene sammen. Her vil jeg se de ulike prekenene i lys av hverandre, betrakte forhold som har utmerket seg, og forhåpentligvis peke ut konkrete forskjeller mellom Den norske kirke og Norsk luthersk Misjonssamband.

5.1 Innhold, fremførelse og tradisjoner

Det første jeg kan bemerke, er den ulike lengden på prekenene i DNK og NLM. Hos DNK var prekenene henholdsvis 9 og 13 minutter, mens de hos NLM var 22 og 33 minutter. Dette avgrenser naturligvis også hva som har vært mulig å ta med i prekenen. Hva det innebærer at prestene og talerne har foretatt forskjellige valg knyttet til dette, er uklart, men vi skal snart se at andre forhold i prekenene peker mot en ulik praksis med hensyn til hva som skal være prekenenes plass i Gudstjenesten. Kanskje forklarer dette også ulik lengde på prekenen.

I alle prekenene har søndagens tekst vært sentral. Denne har blitt lest opp i begynnelsen av prekenen, eller i forkant, som vi så hos DNK Bodø. Bibelteksten har antakeligvis vært det første leddet i inventiodelen for alle de fire prekenene. Hvordan prestene og talerne har tilnærma seg teksten, har imidlertid vært ulikt. Begge DNK-prestene brukte tekstene som utgangspunkt for et tema, og foretok ingen større eksegetisk gjennomgang. Det vil si at prestene hentet ut enkelte moment fra tekstene, og fokuserte ikke noe større på andre sider ved dem. I DNK Bodø var temaet dommen, som kom av både søndagen (domssøndag) og innholdet i bibelteksten, og dette ble sammenføyet med ventetida fram mot jul – som ble et enda viktigere fokus. I DNK Oslo hentet presten ut en del av teksten, dødeoppvekkelsen, og brukte dette som grunnstein for sin forkynnelse. Her var det flere elementer ved bibelteksten som ikke ble nevnt. For eksempel gikk ikke presten inn i selve fortellinga om jenta som ble vekket opp fra de døde, han tok heller ikke med sider ved teksten som omhandla Jesu omsorg. I begge NLM-prekenene ble teksten gjennomgått mer omstendelig. I NLM Bodø gikk taleren gjennom teksten, i tillegg til at han dro fram andre tekster som belyste samme tekst. Han kontekstualiserte altså bibelfortellingen med andre tekster i Bibelen. I NLM Oslo gjorde taleren også dette, men hadde sitt fokus i all hovedsak på prekenteeksten. Det er interessant at DNK og NLM skiller seg markant fra hverandre på dette punktet. Ut fra disse fire

eksemplene, kan vi se indikasjoner på en ulik praksis knyttet til bibeltekstens plass i prekenen. Det kan tyde på at bibelsk substans er viktigere hos NLM. For selv om prekenene i DNK ikke er fri for bibeltekst, er de likevel mer fokusert på andre faktorer i sine prekener.

Både prekenen i DNK Oslo og DNK Bodø hadde en relaterbar og livsnær tilnærming. I Bodø handla prekenen om mørketid, lys, jul og håp, og rettet seg mot et publikum av barn, unge par, voksne og eldre. I Oslo var prekenen en filosoferende, funderende og sjelesørgerisk tale om hva livet og døden handler om, og rettet seg til et publikum med en høyere gjennomsnittsalder enn de øvrige. I Bodø brukte presten bevisst flertallspronomen og snakket i felleskap med menigheten. I Oslo var prest og publikum på utsiden av selve budskapet, og betraktet det sammen på høvelig avstand. Selv om prekenene var forskjellige, og rettet mot ulike publikum, lignet de altså i uttrykk. Kanskje er det er det mellommenneskelige aspektet som har fått en større plass i prekenen enn selve bibelteksten.

Talerne fra NLM var begge fokusert på frelsesaspektet, som i begge prekenene kommer fram til slutt. Dette blir ikke like tydelig forkynt i prekenene fra DNK, selv om disse også tar det opp. DNK Oslo tar opp livet og døden, og avslutter med en oppfordring om å finne ut hva som er der ute. Dette kan tolkes som en indirekte forkynnelse av frelsen, som ikke vil fremstå for bastant. Hos DNK Bodø forkynner presten at dommen ikke er noe å frykte, men forutsetter at alle som lytter allerede er frelst. Begge NLM-prekenene derimot, har med invitasjonen helt til slutt. Taleren i NLM Bodø presiserer også premissene for frelsen. Publikum blir i større grad oppfordret til å ta et standpunkt. Disse invitasjonene kommer i forlengelsen av en lengre tekstutleggelse som har ledet fram mot dette, selv om temaene i utgangspunktet er ulike. Dette kan ha sammenheng med det bakenforliggende misjonsfokusert organisasjonen har, og som talerne mest sannsynlig også er en del av.

Hos NLM var begge prekenene mindre undrende. Talerne hadde klare meninger, og det kommer tydelig fram av prekenene hvor talerne står teologisk. Dette i motsetning til begge prekenene hos DNK, hvor prestene er forsiktige med å mene noe. Talerne fra NLM er det jeg velger å kalle teologipolitiske, ved at deres teologiske standpunkt slipper til på talerstolen. Dette kommer oftest implisitt til uttrykk, mellom linjene, men er samtidig markant til stede. Dette henger ikke alltid spesielt tett sammen med søndagens tema, men blir flettet inn som en tilsynelatende naturlig del. Et eksempel på dette er når taleren fra NLM Bodø, i prekenen, får fremmet sitt syn på herlighetsteologi, enda temaet er Jesus som konge. Og samtidig som

taleren fra NLM Oslo skal få fram et budskap om gråtesang og fløytespill, får han fram hvilket syn han har på homofili. Ved å ta med så mange tilleggs-poeng, og her må jeg spesielt peke på NLM Bodø, kan en stå i fare for å få et noe uklart resultat. Kjell Arne Morland (2007) skriver at når en taler avgjør hvor mange hovedsaker som skal tas med i en preken, innebærer det å legge noen forslag til siden: «for at det vi ønsker å formidle, virkelig skal bli hørt, er det mange vesentlige ting som ikke bør sies» (Morland, 2007, s.70). Hans poeng er at det er fristende å ta med alt for mange poeng i en preken, men at talere må våge å sløyfe noen av dem, til fordel for å få fram det viktigste. At talerne likevel var opptatt av å fremme disse synspunktene, kan tyde på at de ville forsikre menigheten om at de var til å stole på. Som sitatet fra Morland poengterer, kan dette føre til at prekenen blir mer rotete enn nødvendig.

Når det gjaldt høvelighet (aptum), så vi at DNK sto i en særstilling. I DNK Bodø var kirken full av barn og voksne i alle aldre, mange av de var en del av et dåpsfølge. Her måtte presten i særlig grad ta hensyn til en mottakergruppe som sannsynligvis ikke gikk i kirken til vanlig. Naturlig nok, kan dette føre til at prekenen ikke treffer alle som er til stede. Hos NLM vil dette problemet i mindre grad forekomme, ettersom det vil være færre tilfeldig besøkende på en Gudstjeneste. Det var barnedåp i NLM Oslo også, men store deler av dåpsfølget, og i alle fall foreldrene til dåpsbarnet, var faste i menigheten til vanlig. Den norske kirke er i større grad en kirke for folket, og må derfor også forholde seg til det. Det kan være en av grunnene til at prestene er vagere og mer forsiktige med å fremme teologiske standpunkt.

I analysene så vi også at de påtrengende problem var knyttet til prestene og talernes retoriske prosjekt – hva de egentlig ville formidle. Hos NLM Oslo var det påtrengende problem i særlig grad knyttet til konkrete handlinger det retoriske publikum måtte utføre for å løse problemet. Taleren la fram sin sak, og oppfordret tydelig til handling. Publikum måtte foreta en tidsanalyse av tiden vi lever i, og videre forkynne «gråtesangen» og «fløytespillet» til barna på torget – med kunnskap om denne tiden. NLM Oslo skiller seg ut på dette punktet. Med unntak av presten i DNK Oslos implisitte oppfordring til å søke dannelse og innputt fra litteraturen, som jo forutsetter konkret handling om den blir godtatt, er de påtrengende problem i de tre andre prekenene mulig å løse bare ved erkjennelser publikum må foreta i sine indre, altså ikke-konkrete handlinger. Hos NLM Bodø var det påtrengende problem knyttet til bibelteksten, temaet om kongen, til talerens ethos-prosjekt og en advarsel om herlighetsteologien. Det retoriske publikum måtte få oppklart eventuelle misforståelser om kongen, få tillit til taleren og godta at herlighetsteologi ikke er rett. Bare da ville de

påtrengende problemene bli løst. Hos DNK Bodø var det påtrengende problem knyttet til mørketiden og dommen, og da spesielt å overbevise publikum om at dommen ikke var noe å frykte. Hos DNK Oslo handlet det om å oppklare usikkerhet rundt Jesu undergjøring, og å oppnå mottakernes søken etter svar. Dette er også et godt eksempel på hvordan den kristne prekenen skiller seg fra annen tale. En rettstale, eller en politisk tale, vil i større grad være rettet mot konkrete endringer som må skje for at et påtrengende problem skal bli løst.

Videre må vi ta med noen refleksjoner rundt presterollen. For prestene har en unik rolle, nettopp som prest i de aktuelle kirkene. Talerne i NLM er i en annen rolle fordi de, som tittelen tilsier, bare taler. Presten er en sentral skikkelse gjennom hele Gudstjenesten. Han er der når Gudstjenesten starter, han leder menigheten i liturgi, han forretter dåp og deler ut nattverd – i tillegg til å holde prekenen. Ikke minst har han på seg prestedrakten, mens talerne i NLM gikk kledd i henholdsvis dress (Oslo) og alminnelige hverdagsklær (Bodø).

«Jeg ifører meg prestedrakten. Den er barmhjertig, den skjuler meg. Samtidig markerer den meg også, den peker meg ut som Ordets tjener. Jeg sendes uke etter uke inn i Skriftens landskap for å hente fram nytt og gammelt fra et rikt forråds-kammer, lik en skriftlærd opplært for himmelriket (Matt 13,52). Tildekket, og like fullt eksponert – dét er min paradoksale situasjon på prekestolen.» (Skjevesland, 1997a, s. 90).

Slik beskriver Skjevesland prestens paradoksale situasjon på prekestolen. Hvordan presten, skjult i prestedrakten, samtidig også er eksponert, ved at han må fremstå som en Ordets tjener. Dette er et aspekt vi ikke har fokusert på i analysene, men det er nærliggende å tenke at dette kan ha hatt en innvirkning på hvordan prestene og talerne har fokusert ulikt. For eksempel når prestene har lagt mindre vekt på Bibelen, kan en undre på om drakten ilegger prestene en slags naturlig autoritet, de videre slipper å tilegne gjennom prekenen. Prestens person er på denne måten i en særstilling. Dette kan også være grunnen til at prestene er lite personlige, ettersom de stiller seg fram som *ordets tjener*. Talerne fra NLM stiller i større grad som seg selv når de skal preke, og må sånn sett bevise at det de sier er rett og bra. Hos NLM var begge talerne ansatt i organisasjonen; den ene jobbet som forsamlingsleder i den aktuelle menigheten (Oslo), mens den andre var gjest i menigheten, men i jobbsammenheng (Bodø). I prekenene ble dette tydelig ved at taleren i Bodø presenterte seg selv og fortalte hva han jobbet med. I tillegg var denne den mest personlige av alle informantene, på et punkt fortalte han også om sin kone.

Begge prekenene fra DNK var tilsynelatende godt innøvd. Dette kan ha noe med at prestene har en innarbeidet rutine ved prekenforberedelsene, og retorikkens fjerde fase, *memoria*, er en del av denne rutinen. Uke etter uke, hele året, produserer de nye prekener. Talerne hos NLM holder antakeligvis også flere prekener i løpet av et år, men kanskje ikke på et så systematisk og rutinemessig nivå. Det trenger egentlig ikke handle om hvem som har tatt seg bryet med å øve inn prekenen, men det handler om hva de har sett på som viktig for sin preken. Mens prekenene fra DNK har en klar stil (*elocutio*), et livnært innhold og en logisk oppbygging, er prekenene fra NLM spekket med bibelsk substans. Som en del av den tradisjonsrike bedehusbevegelsen, må en spørre om denne prekenformen sitter igjen fra de første lekpredikantenes virke på 1800-tallet:

«Mange av prestene skrev mye i prekenforberedelsen og hadde i det minste en fyldig disposisjon foran seg når de sto på prekestolen. Mange skrev hele prekener ord for ord, og det finnes mange prekensamlinger fra 18-hundretallet. Lekpredikantene, derimot, sto ofte fram uten papir. Men de var fylt av et budskap fra Bibelen, katekismen og salmeskatten. Dette gjaldt det å få sagt til tilhørerne.» (Sjaastad, 2001, s. 43).

NLM er en del av denne arven. Tradisjonelt har denne delen av den norske kirkelige tradisjonen også vært skeptisk til retorikken, som vi var inne på innledningsvis. Det har blitt ansett som langt viktigere å holde seg til Ordet, først og fremst, enn å bruke tid på å utforme en preken etter retorikkens prinsipper. Vi blir derfor ledet til å undre på, om det har vært et ideal å avstå fra de rent strukturelle regelbundenhetene, til fordel for å være fokusert på Bibelens ord, og at dette idealet fremdeles preger prekenpraksisen i NLM. Det skal også være sagt om Hans Nielsen Hauge, som kan sies å være den norske bedehus- og lekmannsbevegelsens far, at han ikke ville benytte seg av retorikkens normsystem. For Hauge var retorikken et symbol på kirken og de universitetsutdannede prestene han sto som en motpol til (Gundersen, 2001, s. 24).

Videre har vi også sett at begge prestene fra DNK, i tillegg til taleren fra NLM Oslo, benyttet seg av de standardiserte kirkebønnene når de ba, mens taleren hos NLM Bodø ba fritt både først i prekenen og til slutt. Vi var inne på dette aspektet i analysen, hvilken effekt dette kunne ha. Det er interessant å spørre seg om dette også kan være en arv som sitter igjen fra de tidlige lekpredikantene. Det ble sagt om en av Norsk Luthersk Misjonssambands tidlige generalsekretærer, Ludvig Hope (d.1954), at «når han ba før han prekte, avslørte han hvor avhengig han var av Den Hellige Ånd. Han tigga og ba til Gud som den fattigaste mann!» (Sjaastad, 2001, s. 44). Bønnen ble en måte å få fremvist sitt forhold til Gud, i en ærlig

situasjon, som er privat, samtidig som den er eksponert. Dette er også knyttet til talerens ethos, som tradisjonelt, når den har vært en del av homiletikken, har vært knyttet til talerens åndelige tilstand (Schumacher, 1995). Det er derfor interessant at den ene taleren som benyttet seg av den frie bønne i sin forkynnelse, også var den ene som ikke kjente menigheten – han hadde mer å «bevise».

5.2 Argumentasjons- og bevisføring

Vi har sett at talerne i de to NLM-forsamlingene er opptatt av å etablere ethos på en spesielt fremtredende måte. De har flere mål med prekenene; de skal i tillegg til å tale over søndagens tekst, vinne mottakernes tillit. Dette gjør de ved å trekke inn sine teologiske ståsteder, som vi har sett. Dette var spesielt iøynefallende hos NLM Bodø, hvor taleren som var på besøk, flettet inn spesielt mange elementer i sin preken, som bidro til å si noe om hvem han var. Dette handler om forstandigheten til talerne. Dette var minst fremtredende i DNK-prekenene, og kanskje har dette også noe å gjøre med forskjellen som er i det å være prest fremfor å være taler. At å være kirkens prest, nærmest forutsetter en forstandig, dydig og velvillig karakter.

Pathosappellen er sterkt til stede i alle prekenene, riktig nok på ulike måter. Hos DNK Oslo er pathos en del av det komplekse, menneskelige, undrende og det sjelesørgeriske. DNK Bodø blir følelsene stimulert ved et tema som omhandler livet, slik det er, mørke og lys. I NLM Oslo er pathos knyttet til samvittigheten, ved at taleren så inderlig oppfordrer til å forkynne gråtesang og fløytespill, og fordi han impliserer hva som skjer om *barna på torget* ikke får høre. I NLM Bodø er taleren energisk og engasjert, og bidrar til å vekke følelsesmessig engasjement. Særlig også ved innbydelsen som foregår i begge NLM-prekenene.

Som jeg var inne på i kapittel 3, så er argumentasjonsdelen av en preken ikke nødvendigvis veldig tydelig. Det har vi vært vitne til i denne avhandlinga. Hos DNK Oslo var argumentasjonsføringa kanskje aller mest vag, hvor den gjennomgående argumentasjonen foregikk ved å legge fram funderte tanker, men ikke ved å eksplisitt påstå noe. NLM Bodø var der vi så tydeligst argumentasjon, her hadde taleren opptil flere moment han argumenterte for underveis. Alt i alt var det tydeligere argumentasjon i NLM-prekenene enn det var i DNK-prekenene. Dette kan også underbygge det vi allerede har vært innom flere ganger, nemlig at talerne fra NLM i større grad er opptatt av å fremme personlige, teologiske standpunkt, og argumenterer derfor også sterkere og mer direkte for disse. Argumentasjon kan vi også knytte

til logos, og her må også nevnes hva som ligger til grunn for at prekenene oppfattes som sann og sannsynlig. I Fokusgruppen vi hadde i NLM Oslo, så vi at informantene knyttet prekenens logos til om den var forankra i Bibelen. Når presten i DNK Oslo heller forankra prekenen i ikke-bibelske referanser, kan ikke logosappellen være knyttet til det samme her.

5.3 Prekentyper og predikantpersoner

I kapittel 3 gjorde vi rede for Skjeveslands ti prekentyper (1997b) og fem forskjellige «predikantpersoner». Underveis i analysen har jeg forsøkt å flette dette inn, men her skal vi oppsummere hvordan prekenene har ulike ideal knyttet til dette.

Begge prekenene i NLM minnet om *Den bibelsentrerte preken* (Skjevesland, 1997b:102). Begge har en relativt grundig gjennomgang av teksten, og begge trekker inn andre bibeltekster for å sette disse i lys av søndagens tekst. Spesielt gjelder dette for prekenen i NLM Bodø, som satte prekenen i en bibelsk kontekst ved å vise til andre tekster som omhandla noe av det samme. Bibelen er uansett et svært viktig fokus. På mange måter minner de også om *den dogmatisk bevisste lærepreken*, ved at de begge tar opp dogmatiske tema, som frelsen må sies å være. Samtidig skiller seg fra denne ved at prekenene har så mange temaer, og i følge Skjevesland (1997b) er det nettopp ikke slik med denne typen. Prekenen fra NLM Bodø hadde et svært tydelig tema, og minnet sånn sett om *den proklamatoriske preken*. Det gjorde for så vidt begge NLM-prekenene. Denne prekenen mener Skjevesland også er en typisk Herold-preken, og det kan stemme overens med mine slutninger om at begge talerne fra NLM ligner Herolden i predikantbildet. Hva gjelder prekenidealet hos NLM, kan vi med god dekning fra tidligere analyser i dette kapittelet, si at det handler om bibeltroskap. At NLM kan ha et prekenideal i retning av disse tre typene, kan synes korrekt.

Av prekenpersonene, minnet begge disse talerne altså om Herolden, og det kan tyde på at denne predikantmodellen er et ideal for talerne. Dette passer også med bibeltettheten, og med publikums forventinger (jf. fokusgruppen). Budskapet skal være fra Gud, og om det ikke er det, da er det ikke troverdig. Samtidig kan talerne fra NLM også ligne på Læreren, som vil undervise forsamlingen i Bibelens rike forråd. I tillegg må vi trekke fram Vitnet, hvor taleren, i lys av egne erfaringer og opplevelser, vitner for publikumet. Her kan vi for eksempel trekke en link til talerens frie bønn i NLM Bodø.

Prekenen i DNK Oslo minner om Den psykologisk-sjelesørgeriske preken. Skjevesland skriver at denne typen kan stå i fare for å miste bibelsk substans, og det er interessant, vår tidligere analyse tatt i betraktning (Skjevesland, 1997b, s.104). Prekenen har et svært begrenset fokus på Bibelen og søndagens tekst. Den kan også minne om Den essayistiske preken, som har et fokus på prekenens språklige eleganse. Og presten taler med et rikt og poetisk språk. Prekenen i Bodø er også mest lik Den psykologisk-sjelesørgeriske preken.

Som predikantperson ligner prestene på Hyrden. De vil møte mottakerne på det personlige nivå, og leve nær menigheten. Presten i DNK Bodø kan også figurere som Vitnet. Det gjør han når han går god for budskapet, han stoler på dommeren, sier han, og forsikrer om at han vet hva han snakker om. Han vitner om noe han har innsikt i. Presten i DNK Oslo minner på sin side også om Læreren, men igjen mangler den bibelske fylde læreren vil undervise. Likevel fremstår han som en lærd og klok prest som vil veilede og råde menigheten, som en lærer. Læreren har alltid nyttig tekstobservasjoner, sier Skjevesland (1997a), og dette kommer fram av prestens fokus i prekenen. Han trekker ut av teksten det han ser som interessant og nyttig for prekenen. Disse sidene, både prekentype og predikantperson, sier noe om den enkelte prest sine tanker om prekenen, og det sier noe om hva de mener er viktig. Både i budskap og uttrykk har prestene fra DNK i mindre grad vært like tydelige som talerne i NLM. Det blir derfor ikke like lett å si noe om hva som er et ideal hos DNK. Det disse to analysene tyder på, som også fremkom av fokusgruppene, er at prekenene og presten skal være på en slik måte, at det treffer et undrende og tvilende menneske, midt i hverdag og livets luner. Hyrden som predikantperson, og Den psykologisk-sjelesørgeriske preken passer med dette.

5.4 Fokusgruppene

De to fokusgruppene artet seg svært ulikt. Disse har jeg gjort nærmere rede for i henholdsvis kapittel 4.3 og 4.4, men vi må gå mer inngående inn i hvordan disse kan peke på prekenens retoriske praksis. Informantene har vært med på å si noe om hvordan prekenen ble mottatt og videre vurdert. Begge gruppene inneholdt informanter som var lojale mot menighet og taler. Det vil si at jeg ikke møtte på noen med noen større innvendinger til det de hadde vært vitne til. I gruppen hos NLM Oslo var informantene spesielt opptatt av prekenenes bibelske innhold, og hvordan de opplevde at prekenens poenger støttet seg til det de mente var bibelsk. Det var tydelig at de hadde reflektert over hva de mente en preken burde inneholde, og bedømte prekenen kritisk ut i fra disse kriteriene. De var på bølgelengde med taleren, på den

måten at de forsto uklarheter taleren bare forkynte indirekte, dette basert på deres felles doxa. Dette gjaldt spesielt når taleren snakka om fløytespillet og gråtesangen, som tilsynelatende overhodet ikke var uklart for informantene. Informantene i DNK Bodø nevnte også at de oppfattet prekenen som bibelsk, men fokuserte ikke noe videre på dette. Deres hovedfokus var imidlertid på mer ytre anliggender, som på sangvalg, kirkelig etikette og prestens karakter gjennom hele Gudstjenesten.

Det kan virke som informantene ved NLM Oslo var mer kritisk i møte med prekenen. Tar vi med det vi har sett som tendens både hos NLM Oslo og NLM Bodø, er det nærliggende å spekulere i om dette er grunnen til at begge talerne er opptatt av å fremme sine synspunkt. Taleren er klar over at det er visse forventninger knyttet til forkynnelsen, som blant annet går på at innholdet må være uklanderlig bibelsk, og at taleren selv har rette og kloke standpunkt i sitt kristenliv. Det kan tyde på at talerne nærmest forutsetter et kritisk publikum, både gjennom sitt kjennskap til menigheten, men også gjennom sin rolle som taler. Ved at organiseringa fungerer slik, at talerne ikke taler hver søndag, vil de følgelig ha like god erfaring som publikum selv, og ta med seg denne erfaringen inn i prekenforberedelsene. Hos DNK Bodø var informantene fokusert på omstendighetene, og dette kan peke mot en annerledes Gudstjenestetradisjon enn hos NLM. For som vi har sett, så virker det som prekenen i DNK har en plass som del av den helhetlige Gudstjeneste, og ikke kan betraktes like fullt i lys av seg selv.

6 Konklusjon

Mitt prosjekt har vært å undersøke hvordan de fire prekenene kan forstås som retorisk praksis. Gjennom fire retoriske analyser har jeg utforsket ulike sider ved prekenene, sett i lys av retorisk teori. Innledningsvis la jeg fram min første motivasjon for å velge dette temaet, nemlig kristnes skepsis til retorikken som verktøy i forkynnelsen. Jeg sa også innledningsvis at denne skepsisen neppe er like rådende i dag som tidligere, men at jeg mistenkte at dette var holdninger som fremdeles satt igjen. Spesielt da hos Norsk Luthersk Misjonssamband, og at forkynnelsen kunne være preget av dette. I denne avhandlinga har jeg ikke utforsket hvilke syn talerne og prestene har hatt på retorikken, men avdekket hvordan deres prekener kan forstås retorisk. På denne måten har vi også fått et lite innblikk i hva som har vært viktig å ha med i prekenene og hva som har blitt prioritert i forberedelsesarbeidet. Vi kan forstå de fire prekenene som retorisk praksis, ved at de er *taler* som foregår i lys av en retorisk situasjon, og som svarer på, og prøver å løse påtrengende problemer. Videre har vi også sett at alle de fire prekenene argumenterer og har noe de vil formidle. De vil kommunisere et budskap til menighetene. Gjennom utførlig analyse har vi da også sett hva som har bidratt til utfordringer for den enkelte preken, noe som peker mot at mer gjennomtenkte strategier kan være gagnlige også for prester og talere.

Litt av hensikten med prosjektet har også vært å kunne se på forskjeller mellom Den norske kirke og Norsk Luthersk Misjonssamband. Dette har jeg gjort. Selv om vi har hatt et lite materiale, har selv disse pekt på klare stilistiske forskjeller mellom prekenene i de to kirkesamfunnene. NLM sine prekener var lengre, mer bibelfokusert, og hadde et gjennomgående tydeligere teologipolitisk profil. Talerne lot ikke til å ha øvd inn sine prekener. DNK sine prekener var korte, hadde en mer mellommenneskelig tilnærming og fungerte i større grad som kompletterende del av den helhetlige Gudstjenesten. Prekenene i DNK hadde ryddig struktur og var godt innøvd.

6.1 Forslag til videre forskning

Ut fra analysene jeg har foretatt, har det dukket opp en del nye spørsmål, som jeg også har vært inne på underveis. Omfanget av denne avhandlinga er for begrenset til at jeg har hatt mulighet til å gå inn på alt, og viktigst, jeg har ikke hatt det nødvendige datamaterialet til å gjøre det. Nedenfor har jeg utarbeidet noen forslag til videre forskning om den kristne prekenen, i forlengelse av funn jeg har gjort i denne avhandlinga.

- En publikumsanalyse – Hvilke forventninger har publikum til prekenen, og hvilke krav stiller de indirekte til prekenens utforming? Jeg mener fokusgruppa fra NLM, og begge NLM-prekenene, sendte signal som kan tyde på at NLM har en særlig kritisk publikumsgruppe. Dette prosjektet kunne også sammenfalt med en modelleseranalyse av NLM sine prekenes. Lignende analyser som sistnevnte har blitt gjort i DNK (Øierud, 2005), og kunne blitt sett i sammenheng.
- Prestens/talerens person – En inngående ethos-analyse. Presteskikkelse vs. Privatperson. Se på hvordan presten og taleren får frem sin karakter gjennom prekenen.
- Del og helhet – hvordan prekenen er en del av Gudstjenestens store samspill, men samtidig en selvstendig del. Dette ser ut til å være ulikt i DNK og NLM. Analyse av hele Gudstjenester.

Litteraturliste

- Andersen, Ø. (2012). *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aristoteles. (2015). *Retorikk*. (T. Eide, overs.). Oslo: Vidarforlaget.
- Augustin, A. (2008). *Bekjennelser*. (O. Hjelde, overs.). Oslo: Bokklubben.
- Bakken, J. (2011). *Retorikk i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berge, K.L & Ledin, P (2001). Perspektiv på genre. *Rhetorica Scandinavica*. 18.4-1.
- Bibelen. (2011). Bibelselskapet.
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy and Rhetoric, Vol 1*, Nr. 1, 1–14.
- Den norske kirke. (2014, 14. August). En evangelisk-luthersk kirke. Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/kristen-tro/en-evangelisk-luthersk-kirke/>
- Den norske kirke. (2017, 5. Mars). Kirken i tall, Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/bakgrunn/om-kirkestatistikk/>
- Fylling, H. (2016). Prekenens dialogiske potensial. *Praktisk teologi*, 2016 (2), 100-108.
- Gundersen, T. R. (2001). *Om å ta ordet: Retorikk og utsigelse i den unge Hans Nielsen Hauges forfatterskap*. Oslo: Forfatteren.
- Kjeldsen, J. (2015). *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.
- Kock, C. (2011). The Identity og Rhetoric as a Scholarly Disipline and a University Program. I J.E. Kjeldsen & J. Grue. (red.), *Scandinavian Studies in Rhetoric. Rhetorica Scandinavica 1997-2010* (s. 40-55). Ödåkra: Retorikförlaget.
- Lindhardt, J. (2001). *Retorik*. København: Rosinante.
- Lund, M., og Roer, H. (red.). (2014). *Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk analyse*. København: Hans Reitzels forlag, 3. utg., 2014.
- Mauno, H. (2016, 11. September). Bjørn Eidsvåg. Teaterpresten. *Dagsavisen*. Hentet fra <http://www.dagsavisen.no/helg-nye-inntrykk/portrett/bjorn-eidsvag-teaterpresten-1.776554>

- Miller, C. (2001). Genre som sosial handling. *Rhetorica Scandinavica*, 18: 19-35
- Morland, K. A. (2007). *Å forkynne Guds storverk: Retorikk for kristen forkynnelse og bibelbruk*. Oslo: Verbum.
- Norsk luthersk Misjonssamband. (2017). Visjon: Verden for Kristus. Hentet fra <http://www.nlm.no/nlm/om-nlm/om-nlm/visjon-verden-for-kristus>
- Norsk luthersk Misjonssamband. (2017). NLMs organisering. Hentet fra <http://www.nlm.no/nlm/om-nlm/om-nlm/nlms-organisering>
- Schumacher, J. (1995). Preken og retorikk. Retorikk, Åtte seminarforedrag 1995, 95-113.
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data*. Los Angeles: SAGE.
- Sjaastad, E. (2001). *Vi forkynner Kristus: En ressursbok for predikanter*. Oslo: Lunde.
- Skjevesland, O. (1997a). *Det skapende ordet: En prekenlære*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjevesland, O. (1997b). *Broen over 2000 år: Bidrag til prædikenlæren*. Hillerød: Dansk luthersk forlag.
- Svennevig, J. (2012). *Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Landslaget for norskundervisning.
- Teigen, A.H. (2016, 16. Oktober). Debatt om forsoningen. *Foross*.
Hentet fra <https://www.foross.no/boktips/debatt-om-forsoningen/>
- Toulmin, S. (1958). *The Uses of Arguments*. Cambridge: The University Press.
- Vatz, R. E. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. I *Philosophy & Rhetoric*, Vol. 6, Nr.3, 154–161.
- Øierud, G.L. (2005). Modelltilhørere i en preken: en kommunikasjonsteoretisk analyse.

Vedlegg

Vedlegg 1: Mail til informanter i forbindelse med prekenopptak

Hei, X!

Jeg er student ved Universitetet i Oslo, og skriver i år masteravhandling i retorikk og kommunikasjon.

Jeg skal skrive om kristen forkynnelse og retorikk, og vil se på både bedehusbevegelsen og Den Norske kirke. Kort og svært enkelt fortalt, vil jeg gjøre opptak av ulike prekenes fra både kirker og bedehus, for så å foreta retoriske analyser av disse.

Jeg sender altså denne mailen til deg for å spørre om du synes det er greit at jeg bruker din preken, den **dato**, som en del av forskningsmaterialet til min masteravhandling? Jeg kommer i så fall til å gjennomføre et opptak av selve prekenen (med mindre dere gjør det selv), og i tillegg ta notater underveis i Gudstjenesten.

Ta gjerne kontakt ved eventuelle spørsmål.

Håper på positiv tilbakemelding.

Mvh Kristine Tollheim

Vedlegg 2: Transkripsjonsnøkkel benyttet ved transkripsjon

L = Liturg ved Den norske kirke

T= Taler ved Norsk luthersk Misjonssamband

[ord]	Overlappende tale
(2:0)	Pause målt i sekunder
(.)	Små pauser, mindre enn et sekund
o:rd	Lydforlengelse
?	Stigende intonasjon
,	Fortsettende intonasjon
.	Fallende intonasjon
<u>ord</u>	Trykk
ORD	Høyere volum
°ord°	Lavere volum
↑ ↓	Høyere eller lavere toneleie
>ord<	Hurtigere tale
<ord>	Langsommere tale
(ord)	Usikker transkripsjon
.hh	Hørbar innpust
.ja	Ord uttalt på innpust
hh	Hørbar utpust
(())	Kommentar om det som skjer utenom preken/intervju

Vedlegg 3: Transkripsjon DNK Oslo

- 1 L: I dag, på søttende søndag i treenighetstiden er prekenteksten hentet fra markusevangeliets
2 femte kapittel og vi reiser oss
3 ((menigheten reiser seg))
4 (2:5)
5 Mens han ennå talte, kom det folk fra synagogeforstanderens hus og sa; din datter er død
6 hvorfor bryr du mesteren. Lenger. (0:5)
7 «Jesus hørte det som ble sagt (0:5), og sa til synagogeforstanderen (.) frykt ikke, bare tro
8 Nå lot han ingen andre følge med enn peter, jakob og johannes, jakobs bror
9 DA de kom til synagogeforstanderens hus å (.) han så alt oppstyret og folk som gråt og jamret
10 seg, gikk han inn og sa til dem (.) hvorfor støyer og gråter dere? Barnet er ikke dødt, hun
11 sover. De bare lo av ham. Men han drev alle ut og tok med seg barnets far og mor og dem
12 som var med ham, og gikk inn der barnet lå. Så tok han barnet i hånden og sa: «Talita kumi!»
13 Det betyr Lille jente, jeg sier deg: Stå opp
14 Straks reiste jenta seg og gikk omkring (.) hun var tolv år (.) Tolv år gammel
15 Og de ble helt ute av seg av undring.
16 Men han påla dem strengt at ingen måtte få vite dette, og han sa at de skulle gi henne noe å
17 spise.»
18 Hellige far, hellige oss i sannheten. Ditt ord er sannhet. Amen.
19 (5:0) ((bevegelser fra benkeradene))
20 Blant Jesu mange tegn og under, som dette delen av Markusevangeliet, Formelig syder av, så
21 er dødeoppvekkelsen likevel en sjeldenhet.
22 Alt i alt, så er det oppvekkelsen av Lasarus, enkens sønn i Nain, og datteren til denne
23 synagogeforstanderen vi hører om,
24 også Jesus selv da
25 Også kunne vi spørre; hvorfor ble det ikke flere, hvorfor bare disse få?
26 Var de kanskje ikke døde? Hun sover så Jesus om tolvåringen.
27 (4:0)
28 Og ikke si det til noen.
29 Helt død, eller en nær-døden-opplevelse.
30 (5:0)

31 Jesus kalte livet tilbake, og for Jenta ble det en nær-Jesus-opplevelse. Den opplevelsen skulle
32 hun nok aldri glemme.
33 (4:0)

34 Vårt jordiske liv er som et kort lysglimt mellom fødsel og død. Det er livet her og nå som
35 gjelder. Men vi har en sjel og vi søker en sammenheng som peker utover det vi vet og forstår.
36 Og inn mot noe som vi kanskje aner.

37 Dikteren Jon Fosse har tvilt seg fram til sikker viten, sier han i et intervju med Eskild Kjeldal
38 i boka *Mysteriar i trua*:
39 «Eg veit det er veit, og ellers tvilar eg på det meste, men eg er sikker på at i kvart menneske
40 finns ein gneist av Gud. Det indre ljuset, som kvekarane seier, det av Gud i menneske. Det i
41 menneske som aldri kan døy fordi det aldri blei født. (4:0)

42 Det mest unike i kvart menneske som samstundes er det mest universelle.»
43 (4:0)

44 Det var Jon Fosse.
45 (4:0)

46 Troen søker å forankre livet i noe utenfor seg selv (2:5) I noe som bærer meg og holder meg
47 fast, midt i det usikre og sårbare (2:5)

48 Jeg er ikke min egen garantist for et vellykket liv.
49 ((barnegråt))

50 Jeg kan ikke bære meg selv når livet går under. Jeg eier jo ikke livet (2:0).
51 Det er et lån (2:0). Det gir ærefrykt for livet, at jeg ikke selv har den fulle og hele råderetten
52 over det (1:5) At det er en del av noe større (6:0)

53 Også døden er en del av det store vi (1:5) Den angår ikke bare meg selv (3:0)

54 Jesus så de grø, gråtende pårørende. Tapene påførte dem å miste en datter, en sønn, en bror
55 (2:0)

56 «For intet menneske er en øy, hel og udelt i seg selv», skrev den engelske poeten John Donne
57 på sekstenhundretallet.

58 Intet menneske er en øy. Hvert menneske er et stykke fastland. En del av det hele.
59 Eller som Paulus skrev i romerbrevet: «ingen lever for seg selv, og ingen dør for seg selv.»
60 Rent faktisk ligger innbakt i det som er skapt, at det også skal dø.

61 Derfor var det viktig for kirkefedrene, å få inn i trosbekjennelsen at Jesus var født og ikke
62 skapt.

63 Av samme vesen som faderen (3:0)

64 Det er ikke vi. Vi er skapt, og vi skal dø (3:0)

65 Som jordiske skapninger, lever vi under syndens og dødens lov (.) I smerte og lyst (.) i
66 veksling mellom lys og skygge. Håp og håpløshet. Godt og ondt (4:0)
67 Men når vi åpner oss for troens dimensjon↑
68 Ser vi livet som forankret i noe større. Det er dette som skaper takknemlighet, også for
69 smerten
70 Hvis vi i kveldsbønn takker Alf Larsen. «Ha takk for smerte og for lyst. I hjemmet her på
71 denne kyst, hvorfra vi ser den fjerne strand. vi vet er livets land.»
72 En takk fordi smerten ikke var det hele, men i stedet hjalp oss til å feste blikket til det som
73 forankrer livet til noe større, utover døden.
74 «Og når det kveldar siste gong, når dag og time svinn, da vil eg sovne i ein song om
75 morgonroden over fjell, ein stad der ingen skuggar fell, eit land der hvor lyset vinn», skriver
76 Åse Marie Nesse. Er det dette lyset (.) vi er forankret i? Det uskapte lyset? Som aldri skal dø.
77 Og som skal kalle oss tilbake til livet?
78 Er det kanskje en hemmelig lengsel hos de mange som fyller teatersalen på det norske teater i
79 disse dager? For å se og oppleve Bjørn Eidsvåg synge og fortelle sin egen troshistorie.
80 I «etterlyst Jesus»; som forestillingen kalles.
81 «Mange av de som sitter der, og fyller salen kveld etter kveld. Identifiserer seg med↑ denne
82 artisten, som tviler og protesterer, men likevel på en eller annen måte ikke greier å slippe
83 håpet om alt det skapte og at døden ikke har siste ordet.»
84 Det skriver Vårt Land-journalist Alf Gjøsund fra sin publikumsplass i teatret (pause)
85 Johannes skriver at den som tror på Jesus allerede har gått over fra døden til livet.
86 Allerede, i dette livet som skal dø, er vi forankret i det som forblir utover dødens grense.
87 Helt fra dåpen.
88 «Over tidens grense lever fortsatt dine løftesord ved døpefonten», synger vi med Svein
89 Eriksen.
90 «Å tro på Jesus, er å leve i Kristus», skriver Paulus.
91 Å leve i Kristus, er å leve i oppstandelen.
92 Men i våre liv er døden ugjenkallelig døden.
93 Kirkefaderen Augustin sa: «Jeg tror fordi det er absurd.»
94 Tro er ikke vitenskap. Men tro og vitenskap kan godt leve ved siden av hverandre og utfylle
95 hverandres univers (4:0)
96 En kollega som har vært sykehusprest gjennom tjue år, sier at hun aldri har opplevd noe hun
97 vil beskrive som mirakler. Hvis det da ikke var miraklene Gud skapte gjennom dyktige
98 helsearbeidere på sykehuset, sier hun.

99 Kanskje er det en kjedelig måte å tenke på.
100 Kirkefaderen Augustin, han var opptatt av å se Gud i det ordinære. At det ikke må et mirakel
101 til for at vi kan erfare ham.
102 Livet selv, naturens storhet, det er i seg selv mirakler. For Augustin var selve det å komme til
103 tro (.) et mirakel.
104 Og sykehuspresten kjenner seg igjen i dette, og tilføyer: «jeg pleier å si at det eneste underet
105 jeg opplever i mitt liv er at jeg fortsatt tror[↑]. Jeg tror på Gud, men jeg kan ikke forstå ham.
106 Jeg vet heller ikke hva jeg kan forvente av han. Jeg tror iallefall ikke at han oppvekker oss fra
107 de døde før tiden er inne.
108 Det eneste jeg tror, er at Gud holder meg borte fra mørket, [korrigerer:] mørke tanker og lar
109 meg hvile i troen og at døden ikke har det siste ordet (3:0)
110 Jeg tror at vi alle skal komme over på den andre siden og få våre mange spørsmål besvart» (.)
111 sier sykehuspresten (2:0)
112 Erik Bye, som har mange flotte tekster, han skriver: «slukk lyset, og skynd deg av sted. Og
113 dagen som demrer der ute vil si deg; det finnes et land som det lukkede øye alene kan se.
114 Så spør ikke mer, men søk det og finn det. Du vet det er tid.»
115 Amen.
116 Ære være faderen og sønnen og den hellige ånd, som var og er og blir en sann Gud fra evighet
117 (.) og til evighet. Amen.

Vedlegg 4: Feltnotater DNK Oslo

Søndag 11. september

- Stort kirkerom, romslig. Relativt lite folk - ift. rommet
- Rø prestekjolen-grønn stola
- Virker til å være en ganske tradisjonell gudstjeneste
- Sanger fra salmeboka - nummer på veggen
- Syndsbejelse
- "God gang" - Altså det går slag i slag
- Tekstlesing ved kirketjeneren(?) Esekiel?
- Mark 5
- Interessant nok: samme bønn
- Står på... ennn prekestolen(?)
- Huler hendene på prekestolen, altså stativet hvor bibel og manus
- God og bærende stemme
- Virker relativt u hengia av manus
- Ser ned, og så opp - hele tiden.
- Får ikke blikkontakt
- Slik jeg opplever han, så er han enkel å høre på. Jeg plages ikke av øyekontakt

Vedlegg 5: Transkripsjon NLM Bodø

1 T: Mitt navn e Endre Stene, æ har en (.) mindre stilling på Fjellheim bibelskole som lærer (.)
2 Og æ e trønder i fra Sør-Trøndelag, atme Trondheim, men bor i Namsos, og jobber i
3 Misjonssambandet der.
4 Fint å få være sammen med dokk her i Bodø på denne felles(.)Gudstjenesten.
5 (5:0)
6 .hh æ vill bynn med å (.) ønsk dokk all sammen et godt nytt år.
7 I dag e kirkeårets begynnelse.
8 Kirkeåret (.) går tilbake til cirka femhundre år etter Kristus. Og det e utforma slik at vi følge
9 Jesu liv, hans gjerning, hans forkynnelse ved sju ulike dela i løpet av året. Og der høytian e
10 en naturlig del (.) i kirkeåret og i de ulike delan, og advent e begynnelsen. (2:0)
11 Advent (.) betyr jo ikke å vente (.), som vi kanskje lett har å tru, eller tenke, men det betyr å
12 komme, ankomst.
13 Men at n-nån kjæm, så ligg det jo også elementet venting.
14 Å fokuset i adventstia e at Herren kjæm.
15 Han som loft å kom, han som kom og han som kjem igjen.
16 En kristen e alltid i venting. Han e alltid i forventning og har sitt ret hjerte retta mot Gud, i
17 forventning til hva Gud ska gjør (.) i mitt liv, i min hverdag (2:5) I vårt fellesskap på vår jord,
18 og vi vente på hans komme (2:0) Han kjem igjen, skal vi be.
19 (10:0)
20 Herre himmelske Gud og far (.) Vi takke og love og prise og opphøye dæ, Herre, fordi vi kan
21 få lov til å tre fram for dæ. For Jesu Kristi navn skyld, og på Jesu Kristi (.) gjerning, så skal vi
22 få lov til, med frimodighet, å tre fram for deg, du som e konge, herre, evig gud, skaper (.) og
23 kall dæ for far (5:0).
24 Herre vi forstår det ikke, men vi ane noen ting, at det finnes ikke nokka større, enn å påkall
25 dæ, og kall dæ for far. Og tru at du e vår Gud. (4:0) Herre så e vi samla om ditt ord. Takk for
26 at du har gitt oss ditt ord. (2:0) Takk for at du åpenbart dæ for oss i ditt ord.
27 Og vi ber dæ Herre, kom du te oss no, når vi skal les ditt ord, gi oss din ånd. (2:0)
28 Du har sagt; be; så skal dåkk få, let; så ska dåkk finne, bank på; så skal det åpnes opp.
29 Herre vi ber (.) om din Ånd. (4:0)
30 Godt å tenke, tale, gjøre, dertil må din Ånd oss føre. Amen. (3:0)
31 .hh Vi læs teksten for i dag (.) som e i fra Matteus enogtjue.

32 (lyder fra menigheten som reiser seg) (9:5)

33 ”Da de nærmet seg Jerusalem og kom til Betfage ved Oljeberget, sendte Jesus to disipler av
34 sted, og sa til dem: «Gå inn i landsbyen li:ke foran dere! Der skal dere straks finne en
35 eselhoppe som står bundet og en fole sammen med dem. Løs dem og lei dem hit til
36 meg! Hvis noen sier til dere, skal dere svare (.) ‘Herren har bruk for dem.’ Da skal han straks
37 sende dem.» Men dette skjedde for at det skulle bli oppfylt som var sagt gjennom profeten:
38 ”Si til Sionds datter: Se, din konge kommer til deg, ydmyk ridende på et esel, på trelldyrets
39 fole.” Disiplene gikk av sted og gjorde som Jesus hadde pålagt dem. De hentet eselet og folen
40 og la kappene sine på dem, og han satte seg på dem. Mange i den store folkemengden bredte
41 kappene sine ut på veien, andre hogg greiner av trærne og strødde på veien. Folkemengden
42 som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte og sa: Hosianna, Davids sønn! Velsignet være
43 han som kommer i Herrens navn! Hosianna i det høyeste! Og da han dro inn i Jerusalem,
44 kom hele byen i bevegelse, og de spurte: «Hvem er dette?» Og folket svarte: «Dette er
45 profeten Jesus fra Nasaret (.) i: Galilea.»

46 (bevegelse fra menigheten som setter seg) (7:0)

47 Teksta i dag e jo egentlig en palmesøndagstekst, men på den måten så dras linjan i fra advent
48 og te hvorfor Jesus kom, at’n kom for å møte korsdøden for vår skyld.

49 Vi veit i fra Johannesevangeliet, at det som skjedd dagen før (.) det her, det var at Lasarus ble
50 oppvekt fra de døde, og mange hadde forventa no at, dette måtte være Mesias, han gjort
51 Lasarus levende.

52 Mens fari fariseeren skjönt at denne mannen er farlig, han må ryddes av veien, han gjør jo te
53 og med døde levende. Det e spenning i lufta. Det dirre. Det e påskehøytid. Det e masse folk,
54 og kanskje vil’n no stå fram som det’n e, som kongen (.) ja, kongen kjem.

55 Ja, det e virkelig kongen som kjem inn Jerusalem. Han vise det ved å kom ridende.

56 Slik kom alltid konga inn i byen. Seiersherren kom alltid ridende inn i en by.

57 Og dem ære han som konge. Dem løfte palmegreinan, legg sine kappa ned for å si: no rir
58 kongen inn! (2:5)

59 Men hvordan kjem den her konge ridende inn? (1:5)

60 Jo, han kjem altså på et (.) æsel. På et ungt æsel.

61 Hvorfor kjem han ikke på en fin og flott hæst. Han kjæm på et (.) æsel. (.)

62 Han kjem for å si; æ e ingen slik jordisk konge, >slik dokk tenke<, æ e ikke en slik som dåkk
63 forvente at æ ska vær, >æ e en anna konge<.

64 Æ ikke en konge av den her verden, æ e ikke en konge som har kommen for å gi dokk det
65 som den her verden e opptatt av å få. Nemlig materielle goda.

66 Ting, penga, hel god helse (.) gode opplevelsa nytelse, ære – det e ikke derfor æ har komme,
67 det e ikke sånn konge æ e, det e ikke en jordisk konge æ e, æ e en anna konge æ, æ har
68 komme for å gi andre ting (.) enn den type goda som dokk ønske, som dokk forvente. Æ e ein
69 anna konge.
70 Marthin Luther si; ”En kristen (.) er ikke døpt for å samle penger og bli rik her på jorden, det
71 kan han bli uten evangelium og dåp, men han er døpt for at han ved Kristus skal få det evige
72 liv.” (1:5)
73 Det e når som forkynne det. At en kristen han skal få del i allverdens goda, han skal bli rik
74 og han ska få god helse og alt det her skal han få, ja, det skal han få masse av. Det e når som
75 forkynner sånn.
76 Men det vakke derfor ha, det vakke derfor han kom.
77 Som Luther si, en kristen kan bli rik uten å, uten å bli døpt å få evangeliet, >men det e et
78 langt større gode en rikdom, enn god helse og ære og opplevelsa og nytelsa som kom for å
79 gi.< Nåkka langt større. Langt rikar. Men han ble døpt for at han med Kristus skal få det
80 evige↑ liv. (.)
81 Det va nå langt større det. Va det ikke det? Et evig liv.
82 Det va no mye større enn det jordiske (.) goder som vare kort stund. Han kom for å gi oss
83 barnerett (.) så du og mæ kun kall Gud skaper den evige for far, abba.
84 Det va et gode det. For å fri oss i fra synd, gi oss tilgivelse, fri oss i fra djæveln, og for å
85 frigjør vår samvittighet (.) fra anklage og dom (.)
86 Han inntok sitt rike, fortsetter Luther, for å overvinne synden, døden, og djevelen for vår
87 skyld og feie ut av oss all urenhet ved sitt blod og sin hellige ånd.
88 Dette var store ting det. >Dette var litt av en konge< komme for å overvinn synd, død og
89 djævel.
90 Tre ord som si noe av det mest destruktive og mørke som fins i eksistensen, det kom Jesus (.)
91 for å overvinn, og for å drive ut alt ondt, og for å stille oss framfor han – ren og hellig og
92 fullkommen.
93 En slik konge va det han kom for å vær. (6:0)
94 .hh Han e en konge. Det e d ikke tvil om. På den her tida va dem vant med virkelige konga,
95 virkelige herskera, ikke en sånn medaljonsfigur som vi har. Kongen har ikke s veldig mye
96 som han kan slå i bordet med, men den gangen va dem vant med virkelige konga som herska
97 ved krig, som hadde makt og styrke, som hadd all makt, som gav lova og dømt etter sine egne
98 lova i sitt område.

99 Falt du i unåde hos kongen hadd du ingen sjans, hadde du nåde hos kongen så va alt vel.
100 Kongen har all makt innenfor sitt domene, innenfor sitt område.
101 En slik konge e Jesus Kristus.
102 Salme to så møte vi den her kongen (.) helt i begynnelsen av salmenes bo:k så kjem det en
103 salme om kongen (.) Hvordan e den her kongen? (.)
104 Den begynner sånn: Hvorfor larmer heldningene og hvorfor grunner folkene på det som
105 fåfengt er.
106 Hva e det som skjer? Med folka, med menneske, med de mektigste på jorda; jo, dem reise sæ.
107 De s, dem rådslår, sammen mot Herren og mot hans salvede. La oss sprengre deres bånd og
108 kaste deres rep av oss. Ja, sånn kan menneskan tænk. Vi vil kaste ifra oss (.)
109 Sønnen og Guds makt. Vi skal ha større enn han, vi vil ikke at, vi vil ikke at kongen at Gud
110 skal ha makt over oss. Vi vil kast i fra oss denne makta.
111 Ja, sånn e menneske. Vi vil være oss egen herre. Vil ikke la oss styre av en Guddom. Hva
112 skal vi med han? Vi vil vær oss vi vil vær oss egen herre. Også beskriver salmen hvordan de
113 mæ-mæktigste, de største på jorda samle sæ sammen for å si: vi skal kast fra oss den her
114 kongen, vi skal ha fri.
115 Men da (.) stig kongen fram. Også står det: Han som (.) troner i himmelen ler.
116 En som trone (.), han ler.
117 Han vet at dette, dette e bare latterlig. Hvordan skulle dem sku kast sæ av min herskermakt,
118 han spotte dem også si'n, så tale han til dem i sin vrede, i sin store harme forferder han dem:
119 det er jo jeg som har innsatt min hellige konge på Sion, mitt hellige berg. Faderen sitt på sin
120 trone, også sien det, jaha, dåkk skal kast fra dåkk sønnen som e kongen. Nehei, det går ikke,
121 han ler. Hvor dum kan ikke menneske vær som tror at han kan ka-kast i fra sæ kongen?
122 Kristus Messias. (5:5)
123 På Sinai fjell, når Egypterane gikk ut i fr, nei, unnskyld. Israelittene gikk ut i fra Egypt, og da
124 kom til Sinai så møtt dem kongen. Der sto de foran fjellet, fjellet sto i rø:k, basunan løy,
125 basunan, trompetan jalla utover mellom, mellom fjellan. Og ka som skjedd der? Jo, der gav
126 Kongen sine bu:d (.) han befalt ka dem sko gjør og ka dem ikke sko gjør (.)
127 Han sto fram mektig og sterk, også sa han: Hvis folket oppfyller min vilje, så skal dem få
128 nåde og være mitt folk (.) Hvis dem oppfyller, så ska dokk få verra mitt folk (.), men det gikk
129 ikke. Folket falt i fra han. Det gikk ikke. Dem klart ikke oppfyller hans vilje, slik at d-dem sko
130 få varra hans folk. (6:0)
131 Sånn e vi og, heh.
132 Det e ikke stoff hvis han skal være hersker over Israelfolket, over oss, over dæ og mæ i mitt

133 liv, så må det skje på en anna måte. Det e ikke stoff (.) i menneske, i dæ og mæ.
 134 Slik det e i oss sjøl, det at Gud kan være konge og herre i vårt liv. Det e ikke stoff i oss, vi
 135 klare det ikke, vi makta det ikke, vi e ikke laga slik, fordi vi har synda i vårt hjerte, så kan
 136 hverken istraelsfolket eller vi (2:0) lev etter hans vilje etter hans lov. Han kan ikke vær konge
 137 over oss, vi gjør opprør (.) av naturen.
 138 Samme hvor mye han trua israelsfolket, så va det ikke stoff i dem til å oppfylle hans vilje.
 139 Samme hvor mye han true dæ, så e det ikke stoff i dæ, te at han kan være konge og herre i
 140 ditt hjerte (.)
 141 Herren kan altså ikke bare være Herre utafra, bare ved å true, ved å være konge og være
 142 sterk.
 143 Tvang gjør oss ikke hellig. Tvang gjør deg ikke ren.
 144 Gud må derfor skape nåkka nytt. En ny: vilje, en vilje som kjem innafra. Slik at han kan
 145 herske, ikke ved bu:d og ved lo:v og ved kra:v og ved tva:ng, men innafra, der kan han
 146 herske. Det må skapes nåkka nytt i ditt liv; ska han verra hersker, ska han verra konge.
 147 Derfor så si: proprofeten Jeremia trettien, at det kjem en ny tid, en ny pakt, og den ska vær
 148 slik: Jeg vil gi dere mine lover i deres sinn, og skrive dem i deres hjerter. Jeg vil være deres
 149 Gud, og de skal være mitt folk.
 150 Det kjem en tid altså, da han skal skriv sin vilje, han skal herske (.) innafra. Ikke utafra med
 151 tvang, men ved innafra, hvordan skjer det? Med trussel, med tvang? Nei, jeg vil forlate deres
 152 misgjerning og ikke lenger komme deres syns i hu. Slik blir han hersker, slik skape han
 153 nokka nytt. Ved at han tilgir og renser synd, og ikke kjem lenger i hu, huske lenger det vi har
 154 gjort. Da herske´n, da bli´n konge. (5:0)
 155 .hh og derfor så: når vi >det e jo det her budskapet som befinn sæ utover i profetbøken< det
 156 kjem en hersker, >en ny konge, en annerledes konge< og i sist, i nesten den sist, i en av de
 157 siste bøken i i gt, så forkynnes et ny, en en ny profeti;
 158 rop med fryd, Sions datter, rop høyt Jerusalems datter, Se:, din konge kommer til deg.
 159 Rettferdig er han og full av frelse. Ydmyk er han og rir på et esel, på den unge eselfolen.
 160 (2:0)
 161 He:r kjem igjen æselet. Her kjæm profetien om æselet, >om kongen som kjæm< på et æsel, et
 162 æsel e et arbeidsdyr. Et slavedyr, et tjenedyr.
 163 Slik kjem han, for å vise at han kjem it for å herske (.) med makt, men æ kjem for å herske
 164 ved å tjene, ved å gjøre jobben sjøl.
 165 Det er æ som må gjøre jobben hvis menneske (.) skal tjene. Hvis menneske ska ska få
 166 oppleve at Gud e hans herre, da må æ gjøre jobben sjøl, heh, da må æ kjempe, da må æ strid,

167 da må æ tjene, da må æ jobbe (.) for menneske. (5:0)
168 .hh se din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse. Ydmyk er han. Og rir på
169 et esel.
170 Denne kongen e ydmyk.
171 Kom til meg alle som strever. Og har tungt å bære, og jeg vil gi deg hvile.
172 Ta mitt åk på dere, og lær av meg, for jeg er mild og ydmyk (.) av hjerte.
173 Han si, >æ e så helt annerledes enn fariseeran som dåkk va vant til, æ e så helt annerledes enn
174 de lovlæreran og de forkynneran dokk va vant te, for dem kom med pekefinger dem og sa at;
175 vet du hva, hvis du ikke har fått det te så må du skjerp dæ.<
176 Da må du ta dæ på tak, du må få orden, du må få orden på det livet ditt. På synda di. På et
177 fromt liv.
178 Men denne herskeren, denne læreren, denne lovlærereren, denne profeten, denne forkynneren,
179 denne kongen e annerledes.
180 Han e mild og ydmyk av hjerte. Æ vet det at du har synda i ditt liv, æ vet det at du ikke kan
181 overvinn det onde i ditt liv, æ vet du ikke kan bli from og god. Du makte det ikke.
182 Æ vet det. Og æ e mild (.) og ydmyk.
183 Derfor, fordi æ e slik, så sier æ kom til meg, du som stræve, du som har tungt å bær (.)
184 Treng du en sånn konge? Træng du en sånn konge i ditt liv, i møte med smerte, i møte med
185 lidelse i livet?
186 I møte med urett som er begått i mot dæ.
187 Treng du en slik konge? (.) Som e mild og ydmyk.
188 Og fremfor alt han e en slik konge når æ:rfare det at (5:0) æ kan ikke tre fram for gud slik
189 som æ e. Når du æ:rfare det at du kan ikke tre fram for han og kalle han for far. For æ
190 mislykkes. Æ kan ikke med frimodig tillit rekne at Gu:d som e min Herre (.) for æ
191 overvinne kke synda. (2:0)
192 Æ e ikke sånn som æ skulle vorre. Treng du en slik konge? Som e mild og ydmyk av hjerte?
193 (11:0)
194 Han e mild og ydmyk. Men han e ikke tafatt, han e ingen tøffel. (5:0)
195 Han kan bli krenka og han blir såra og dypt krenka, dypt krenka når når menneska vende sæ
196 bort i fra han. Han blir dypt krenka. Dypt såra, når den'n elska mer enn alt (.) vende sæ bort.
197 Men han kjempe med sin krenkethet, han kjempe med sin sårethet, for han vil ikke at sin
198 krenkethet skal gå utover dæ og mæ, derfor stig'n sjøl ned også blir'n et menneske også tar'n
199 på sæ all hans krenkethet og all den sårethet også dør'n i vårt sted (2:0)
200 For han vil ikke at hans krenkethet skal gå utover oss.

201 For han elske. (.) Han vil bare en ting, han vil elske og tilgi og rense >det e en ting han e
202 komme for< (8:0)

203 Han vil ikke piske oss til forbedrelse (1:5) men ved å elske. Og kjærligheten, den sanne
204 kjærlighet (.) den gir sæ sjøl (.) til den´n elske. Det e den ultimate kjærlighet, den gir sæ sjøl
205 fullt og helt. For den´n elske. Når den´n elske ikke har fortjent. (3:0)

206 En som hette for Henrich Müller som l-levde på sekstenhundredtallet skriv følgende i sin
207 andaktbok: Din synd (.) har påført ham døden, >din synd, du som sit her<, din synd, om det
208 va kun du som levd, så var din synd påført Jesus Kristus døden. Tenk på det når du læs (1:5)
209 påskeevangeliet, tenk på det når du ser hvordan Jesus kjempe i Getsemane, han kjempe så
210 blodsdråpan, ja, det går an å bli så redd at at man at man (.) svette blod, visst du det? Ja, du
211 har sikkert lest om det, men æ såg no på wikipedia at det går an.

212 Men det e ikke bare litt blod som piple fram, angsten e så intens (.) i Jesu Kristi panne at det
213 renn ned blodsdråpa ned langs kinnene og det renn ned på bakken står det.

214 Din synd (.) kosta Jesu Kristus, sonen visst ka som kom og det som nå kom, den største gru
215 som fins, det e ikke mulig å sett ord på det, men du kan sjå det ved Jesus kristus for han
216 kjempe i Getsemane og blodet renn ned på bakken.

217 Din synd (.) har påført ham døden.

218 Men (.) trøst skal hans død bringe deg. Den er pantet på hans kjærlighet til deg, for ingen har
219 større kjærlighet enn den som setter sitt liv til for sine venner.

220 En pant, et sikk-sikker en sikkerhet. En pant er nåkka æ har det, en som sikkerhet, hva e
221 sikkerheten, hva e pante i for at Jesus Kristus (.) elske mæ?

222 Jo:, at han e død i mitt sted >æ e så glad i trosbekjennelsa æ< æ syns den e så fantastisk.

223 Å få si det med enkle ord hva æ trur på, så fikk æ stå har sammen med dåkk med enkle ord si
224 hva trur æ på og med sikkerhet da fikk æ si noen sanne ting som har skjedd noen faktating (.)
225 som har skjedd.

226 E det ikke fantastisk å få si det?

227 Æ trur på Jesus Kristus, Guds enbårne sønn (.) °som e død i mitt sted°.

228 Det e sikkerheten, det e pantet (.) på at han elske mæ. Også her æ står, der du si[↑]tt. Han e død
229 (.) i ditt sted. (2:0)

230 .hh Derfor (5:5) frykt (.) ikke.

231 Det E grunn til å frykt de-denne herre. Han e Herre, en mektig dommer.

232 Alle må frykte deg, hvem kan bli stående for ditt åsyn når du blir vred.

233 Ja, det e utgangspunktet. Alle må frykte han, hvem kan bli stående når han blir vred. Ka e

234 svaret?

235 Svaret e gitt, når han blir vred kan ingen bli stående.

236 (11:0)

237 Men no kjem´n (.) ydmyk og mildt (.) ridende på et æsel. (2:5)

238 En dag skal han stå fram som Herre. På den siste dag skal han stå fram mæktig og Herre og

239 med allmakt (.) med velde, han skal stå fram som dommer. (4:0)

240 Alle dem som ikke kjenne han blir ramma av det ordet som står her, all som ikke handla at

241 han e e konge i hjerte blir ramma av ordet (.) som står bak her.

242 Men no, enn så lenge, kjem´n mildt te oss (.) og vennlig. Forde han vil vinn oss (.) med

243 kjærlighet.

244 >første gong< kom han også slik (.) og mildt (.) når´n ble født.

245 Han kom som et lite barn. Går det an å komme mildere enn som et barn?

246 Vet du om noe mildere enn et barn? Noe mer vennligsinnet enn et bar. Han kom som et barn

247 (.)

248 Mitt hjerte tåle ikke sjå han i hans m-makt og velde, men no kjem han vennlig te mæ.

249 Det står en julesang sånn: Du kom fordi: du elsket meg. Så stille og så ringe. Med godhet kun

250 du ville deg, min ånd og sjel tiltvinge. >æ syns det e fin setning< Du kom fordi du elska mæ,

251 >også kom du så stilt< også forsiktig. Også kom du, >og du ville tiltvinge dæ hjertet mitt, du

252 villa inn i hjerte mitt, men du kom ikk du villa ikke tiltvinge dæ hjerte mitt med makt< men

253 med kjærlighet. Har Jesus Kristus fått tiltvinga dæ ditt hjerte med makt?

254 Sånn e det vettu når to blir forelska. Når d-det e virkelig kjærlighet. Sånn var det når æ æ ble

255 gift med Edel. Æ kunn liksom ikke la vær, æ kunne ikke unngå å gift mæ med Edel, for æ var

256 jo så glad i a. Kjerligheten som vi hadd, den liksom tvang mæ til at æ mått jo bare. °Ja:° (.) æ

257 mått jo bare. Mått jo bare ha Edel. Ho hete for Edel Stene, e ikke det fint? Edel (.) s-sten. Ja:.

258 (latter i salen)

259 Sånn e det vettu.

260 Med godhet kun du ville deg, min ånd og sjel tiltvinge.

261 Med godhet og med kjærlighet.

262 Med tilgivelse og renselse. Vil´n vinn ditt hjerte. Har´n fått lov til det? Å vinn ditt hjerte?

263 Har´n fått lov til å komme inn? (.) Har´n fått lov til å komme inn i alle krika og kroka (.) i ditt

264 hjerte og ditt liv. Har du fått utlevert alt det han har sagt til Jesus Kristus > du ska ta alt

265 samment< ingenting vil æ hold skjult for dæ (.) Ingen synd ingen tanke (.) Ingenting. Alt det

266 som æ skjule for menneska, ingenting skal æ skjul for dæ. Det skal være åpent du skal inn i

267 alt. For du må rense, du må tilgi (.) du må drive ut alt ondt, for du må være herre. For du e en
268 god Herre.

269 Har'n fått lov til det? Eller sitt du her, også har du lukka noen rom< hvor ingen ser, også
270 tenke du at du også lukka han ut.

271 Nei, men det går ikke å lukke han ut, for han e konge.

272 Om du ikke lukke han inn no:, så vil han en dag vær Herre over da >hersker< (.) men han vil
273 tving sæ inn med kjærlighet for han vil ikke være hersker og dommer over ditt liv (.) han vil
274 verra frelser (.) og en mild og ydmyk konge.

275 (11:0)

276 Rop med fryd Sions datter, rop høyt (.) Jerusalems datter, se (.) di:n konge (.) kommer (.) til
277 deg. Rettferdig er han og full (.) av frelse.

278 Di:n konge. kommer. Til. deg. Din konge. Din konge.

279 E det ikke fint, å få et sånt ord i dag? (.)

280 Han vil vær din konge, du som sitt her.

281 Den store veldige Herre vil verra din konge. Han som har all makt, som har all kontroll, han
282 som har alt som har holdt alt i sine hender vil verra din konge.

283 Også kjem han no te dæ, også si han æ vil inn, æ vil rense, æ vil tilgi. Æ gir mæ sjøl.

284 Din konge.

285 (11:0)

286 Og han kjæm for å frigjør din samvittighet. For å rens det i ditt hjerte og ditt liv som stenge
287 for og som gjør dæ urolig. Og det kjem så godt fram i verset her: hvor mye mer skal da Kristi
288 blod, han som i kraft av en evig ånd bar seg selv fram for gud som et lyteløst offer, renser vår
289 samvittighet fra døde gjerninger (.) så vi kan tjene den levende Gud.

290 Slik blir'n konge. Ved å rense samvittigheten. Renser den fri fra anklage og synd. Rense den.
291 At du kan stå fram for han og vissta at det e betalt, alt e oppgjort – æ e fri↑! Æ kan sto for
292 Gud med en rensa samvittighet (.) og da, står det i verset her, da først kan du tjene den
293 levende Gud.

294 Da først e det innafra født nokka nytt. En ny vil en ny trang som si ja Herre, æ e jo fri til å
295 tjene dæ, for du anklage mæ ikke lenge for mi synd. Du anklage mæ ingenting.

296 No kan æ få tjene dæ med en rensa samvittighet. Da e det skjedd en ny fødsel. Da e det skapt
297 et nytt liv. Da e'n konge og da e han Herre i ditt liv.

298 (9:0)

299 Også må vi dra linja helt til slutt. (3:0)

300 Te slutten. Johannes åpenbaring elleve, en trur æ det skal stå, eller (.) muligens elleve til
301 tretten: “Og jeg så himmelen åpen og se, en hvit hest (.) han som satt på den heter trofast og
302 sannferdig (.) for han dømmer og kjemper rettferdig. Øynene hans er som flammende ild og
303 på hodet har han mange kroner og han bærer en innskrift med et navn som ingen kjenner,
304 bare han selv. Han er kledd i en kappe dyppet i blod og hans navn er Guds Ord.”
305 Han som kom (.) han kjæm igjen. Og neste gang vi ser han, vi har ikke sett han siden noen av
306 oss såvidt jeg vet, hvertfall ikke æ, men en dag skal sjå han alle sammen samtidig og da skal
307 han kom mektig, på en hvit hest (.) Slik som han egentlig e (.)
308 Da skal vi få ta i mot´n og hver enkelt som har han som herre i sitt liv si: Herre kom, du min
309 frelser (.) Du min konge, nå skjer det skal du hent mæ hjem til dæ.
310 E han blitt konge i ditt liv >får´n verra herre i ditt liv<
311 Salig er det menneske som Herren ikke tilegner misgjerning og som e uten svik i sin ånd (.)
312 Salig e den. Og så si´n og så si´n kom (.) te mæ (.) alle som stever og har tungt å bare, for æ
313 vil gi dokker hvile (3:0)
314 Ska vi be (9:0)
315 Herre Jesus Kristus. Takke og prise dæ og love dæ. Fordi du e konge, fordi du e Herre. Æ
316 takke og prise dæ herre, fordi du kjem te mæ. Ydmykt og mildt.
317 At du kjæm for å gi dæ sjøl Herre i mitt sted. At du kjæm for å ta alt det som stænge. All
318 synd, all urenhet. Og for å rense.
319 Takk Jesus for at du innbyr oss alle til å vær din. Takk herre Jesus Kristus for at du e god.
320 Du vet alle de som e samla her. Jesus, æ ber dæ herre. Må ingen av oss som e samla her ta i
321 mot dæ i frykt og redsel når du kjem på en hvit hest i makt og styrke, men med glede og
322 forventning over at det e min konge som kjæm. Min Herre. Som æ kjent her i livet, som æ
323 levd med. Som rensa mitt hjerte. Som æ få vær hos i all evighet.
324 Forbarm dæ over oss herre. (.) Forbarm dæ over oss.
325 Kom inn og treng dæ inn i vårt hjerte, med din kjærlighet.
326 Vi takke og prise og love og opphøye ditt navn.
327 Du som e herre og konge.
328 Amen.

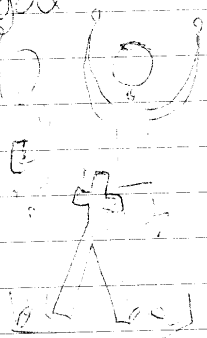
Vedlegg 6: Feltnotater NLM Bodø

27. November

~~27. November~~

- Full sol
- Har Powerpoint
- Står opp og ned ved prekestolen
 - på gulvplan → Har mac på talerstolen
- Folder hundene, veksler med a
hå noen notater i hendene
- I et øyeblikk gjen. under teltet hender på
lignende red. søye
- Veksler med å se på oss og ned
på notatene
- Virker fri i kroppens isiter stadig
hendene som for å pøngtere og
brister i
- Beina er ikke plantet, men virker
så med resten av kroppen men
den snur seg rundt
- Står på stoler (Martin Wilbur) i et
på seg selv
- Flytter seg litt bort fra prekestolen
av og si bare for å være litt

- binder armer for å sikre opp og ned når det passer seg
- legger hånda på brystet
- virker nok litt uheldig av notater og pp. ser mye ned, men har alltid stemme og kropp med om ikke blikk
- slipper ar og til notatene for seg
- opplever at han har god kontakt med oss.
- Han viser ikke til pp, men den likesom bare følger han

Vedlegg 7: Transkripsjon DNK Bodø

- 1 L: Som sagt så: e vi kommen til den siste søndagen i kirkeåre (2:0)
- 2 Næste (.) søndag (.) ja, æ må si litt om den
- 3 Så e det første søndag i advent
- 4 Og vi starte et nytt år i kirka vår
- 5 Det nye året starta når kalenderåre e på sitt mørkaste, eller i hvertfall nærma sæ sitt mørkaste
- 6 Og det starta me at vi tenne lys (.) og vente
- 7 .hh Neste søndag, vil det være ett (korr.) fiolett lys tent.
- 8 Et levande l-lys, som vi hver søndag frem til jul tenne ett lys til vi har fire lys (.) som lyse for
- 9 oss (1:5)
- 10 Det e ei mørk tid (.) som vi fyller med lys og forventning
- 11 Og vi fyller dagen med våre egne lys, fordi naturen (.) har så lite og svakt lys.
- 12 Og vi fyller dagen med (.) varme fra dissa lysan, fordi verden rundt oss oppleves som kald og
- 13 vi ønske ikke å fryse. (.)
- 14 Vi fyller dagen med lys, varme og forventning om ei god tid som skal komme litt lenger frem
- 15 Med god mat, varme i ovnen og lys i lampan (.) og fellesskap med hverandre.
- 16 Og forventninga om at Gud skal komme og ta del i fellesskapet, for det er det a:dvent betyr; å
- 17 vente på. (.)
- 18 Og Gud kommer, som et lite barn i en krybbe, mens englan syng.
- 19 Det bi fint, og vi gleder oss hvert år.
- 20 Budskapet i dag[↑], på helt på slutten av kirkeåret, og for de som har vært i kirka flere søndaga
- 21 i det siste har lagt merke til det (.) vi e på en måte i andra enden av skalaen (.) for ka som er
- 22 forkynt i Gudstjenesten og som kirkeåret har som tema
- 23 Det e allerede vått og kaldt ute (.) og mørkt
- 24 Vi har ikke fått snø i Bodø enda, så mørket merkes. (.)
- 25 Og vi har måtta tenne lys allerede lenge, og vi har måtta gjøre opp varme for å holde kulda
- 26 borte, og vi kryr i hop i lag med hverandre, som bæst, for at vi ikke ska fyse i vinterkulda.
- 27 Som vi veit kommer til å vare ei god stund enda (2:0)
- 28 Og ka vente vi på?
- 29 Ka e det vi nu markere at vi vente på?
- 30 Jo (.) at sønnen Jesus Kristus skal komme for å holde dom.

31 Dette e jo ikkje direkte småkoselig, sånn som vi kanskje kan si om advent og jul.
32 De e ↑egentlig ganske dystert
33 Så dystert at vi kanskje ikke har så veldig lyst til å forholde oss til det. Vi prøver å glemme
34 de:t. (2:0)
35 Sånn at vi allerede i slutten av oktober (.) trøstesprise litt julemarsipan når den kommer i
36 butikken. Og høre på lette tona av julejingles (.) i: varehusa.
37 .hh Men vi må si det, også det som slutten av kirkeåret har som tema e sant.
38 Det e like sant som adventens positive forventning.
39 Jesus kommer
40 Og Jesus kommer for å holde dom over oss (.) men (.) evangeliet e der fortsatt. Han skal
41 dømme oss (.) fri.
42 De e evangeliet. Jesus dømmer oss fri. (4:0)
43 .hh Dette siste e litt vanskelig å forstå og ta inn så å si. At han skal komme (.) at han (.)
44 (korr.) litt lenger fremme skal komme som et lite barn, fødes inn i verden, ta på seg kjøtt som
45 inkarnasjonen betyr, før å ha fullkommen del i vår tilværelse. Det e jo det vi feire når vi feire
46 jul.
47 Men, for å komme for å holde dom (2:5).
48 Han kom for å gjøre som menneske den oppgaven som ingen menneska e i stand te å gjøre. I
49 stand til å utføre.
50 .hh Og veien Jesus vandra, fra fødsel (.) te gjenkomst og dom (.) det e (.) i all hovedsak
51 gjennom hans egen død.
52 Gjennom i ordets rette forstand hans egen død.
53 Gjennom.
54 (4:0)
55 .hh Og han gikk helt inn til døden, og helt ut av døden.
56 Derfor er vi ved enden av kirkeåret sånn som vi er nu (.) medt i det spenningsfeltet som
57 omhandle hele Jesu liv i verden.
58 Og vi sier det hver gang vi feire Gudstjeneste, og vi har allerede sagt det i dag.
59 Unnfanget ved det hellige ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet,
60 død og begravet. For ned til dødsriket. Sto opp fra de døde tredje dag og skal derfra komme
61 igjen for å dømme. (.)
62 Vi sir det hver gang.
63 Og detta e linja i kva vi trur om sønnen, om Jesus.

64 Og i dag e vi ve: detta siste.
65 Dommen og gjen (korr.) Jesus gjenkomst.
66 Og Jesus snakke i teksten her om å være blind eller å ikke være blind.
67 Så må vi spørre oss sjøl; e vi blind? (1:5)
68 Sånn som noen av fariseeran også spør sæ; om også de e blind.
69 Og det kan være interessant å (.) tenke sæ om (.) har de et ironisk tilsnitt i spørsmålet til
70 Jesus. De var jo nokså sikre på at de visste ka veien til Gud va. Om også de va blind, men
71 Jesus svarer dem sånn som vi hørte.
72 Og vi kan svare: Vi e ikke blind.
73 Vi har hørt evangeliet forkynt. Det har åpna våre øya. Vi har hørt evangeliet om at Gud
74 sendte Jesus før å bringe oss inn til fullkomment fellesskap med sæ sjøl. Og våre trosøya e
75 åpen og seande, og vi veit at vi e døpt til denne troa. Og vi stadfeste denne troa, når vi tar del
76 i Jesu død og oppstandelse i nattverden. Og nå vi bekjenner med vår munn at vi trur på detta.
77 (3:0)
78 Vi e ikke blinde, og vi treng ikke å frykte dommen.
79 Det bi kanskje litt ubehagelig, ja, (.) skakke si no annet en det. Æ ser før mæ en del flau
80 episoda i livet, som kanskje må komme fram der.
81 Men æ frykte ikke for mitt fullkomne fellesskap med Gud etter dommen (.) Det har Jesus
82 tadd sæ av.
83 Æ stole på dommern. (2:0)
84 Og han dømme rettfærdig og han dømme oss fri, før sin egen skyld. (2:0)
85 .hh Så egentlig kan vi bare glede oss akkurat like mye på en domssøndag som vi vil gjøre på
86 (.) første søndag i advent, eller på juledag.
87 .hh Og vi kan glede oss over fellesskapet med Gud. Og fellesskap med hverandre, gjennom
88 hele krikeåret, gjennom hele kalenderåret, gjennom livet – og inn i evigheten.
89 Vi e ikke fariseera, vi e troende kristne, som har ffått forkynt evangelie. Og vi har i all
90 hovedsak bare godt i vente.
91 Og neste søndag, så e vi i gang igjen med nytt kirkeår.
92 Med den kalde gode tida, med mye lys og mye varme og mye fellesskap. Og det bli fint.
93 Ære være faderen og sønnen og den hellige ånd >som< det var i begynnelsen som nå og alltid
94 og i all evighet. Amen.

Vedlegg 8: Feltnotater DNK Bodø

~~kirke~~

20. November

~~kirke~~

- Fullbøtt kirke. Skryddes kanskje fire burnedager.
- Stort, gammelt kirkerom. Tradisjonell kirke
- Granstola
- Domsøndag
- Mux sumring for Gudsotpresten beegjener
- Kirke oppeng.
- Presten ønsker velkommen - åpner kirka med sang → på tulerstolen
- Øste søndag i dette kirkeåret
- Sanger: salmebok → nummer på vegger
- Informasjon om Gudsotpresten
- Proseleson med prest og deppede (presten går ut etter åpning syng)
- Cif!
- Skriftesida → rett på presten
- Tuler på den "lille" tulerstolen, ikke den store
- Salme-scatterend

Vedlegg 9: Transkripsjon NLM Oslo

1 T: Ja:a fantastisk å høre vitnesbyrdene. Takk til Hermann og takk til Truls (1:0) for det dere
2 fikk bringe.
3 (2:0)
4 Teksten som vi skal lese i dag står i matteusevangelium det ellevte kapittel fra vers seksten til
5 og med vers nitten og vi reiser oss;
6 ((salen reiser seg))
7 (3:0)
8 Men hva skal vi sammenligne denne slekten med? (1:4)
9 .hh Den ligner barn som sitter på torget og roper til hverandre (0:8)
10 .hh Vi spilte på fløyte fo:r dere, men dere ville ikke danse. (1:0)
11 Vi sang klagesanger, men dere ville ikke sørge. (1:2)
12 For Johannes kom han verken spiste eller drakk, og folk sier (0:7)
13 .hh Han har en ond ånd i seg. (1:0)
14 Menneskesønnen kom (0:6) han spiser og drikker, og de sier (0:4) Se, for en storeter og
15 vindrikker. (0:8) venn med tollere og syndere, (1:0)
16 Men Visdommen .hh har fått rett? (0:8) det bekrefter (0:5) gjerningene hennes.
17 (1:3)
18 Herre Jesus Kristus, dette var ditt ord til oss i dag. (1:2) Ditt ord er sannhet, (1:0) hellige oss i
19 sannheten. (1:0) ame:n
20 (5:5)
21 HVIS en eller annen (0:3) predikant (1:7) hadde sagt til dere (1:3) at dere er å ligner med (0:5)
22 tuppen (0:7) og lilleemor. (1:7) en barnevise. (1:3) eller en regle (1:6) på denne måten, (0:7) så
23 kunne kanskje reaksjonene (1:0) ha vært (0:6) forskjellige.
24 (2:1) .hh Men (1:1) i dagens pretekst (0:7) så er det faktisk noe lignende (0:4) Je:sus (0:5)
25 gjør. (1:0)
26 Han bruker muligens (1:1) en barneregler (0:8) som illustrasjon (0:9) på hvordan (0:4) denne
27 (0:3) slekten (0:4) er.
28 (1:3)
29 .hh Den ligner barn, sier han (.) som sitter på torvet (0:4) og roper (0:6) til hverandre. (1:4)
30 Vi spilte fløyte (0:9) men dere ville ikke danse (1:0) Vi sang klagesanger (0:6) men dere ville
31 ikke gråte (1:4) Fløytespill (1:4) Bryllup (2:0) Gråtesang (0:8) Begravelse(2:9)

32 Kanskje det var slik (1:0) at de tenkte (0:9) dere (0:4) ville ikke danse etter vår (0:5) pipe.
33 (1:6) Det var det barna sa (0:5) og ropte til hverandre og tenkte der. (1:4)
34 Og kanskje Jesus tenker slik (0:7) idag (0:6) og vil si noe om det >at dere< (1:1)er som disse
35 barna(1:2) når dere (.) ikke vil (.) høre (0:4) prekenen. (0:8) høre forkynnelsen. .hh verken fra
36 Johannes (0:5) eller fra meg. (1:4)
37 Dere vil liksom ikke preke (.) etter (0:4) vår (.) pipe.
38 Jesus han forklarer litt av bakgrunnen for dette bildet han her bruker.
39 Johannes veit dere, han var vekkelsespredikanten i ødemarken. Han hadde en a:asketisk
40 livsstil og han spise gresshopp:er villhonning han var kledd i kamelkappe, han forkynte
41 omvendelse (.) han forkynte et budskap som kalles for botsbudskap
42 men de mange var det som ikke hørte de sørgesangene som døperen forkynte. De ville ikke
43 gråte, de ville ikke omvende seg, de ville ikke gjøre bot, de ville ikke vende om til gud slik
44 som han preket, Jo mange gjorde det, men nå preker han til de som ikke vil det. De prekte på
45 en måte på livsstilen hans: >Han er jo gal<. Han står der ute i ødemarken, han har jo en ond
46 ånd og vi kan ikke høre på en sånn mann. Slik er det som Jesus på en måte setter dette here
47 inn i en sammenheng.
48 De kritiserte hans radikale livsstil. Han kan jkke leve slik. Han går ut over all troverdighet
49 på en måte. >Også har de hørt< sier de, han sitter jo nå i fengsel fordi at han har vært for
50 streng mot Herodes. Så sanne folk, de avsetter vi og hører ikke noe på.
51 Dere er som barn (.) som ikke ville gråtehh når vi synge sørgesanger, dere vikke høre på
52 budskapet der Jesus sier til folket i denne tid.
53 Men så vare Jesus da. Han hadde en annen måte å opptre på. Han var som et vanlig menneske
54 han. Han spiste sammen med vanlige folk. Med Tollere, syndere, også ble han kritisert for
55 det. Han spiste og drakk med disse(.) og han var da kalte de han overdrivet på en ny måte,
56 han er jo storeter og en vindrikker. Han er tollere og synderes venn. Hvem kan da ha tillit til
57 en som lever på den måten. Hvem kan høre på han. Så ville de ikke høre på han heller. Jesus
58 han var rett og slett for ordinær han.
59 Han var jo et he:lt (.) va:nlig menneske (1:2). Det var jo (0:4) faktisk det at han var et helt
60 vanlig menneske (0:8) at han var kommet å ble en av oss (0:6), at han er vår bror.(1:4)
61 Det er et fantastisk budskap i seg selv (1:3).
62 Men han forkynte på mange måte (0:6) fløytetoner, Jesus, (0:7) han inviterte til bryllup til det
63 himmelske bryllup også sa han .hh kom, (0:5) bli med, (0:6) kom uten å ha noe (.) betaling.
64 (.) Kjøp (0:6) og de skal få, (0:6) bli med mei, (0:7) gå på gater, gå på streder, .hh inviter så
65 mange som vil. (1:1) Det var den fløytetone som kom fra himmelen, (0:7) både gjennom

66 han som person og gjennom det budskapet som han formidlet, han formidlet det til de
67 omkring seg og sa, (0:4) dere er alle velkommen. (1:3) Velkommen til å ta imot Guds rike.
68 (1:2)

69 Som den bortkomne sønn, det er et bilde på en måte (.) hvor de satte i gang hele fest fff
70 forestillingen fordi at en som hadde vøri borte i grisebinge, luktet vondt, en som hadde rota
71 bort alt han hadde () der vart det så sett i gang fløyten, sa far, for nå er det fest, sa far. For
72 nå er det fest. Han som er borte har kommet hemmat.

73 Det er helt fantastisk. Det er det himmelske fløytespill, som lyder ut over jord, som er
74 misjonens store budskap og som vi vil forkynne.

75 Hva skal vi då lære av disse to ting, på en måte.

76 For det første har jeg lyst til å si (.) èn ting vi kan lære, det er at selv, den mest suksessrike
77 predikanter som har vært på denne jord. Døypern Johannes, og Jesus, de opplevde at det var
78 mange, ja, de aller fleste, de brøy seg ikke om hva de hadde å si. Det er noe å lære. Det er noe
79 vi skal tenke på. Dem hadde et budskap som ikke passet på en måte inn, men de gjorde det
80 allikevel.

81 Det er det ene vi skal lære og det skal jeg komme bittelite tilbake til, det andre som jeg syns
82 vi skal lære av denne teksten, og det skal jeg komme tilbake til det og, det er at Jesus han (.)
83 gjorde en tidsanalyse.

84 Han sa at denne tid den er å ligne med (.) asså han prøvde å analysere den tid han var en del
85 av. Og det er en oppfordring til oss også. Som predikanter, som menighet, som eh: vanlige
86 folk, for å si det sånn, vi skal prøve å skjønne vår samtid, vi skal forstå vår egen tid.

87 Men nå litt tilbake til det første, nemlig det at selv suksessrike predikanter er det opplever at
88 det ikke vil, ehm, noen vil høre.

89 Vi som er predikanter, vi skal fortviles, vi skal gråte, vi kan bli sinte, vi skal kjempe når
90 budskapet ikke når frem.

91 Jesus han gråt over Jerusalem, Abraham han kjempet i bønn for Sodoma og Gomorra, Moses
92 han ble så sint at han knuste steintavlene. Det var et angasjement fra hjerte, slik skal vi også
93 være, vi trenger mennesker i dag som er villig til å stille seg frem og ta inn over seg det som
94 er nøden og stille seg på en måte i gapet for vårt folk.

95 Som er villige til å bære omkostningene av (.) det (.) som det koster å synge gråtesanger og
96 spille fløytemusikk.

97 Om du er en profet (.) så må du orke å synge gråtesanger sjøl om folk ikke vil gråte. Du må
98 orke å spille fløytemusikk om folk ikke vil danse.

99 Og noen ganger så kan det bli slik for oss at vi kan falle i den fristelsen å tenke som så at om

100 vi tilstrekkelig tilpasser fløytemusikk og sørgesang slik at vi prøver å få det slik som barna på
101 torvet vil ha det (.) slik at vi spør det hva vil dere egentlig høre nå: i denne tid også tror vi at
102 det er veien å gå. Vi skal virkelig arbeide med våre prekenere og vi skal undersøke, men vi
103 skal aldri, aldri gå på akkord med sannheten.

104 Det kommer for åp(.) vårt vedkomne også til det punkt at valget må tas. Beregningen av
105 omkostningene må gjøres og folk må velge om de vil følge etter (.) Jesus eller ikke.

106 Det andre som jeg sa: at vi må lære av denne teksten det er at Jesus han gjorde en tidsanalyse
107 (.) og jeg skakke verra veldig sånn(.) gå inn å gjøre en tidsanalyse sånn voldsomt, men noen
108 setninger har jeg lyst til å gjøre om vår tid. Hvordan kan vi forstå tjuseksten.

109 Noen tenker slik at det som ikke kan telles eller måles det finnes ikke.

110 Jeg vil ikke tro det jeg ikke ser.

111 Det var en som spurte meg her en dag, hvorfor er det så mange misfornøyde i dette rike
112 landet deres. Hvorfor er det så mange utbrente og utsitte og utilfredse i Norge? Vi som
113 kommer fra andre kulturer vi begynner å spørre oss om det.

114 Materialismen er et veldig sånn kjennetegn i vår tid, og materialismen er en sprukken brønn.
115 Vi lever i et forbrukersamfunn. Vi tenker nok om oss selv (.) og slår oss på vårt bryst og
116 tenker at vi er så solidariske vi er så liksom tenker på de som er utenfor, men det var en av
117 disse som sa; Det å være dårlig integrert i det norske samfunn er ikke først og fremst, sa han,
118 å være usolidarisk med de fattige og de svake, sånn som dere tror, me:n det er å ikke ha
119 mulighet til å være en effektiv forbruker. Tenk over det. Den som ikke er en effektiv
120 forbruker i det norske samfunn, han er ikke integrert i samfunnes (.) integrert i samfunnet,
121 han er utenfor. Slik er det.

122 Men det er ikke viktig heller, for på en måte er det slik at vi vi merker at ettersom forbruket
123 har på en måte tatt mer og mer tak og vi har æ:rfart at det er en sprukken brønn, eller at det er
124 en Gud som ikke kan tilfredsstill oss. Så søker vi alternativer. Og en behøver ikke å være så
125 veldig lang inne i: på TV-Norge, også finner du noe som heter Åndenes makt, og der ser du
126 hvordan nordmenn på så mange måter søker inn i det alternative og i relliøse sammenhenger.
127 De er opptatt av relliøse spørsmål.

128 Men jeg har juksa litt nå, jeg har tenkt at Kongen han skulle hjelpe meg littegrann i dag, også
129 gjøre en analyse av hvordan det står til i det norske folk. Og nå skal jeg sitere ikke hele talen,
130 jeg hadde lyst til å lese den, den var veldig bra den talen han holdt denne uken her, mye bra,
131 men jeg skal ta opp to tre momenter.

132 Han sier etter at han har sagt noe om at eh: Norge er et flerkulturelt samfunn, et pluralistisk
133 samfunn, så kommer jeg inn i talen hans og sier følgene, sitat fra nå:

134 «Nordmenn er folk som kommer fra Afghanistan, Pakistan og Polen, Sverige, Somalia og
135 Syria. Nordmenn jobber i butikk, på sykehus, på oljeplattform. Nordmenn arbeider for at vi
136 skal være trygge, arbeider med å holde landet rent for søppel, leter etter nye løsninger for en
137 grønn fremtid. Nordmenn dyrker jorda og driver fiske. Nordmenn forsker og lærer bort.
138 Nordmenn er engasjert og livs engasjert ungdom og livserfarne gamle. Nordmenn er enslige,
139 skilte, barnefamilier, gamle ektepar. Nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er
140 glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre.
141 Nordmenn tror på Gud, Allah, Altet og Ingenting.»
142 Så langt, Kongen.
143 Og da vil jeg spørre, er denne tidsanalysen riktig? Ja, jeg tror han har rett. Jeg tror kongen
144 har kommet med en viktig beskrivelse om vår tid. Men hvordan skal vi tenke da. Vi som har
145 Bibelen og som står midt i denne kulturen (.) med våre liv og med forkynnelse. Hvordan skal
146 vi tenke? Hvordan skal vi møte de som tenker at om gutter gifter seg med gutter, eller jenter
147 gifter seg med jenter, det er like bra som om de gifter seg gutter og jenter med hverandre.
148 Og hvordan skal vi tenke om de som tror at Allah, altet, eller ingenting (.) og mener at det er
149 like bra det som å tro på Gu:d. Hvordan skal vi møte denne tid, for det er her vi er nå.
150 Eller alle de da, som ikke er kommet lenger i sin erkjennelse at de tenker at det ikke er
151 verdt noe det som ikke kan telles og det som ikke kan måles. Hvordan skal vi møte dem?
152 Ja, Hermann og Truls (.) tommelen opp for dere.
153 Men det er, jeg har lyst til å si noe mer generelt, vi skal møte dem med fløytespill og
154 gråtesang.
155 Det er budskapet i dag. Vi skal ha den himmelske innbydelse og vi skal ha den profetiske
156 advarsel inn i vår tid, vi skal reises opp på den måten. Vi skal si i fra klart og tydelig, og
157 samtidig skal vi spille den beste fløytemusikken direkte fra himmelen og si at uansett
158 hvordan du sliter med ditt liv, hvordan du har det i dag, du skal få komme til Jesus med livet
159 ditt og få tilgivelse og oppreisning. Det må vi ikke glemme.
160 Himmelsk innbydelse og profetisk advarsel.
161 Visdommen, står det i slutten av teksten her. Det er litt vanskelig hvis dere dere som er
162 teologer og forskere kan si hva betyr den siste setningen i dagens tekst? hva betyr den? Disse
163 forskerne rister på hodet og vet det ikke og da skal jeg fortelle dere det (latter i salen) Neida,
164 jeg skakke det, men kanskje finnes det er visdom, dypere visdom i nettopp dette.
165 Kanskje er slik at visdommen det er han som vi forkynner.
166 Og: det finnes en sannhet, det gjorde det den gangen det har det gjort alltid. Det finnes en
167 visdom. Det finnes ett budskap som er sannhet. Det må vi holde fram i denne tid. Dette

168 budskapet inneholder begge de toner. Gråtesang og fløytespill. Og hvis vi tenker (.) i fra
169 kolossenserbrevet og i fra første korinterbrevet i fra andre steder i Bibelen så står det for i
170 ham er all visdommen og kunnskapens skatter skjult tilstede. Og i første korinterbrev står det
171 for ordet om korset er en dårskap for dem som går tapt, men for oss som blir frelst er det guds
172 kraft det står skrevet jeg vil ødelegges de vises visdom og de klokes klokskap vil jeg gjøre til
173 intet, også i vers tjuefire, men for dem som er kalt, både jøder og grekere er Kristus guds vir
174 kraft og guds visdom.

175 Leser vi hele dette kapittelet som vi har foran oss i dag, hører vi virkelig fløytesang og
176 gråtesangt, fløytespill og gråtesang.

177 Vi hører verop over betsaida, ve deg koresit og så videre, ve deg Kapernaum, det er
178 gråtesang, det er domsbudskap som lydte utover byer som ikke ville følge Gud. Og da spørs
179 det om vi tør å komme med domsbudskap inn i vår tid. Men sannelig så inneholder også dette
180 kapittelet en nydelig fløyte et nydelig fløytespill som det står i vers tjueåtte
181 kom til meg alle dere som strever og bærer tunge byrder og jeg vil gi dere hvile, tenk det sier
182 han, det er den himmelske fløytemusikk. Et spill fra himmelen som når inn til deg og meg.

183 Og da har det vært min bønn for denne talen og denne andakten her i dag. Det har vært slik,
184 må gud velsigne oss, slik at vi danser når fløytene spiller og gråter når gråtesangen synges.

185 Kommer du, blir du med, lar du deg berøre av budskapet fra himmelen og følger etter
186 Kristus. Det er det store spørsmålet.

187 Du er velkommen. Amen.

Vedlegg 10: Feltnotater NLM Oslo

Søndag 4. september

- Dress, men uten jakk
- Bruker notestativ
- Har en tendens til å støtte seg på notestativet
- Gestikulerer med en hånd om gangen - Venstre, bruke pekefinger
- Skur seg, litt mekanisk, fra side til side, for å se på alle
- Salen nesten full
- "Tripper" litt, men står på ~~et~~ samme sted
- Virker som han kan talen utenat, men har manus som han ikke er videre avhengig av
- Blikket/hodet går til høyre og venstre
- Ser litt ned, kan gi et inntrykk av at han er avhengig av manuset selv om han kanskje ikke er det.
- Stor scene, altså gode muligheter for å bevege seg rundt
- ~~Informasjon om VL og Alja rett før talen~~ - info om VL og Alja rett før talen

Vedlegg 11: Intervjuguide fokusgruppe

1. Hvordan opplevde dere prekenen som relevant, interessant og givende/oppbyggelig?
2. Hvordan oppfattet dere fremførelsen?
3. Hvordan tror dere at deres relasjon til taleren/presten er med på å påvirke deres tanker omkring prekenen?

Vedlegg 12: Transkripsjon fokusgruppe DNK Bodø

I – Intervjuer

K – Kjetil

H – Halvor

- 1 I: Sånn. Okey. E: Mitt første spørsmål det er, det går på: prekenen ja, og da lurer jeg litt på
2 hvordan dere opplevde den some: oppbyggelig og interessant. >det er et stort spørsmål< men
3 litt sånn, litt helheten da, hvordan dere (.) opplevde prekenen.
4 (5:5)
5 K: °e: hvis du vil start så (.) kan du°
6 (4:0)
7 I: vavar det noe ny inf (korr.) var det noe nytt?
8 K: e: f: for min del så var det vel, det va rela (.) no har æ vokst opp en del, æ ha en far som e
9 prest, så det var relativt kjent sånn sett
10 I: ja
11 K: men, ja, æ æ syns det (.) æ syns de æ syns det va, joda, det va ei bra (.)
12 I: [ja]
13 K: [bra] preiken, de e vanskelig å de e vanskelig å nøyaktig å s: (.) mene: ja. Så lenge det (.)
14 det følla det som står åsånn (.) står i teksten å
15 I: m:
16 K: æ syns det va [det va bibelsk sånn sett]
17 I: [Ja, opplevde du]
18 K: det vakje de va litt, asså relevant for teksten (.) og det va
19 I: m
20 K: for tema og sånne ting.
21 I: m
22 K: og det hadde æ (.) Bibelen va me va med og det va ikkje bare sånn (.) personlige
23 opplevdelsa >selv om det også< d e fint det en del av det også
24 I: m
25 K: så det va en grei bra bra kombinasjon sånn (.) ja
26 I: ja
27 (3:0)
28 H: Det va jo litt det e jo litt rart det her at (.) kirkeåre slutta tett før jul altså

29 I: °ja°
30 H: æ trur det e mange som ikke e så veldig klar øve det altså så
31 I: °nei°
32 H: Selv om s: (.) selv om man burde være det. O:g m: det var jo også (.) det var jo litt dystert
33 det han snakka om [kanskje.]
34 I: [°m°]
35 H: men så va det jo også så va det jo også et et, han virka jo veldig oppriktig, han var jo helt
36 sekker det det her kommer til å gå bra til slutt asså
37 I: °m°
38 H: Så og og det kombinert med det her at lysetenninga (det med jula) så det var jo litt fint det
39 syns æ.
40 I: ja
41 H: ja
42 K: For det e litt, ja, det e et vanskelig tema å snakke om, det her med at dø at folk skal dømmes
43 H: ja, ja
44 I: ja
45 K: Det kan det kan virke litt sånn (.) hardt
46 H: ja
47 K: og litt alvorlig og litt sånn
48 H: Ja
49 I: Ja
50 K: Mene: det e det e jo viktig også ate:, men det kom jo også fram at* (korr.) hvis du trur,
51 H: ja
52 I: m
53 K: så e du (.) de ekkje asså det ekkje i utgangspunktet gje gjerningsbasert, du treng ikkje gjør
54 [((for lenge med gjerninga))]
55 H: [Nei, nei, nei]
56 K: asså så lenge [du trur] og e oppriktig får du, du får tilgivelse og (.)
57 H: [jaja]
58 I: m
59 K: du har på en måte en garanti for at du bir (.) en frelsegaranti da, for å si det sånn (.)
60 I: m

61 K: Hvis du, ja, så æ, de det va viktig budskskap det her, det kan være vanskelig å få (.) få
62 balanse og sånt (.) i det, at det bi lett sånn (.) det blir lett veldig alvorlig for folk hvis de
63 kommer første gangen og hør at:, begynn å tenke lissom at på at de skal, de skal dømmes og
64 I: m
65 K: det at (.) de eventuelt (.) kan ende opp på på gal gal plass for å sei det sånn, °det kan jo°.
66 I: m, m
67 K: Men det kom jo fram at løpet, asså, han e jo bar-barmhjertig sånn sett. Han ønske at alle
68 skal komme og (riktig plass og det)
69 I: ja
70 K: Så han han får ikkje nå glede uta å ska send å ska døm folk (for eller). Det ekje nån hard
71 hard dommer som en del kanskje tenk, tenk at °sånn, ja, æ veit ikkje°. Så æ fikk, æ følt det
72 han fikk det
73 I: [m]
74 K: [bra] fram i preiken sånn sett.
75 I: m. Hva opplevde dere at det var det som var poenget hans? Eller lissom hvis dere skulle si
76 at han hadde et poeng, så er det?
77 H: .hh det va jo en del (.) andre ting også,
78 I: m
79 H: æ må si æ huska ikke ordrett før ordrett,
80 I: nei
81 H: men det va jo spesielt (.) med advent og det her,
82 I: m
83 H: de de det vi kan glæ oss til og
84 I: m
85 H: så så det va jo, sånn sett så va det jo en optimistisk preik altså, [ja ja]
86 I: [ja] fokuserte han på det lyset
87 [som] skulle komme?
88 K: [ja]
89 H: [ja]
90 K: Det e jo viktig atte vi (.) vi også tenke på også på å ta vare på [kvarandre, både i jula og
91 også],
92 H: [ja ja, ja]
93 K: det e mulig at æ tolka det her inn, men også ellers også i året, at det e viktig at vi tar
94 *medmenneska

95 I: m

96 K: og visa nestekjærighet eller ka man skal seie over heile [°heile året, og ja°.]

97 I: [m m] Tenkte dere

98 over noe i forhold til måten han snakka på eller sto på, eller lissom selve framførelsen? (.)

99 Stemmen hans eller.

100 H: ja æ må jo si æ like han kj-kjempegodt asså,

101 I: m

102 H: han e (.) syns han e folkelig prest asså,

103 I: ja

104 H: blant annet så så du det taket han hadde på ungan under [barnedåpen] der

105 I: [ja]

106 H: Og det e jo fantastisk asså.

107 K: (°ja, det va:°)

108 H: Nei, han e, æ syns han e (.) god Nordnorsk folkelig prest altså.

109 K: Ja, det va fint når han stoppa opp, også snakka han litt med ungan (.) og de som hjalp te

110 og, [storesøstera]

111 H: [blant annet det her] Ja

112 H: ”E det du som e storesøstera” (hermer etter presten under barnedåpen).

113 K: Ja

114 I: latter

115 K: ja, du kan ta litt sånne pauser og og det e viktig at det ikke bli sånn (.) veldig stivt, men at

116 det kan være litt ja

117 I: Så opplever dere han som enkel og god å høre på?

118 H: Ja, flink fyr.

119 I: m

120 K: Ja, syns det og

121 I: Ja (.) e: har dere noe, kjenner dere til presten fra før av?

122 H: E: for mitt vedkommende, æ har vært æ har vært i forsvaret i stort sett hele livet mitt, og

123 han har vært stasjonsprest der ute, riktig nok etter etter at æ slutta da, men han har vært innom

124 her som representant for flystasjonen og holdt preika og sånn så:, så æ kjenne han litt derfra.

125 Pluss at han har vikariert her også så.

126 I: Tror du tror du din lissom kjennskap til presten har litt innvirkning på måten du oppfatter

127 han?

128 H: Ja, det trur æ nok det asså, eller kjenner og kjenner asså, han har, en har omgåddes han så
129 mange ganger atte, har vært i både begravelser og bryllup ilamme *asså så så, ja, det trur æ
130 nok har å si
131 I: m, m
132 K: ja, æ har aldri, æ har aldri, eller, æ har aldri vært i kirka
133 I: Nei
134 K: her i Bodin før
135 H: Nei, ja så det ja
136 K: Æ e relativt nyfløtta til byen
137 I: ja
138 H: ja ja
139 I: Så det var det hadde ikke noe å si for deg?
140 K: Nei, så æ hadde ikke nå
141 I: nei
142 K: nå ingående kjennskap til han hvertfall
143 H: Nei, da e vi to rake motsetninger her da
144 I: Ja, haha
145 K: For han e: Faren min faren min va nettopp femtiårskonfirmant her, så da va det han som
146 hadde, så æ har hørd navne hannes før, men æ har aldri møtt han, møtte han før aldri hørd han
147 preike eller no sånn
148 I: Har dere har dere noen flere ting dere ønsker å kommentere eller si noe om?
149 ((bank på døren. Presten kommer inn for å hente tingene sine. Småmumling underveis))
150 K: æ må tenk om det e nå mer
151 I: ja
152 K: e:
153 H: Meine du i forbindelse med preika, eller meine du hele
154 I: Ja, preika, eller helheten hvis det er noe du:
155 H: Ja
156 I: Tenkte på
157 H: E: (.) Æ e jo ein av de som, æ bruke jo å sønge i kir kirka de sangan æ kan, men æ æ e jo
158 over åtti år så æ har jo selvfølgelig belemra med at æ helst ville hatt sanga som æ kjenne
159 I: Ja
160 H: De:t det kom jo ny salmebok for tre fire år si og og der er jo mange ny sanga som e
161 vanskelig

162 I: m
163 H å sønge
164 I: ja
165 H: og det det hørte du kanskje, kor få som sang her asså
166 I: Ja
167 H: Og spesielt de her, de her dåpsfølge de e veldig veldig forsiktig med å sønge asså så. Nu
168 har vi jo heldigvis organisten, ho Marit, ho e jo flenk tel å sønge asså
169 I: ja
170 H: men men det det kan vær nån gange æ e før mæ bare ukjente sanga
171 I: ja
172 H: Da e det litt tungt asså ja ja, så sånn sett så va det jo fint med den her siste salmen som som
173 va kjent, hvertfall for mæ asså
174 K: Det e en del av de som har litt vanskelig tone også
175 H: Ja, det e nån nån låta holdtenpå si
176 K: Asså æ gjekk mye, asså æ vokste jo opp med en far som var prest, så æ gjekk mye i kirka
177 når æ var yngre, men æ har nettopp begynt å gå litt sånn fast igjen. Så så det e en del æ må, æ
178 må vent sånn [halve sangen før æg]
179 H: [merke ikkje du forskjell] på de nye salmeboka og de de de
180 K: Jo det e en del del forandring og en det som æ ikkje, som æ, Æ kan de mest kjente
181 [sangan, mene: ja]
182 H: [ja ja ja] Men man må joa bare gå fleir ganga i kirka asså
183 K: ja °(()) det e nån å ta av, det e vel nihundre circa°
184 H: også også jaogså en annen liten detalj, æ veit ikke om du la merke te at, men mange ta de
185 dåpnsfølgen de sto heile undernattverden asså, det etter mitt skjønn, så så trur æ ikkje de skal
186 gjøre det altså.
187 I: nei
188 H: Nei, så der, (der det e klart presten han har nok å gjøre asså, han kan ikkje berre be dem te
189 set sæ ned asså) Der er et lite,
190 I: Ja
191 H: Det er usikkerthet altså.
192 I: Ja
193 K: Ja, det e litt det e litt sånn når du ikke e vant med å gå i kirka, er du litt sånn usikker, så
194 står du heller enn å
195 I: m

196 H: Ja, no satt no æ ved siden av, den gamle sognepresten han satt rett bak mæ asså så han satt
197 sæ ned, så da gjør vi det samme asså

198 I: ja, det er viktig

199 K: Ja, har du nån flere sånn flere spørsmål eller

200 I: Nei, nei, jeg hvis dere ikke har no mere dere, jeg, syns dere presten på en måte det
201 budskapet med domssøndag, bare for å, syns dere han var ty:delig på hva han mente, var det
202 liksom enkelt å forstå hva han prøvde å si, eller f, var han litt vag?

203 K: Æ syns han fikk det fram [ganske bra]

204 H: [ja, ja, det gjør han, ja ja]

205 I: Ja

206 K: Æ syns han fikk formidla bra sånn (.) føl (kor.) asså følelse i det, for å sei det sånn,
207 I: m

208 K: at det ikkje bei bare sånn,
209 I: m

210 K: At det hadde no (.) forde e jo viktig ossen han hvis du tar sånn re-retorikk at du formidle æ
211 veit ikkje om det kalles ethos

212 I: ((lett latter))

213 K: På sånn gammel, gammel, gammel retorikk

214 I: Ja

215 K: men, det bir litt

216 I: Ja

217 K: levandes, du får formidla en form for følelse i det du [sei]. Så æ syns det
218 I: [ja, m, ja]

219 I: Nei, mene: hvis dere

220 K: Hvis du har fådd de fådd de du treng

221 I: Ja:, Hvis dere ikke har noe mere dere ønsker å si om prekenen, så har ikke jeg noen flere
222 spørsmål

223 H: Ja, greit det altså

224 K: ja

Vedlegg 13: Transkripsjon fokusgruppe NLM Oslo

T: Thea

K: Karsten

M: Martha

I: intervjuer/meg

- 1 I: key, første første del da så tar vi bare litt sånne (1:0) det er litt sånn stort spørsmål men vi:
2 prøver oså (1:0) e: lurer jeg på hvordan dere opplevde prekenen sånn () var den lett å henge
3 med på e: var den opplevde dere den som interessant oppbyggelig var det noe nytt () ja litt
4 sånn om hele he helheten i talen da ()
5 Har du lyst til å begynne Martha?
6 M: .hh ↑ja e: jeg syns den var lett å henge med på (.) ehm: () men hva var det andre
7 spørsmålet igjen () i det?
8 I: Om det var noe nytt eller oppbyggelig og sånn
9 M: E: () ja det var jo oppbyggelig mene: () det vakke noe spesielt jeg tenkte på () >hvertfall
10 ikke akkurat nå< så er det ikke noe som slår meg på en måte () sånn rett etter å ha hørt den
11 I: ()
12 M: Ja () men det var jo ja () lett å henge med på å ja god formidling da () syns jeg
13 I: m:
14 T: M: () Ja æ syns det va () e: lætt å () hæng me på de'n () s:a >de:< han meint me talen () e:
15 ja når'n bynne med () de med flytespill og bynne me teksten også snakkn litt sånn () m: bort
16 å: () mæn det har likvæl en sammenhæng me () de han bynt med da >også< slutte han da med
17 () ja de med fløytespill og de me (.) ja det æ [sa hest] først () at man liksom >æ< suns han e
18 flink te å te å holk en tråd ()
19 I: [m:]
20 T: eller () ja: () så sjøl om æ dætt av i blant å sånn så () så suns æ på en måte at æ () på slutten
21 kan liksom >↑Å:ja< de va det han (.) snakka om i startn å () ja: ()
22 I: ↓ja
23 K: Ja asså talen er jo (kremt) har en veldig fint rød tråd og den er veldig veldig lett å følle ()
24 eh: å: eh: asså oppbyggelige: det er jo ikke en typisk oppbyggelsestale det er jo mer en
25 oppfordring på en måte (.) til oss som mottakere av () eh: av ave: det ja: (.) større perspektiv
26 på det Bibelen egentlig vil møte oss med da (.) i et stort perspektiv () eh: og det mener jo jeg
27 er (.) er veldig rett å komme med () e: så på den måte så er den (.) n: ikke ny: på den måten for

28 den står jo i en tradisjon som som () bedehusbevegelsen har hatt () gjennom lang lang tid men
29 samtidig som pånmåte har begynt å fade mer og mer utt (.) hos oss e: ting har blitt mye mer
30 enspora (.) iforholdtil forkynnelsen og derfor så er det veldig bra å komme inn på dette her om
31 at man må få tilbake bredden da (.) som han oppfordrer oss til å på en måte ta imot (.) ja:

32 T: m

33 ()

34 I: Så opplevde dere () som liksom poenget () i prekenen () er det det du:

35 K: .hh ja: asså det er jo på mange måte poenge asså sånn som jeg opplever det så er det jo eh:

36 () asså det er klart at vi sitter jo med forskjellige virkelighetsoppfatninger som vi møter dette

37 med ()

38 men det er klart at de der hvor jeg kommer fra og der hvor jeg sitter så opplever jeg eh: flere

39 ting >for det første< så opplever jeg at forkynnelsen blir mer og mer asså vi blir mer og mer

40 enn sånn trøste og bæring-kirke holdtjeggpåsi () e: veldig feminin forkynnelse gud er god å alt er

41 bare e: altså det er bare trøsting og bæring hele tida o:e o:e det mangler en vesentlig del av

42 forkynnelsen dom e: som er vesentlig i forhold til å få et rett forhold til Gud da e: asså nevner

43 vi sørgesangen sant det er det det har en asså hvis du leser Bibelen som helhet så er det veldig

44 stor del av det Jesus snakker om helvete mer enn noen andre asså det er pånmåte det er no

45 vesentlig som begynner å mangle i forkynnelsen vår e: og som gjør at det opplever at Jan

46 Erik prøver å sette et fokus på at vi er nøtt til å komme tilbake igjen dit e:m () å forkynne

47 hele Guds råd da (.) e: så derfor så de det er sånn som jeg opplever det e: fra mitt ståsted også

48 kan jo andre oppleve det anderledes en meg selvfølgelig men men for meg så var det det som

49 ble hovedpoenge

50 (.)

51 M: Jeg synes det var veldig fint det måten han konkretiserte det på liksom med () fløytespill at

52 det er på en måte () det himmelvendte også (.) e: sørgesang (.) asså (.) domsbudskapet på en

53 måte at det er () Ja det er et alvor over det her da () det synes jeg var veldig fint i d at liksom

54 () at vi må ha med begge deler () og at det () ja det er kanskje litt som du sier da at noen

55 ganger så faller det dombudskapet kanskje litt bort () e: () men at han () hadde liksom hele

56 bilde det va ja

57 T: °m° () [°ja°]

58 K: [og] det det på en måte den delen av budskapet faller jo bort på veldig mange områder

59 fordi at (KREMT) det gjelder det gjelder så veldig bredt da () fordi at det er jo som du sier

60 det er det himmelvendte som er fløytesangen asså det er frelsesbudskapet som gir oss håpet

61 for det som ligger der framme [som] er fløytesangen (.) men vi lever i en verden sant der
62 jorda skal reddes

63 M: [°m:°]

64 K: foreksempel (.) det er jo helt fremmed tanke i Bibelen (.) asså denne jorda skal gå under ()
65 Så det å snakke om å redde jorda er totalt ubibelsk foreksempel det med e: ja asså i det
66 heletatt det med påenmåte alt dette her som skjer her nede det er en del av det som er
67 forutsagt at kommer til å skje e: og Guds dom oppi det hele er på en måte blitt fjerna helt
68 fordi at man er redd asså det er klart at vi kanke drive å profetere og snakke om at kriger i
69 dag er Guds dom over akkurat det og det (.) sånn som enkelte påenmåte faller for å gjøre (.)
70 e: men samtidig så har vi påenmåte () e: gått i den andre grøfta igjen da og påenmåte nesten
71 fjerna Gud fra den virkeligheten vi lever i (.) fordiatte Bibelen er veldig tydelig på atte sant
72 det fins ikke en eneste (.) statsminister eller leder for et land som sitter der uten at det er Gud
73 vil da påenmåte (.) så det er klart atte Gud har kontroll (.) asså i dag (.) alt det som skjer i
74 verden rundt oss det har Gud tillat (.) eller brukt på ett eller anna vis selv om vi ikke har (.) en
75 bibel som sier at akkurat andre verdenskrig var pågrunn av sånn og sånn foreksempel (.) e:m
76 så: så vi har på påenmåte mi mista en en dimensjon der som jeg føler at er viktig at vi
77 kanskje begynner å ta tilbake igjen da (.) e: å påenmåte det syns jeg han peker greit på
78 >asså< blir det jo mer spennende å se om det faktisk kommer til å skje da () e: eller om det
79 bare blir en oppfordring som bare munner ut i at vi bare fortsetter som før å de: (.) det kan jo
80 bli spennende å se

81 I: m

82 T: m (1:0) [asså] (.) ja: syns æ ha:n () peke fint på: (.) e:m >norge i dag< () med at han tok inn
83 Kongens

84 K: [(KREMT)]

85 T: tale og (.) at hane: () ja: () dagsaktuelt (.) alle forstår ka han snakke om nårn: () peke på
86 kongens tale da () e: ja norge i dag e e: dem som arbeide med jordbruk dem som (.) fiske dem
87 som (.) jente som like jente og gutte som lik >ja< (.) e:m: alle kjenne sæ igjen i den
88 beskrivelsen og æ syns det va fint at han trakk inn den i talen for da får man litt sånn (.) han
89 villa pek på det () kristne perspektivet da d suns æ va vældi fint () de me: e: ja at vi: () det
90 med jesus som () some: (1:0) ja hahan blei jo ikkje akkurat: () dede e jo ting som jesus har
91 sagt som ikkje folk vil lik (.) å hør (.) å de e ting som kanskje vi (.) e:m () må tænk som ikkje
92 f: verden vil lik å hør

93 M: °m°

94 T: [°e:m°]
95 K: [.hh] åss åsså erde fine asså når han når han gjør de:t så faller han hvertfall ikke i den
96 grøfta at han begynner å politiserer talen sin
97 M: [°m°]
98 K: [.hh] fordi atte det er veldig lett e: (.) å komme med en eller anna slengbemerking som
99 påenmåte: det syns jeg eller liksom eller (.) asså no noen slengbemerking om det [politiske]
100 T: [°m°]
101 K: som skjer i da:g og det er veldig veldig dumt ofte fordiatte det vil sitte sant [veldig]
102 T: [°m°]
103 K: mye forskjellige politiske meninger e: [i: en sånn]
104 T: [°m°]
105 M: [°m°]
106 K: sal og med en gang du begynner å politisere en sånn tale så så s: har du halvparten av salen
107 kanskje som [ikke gidder]
108 T: [°m°]
109 K: å høre på deg mer >e:< og det det skjer jo (.) e: ganske ofte (.) de det gjør han ikke og det
110 er jo riktig [°påenmåte°]
111 T: [m:]
112 K: m
113 M: m:
114 T: Ja [det syns æ va fint]
115 K: [(KREMT)]
116 T: [at han] (.) han bare trakk fram den talen
117 M:[°m:°]
118 T: Sånn e (.) sånn [e det (.) påenmåte]
119 K: [(KREMT)] m
120 T: beskrivelse (1:0) så k kan vi heller sjå på (.)
121 M: m
122 T: Bibelen sie (.) ja
123 M: m
124 (1:5) ((Lyder fra noen som drikker))
125 I: E:m jeg går litt videre
126 T: m

127 I: e: gjorde dere opp noen tanker om selve fremføringa av talen? Stemmebruk kroppsspråk
128 åssåvidere
129 (2:0)
130 K: .hh ja, asså jeg jeg gjore det, asså nå asså jeg har jo sitti i forkynnerutvalg med Jan Erik
131 sant å gått gjennom taler som han har hatt før og jobba med ↑det å det er klart atte det jeg
132 merka meg hvertfall denne gangen var jo at han var engasjert, asså dette var noe han virkelig
133 brant for (.) dette var ekte dette var påenmåte hjertetale .hh e: å jeg merka han var opplagt og
134 hadde hatt tid til å forberede ↑seg↑
135 ((lav latter fra flere))
136 K: e: for det ikke alltid (.) sant asså verken for han eller alle (.) andre så de det ikke noe
137 spesielt med han eller en kritikk av han for det, men men jeg merka atte denne gangen så var
138 det ekte det budskapet han kom med da, det var noe han virkelig opplevde han hadde (.) fått
139 kall til å snakke om
140 (1:5) ((trikkelyder))
141 T: Å atn (.) æ suns han virka veldig sånne: (.) trygg eller (.) han kunna (.) han lo og han
142 lissom tulla litt pånmåte (.) e: (.) ja (.) e:brukt litt humor (.) sånn at (.) det va e:n (.) et
143 tidspunkt der (.) æ hørd at salen lo og de var mer sånn (.) fordi han va en va litt sånn
144 uhøytidlig da på sæ sjøl (.) å: (.) e: suns det e en fin måte å gjøre at vi (.) ja (.) han ikke en
145 som vi (.) ja (.) det e vældig sånn (.) menneskelig >man blir< litt kjent med han som (.) taler
146 da (.) når han bruke de:t (.) e: vi høre lattern hans og vi høre at han e (.) bryr sæ om oss som
147 sitte der å (.) ja
148 (1:5)
149 I: m:
150 T: m
151 I: [noen tanker om det?]
152 M: [.hh ja ne:i] jeg er har er enig i det som er sagt å syns at han (.) ja var flink te å (.) du så
153 på hele
154 [han] at han var med i det han så på en måte å (.) stemmebruken var variert å lett å (.) ja lett
155 henge
156 I:[°m:°]
157 M: med på
158 T: m
159 M: m:

160 I: Opplevde dere han som autentisk, troverdig
161 (2:0)
162 T: eja
163 K: °Jah°
164 M: ja
165 I: ifåte det han sa å gjorde å (.) hans (.) karakter sånn som dere kjenner han
166 T: M:
167 (1:5)
168 K: Ja, iforholdtil det han budskapet han kom med så var det helt klart at han trodde på det (.)
169 e: og han mente at det var viktig (.) e: med begge de to sidene av forkynnelsen da som han
170 prøvde å (.) peke på at vi er nøtt til å ha (.) de det var helt klart m:
171 I: [e:m]
172 T: [Åsså] (.) jæ syns det e veldig lett å se på Jan Erik når han (.) meine nå e: når han snakke
173 om sørge () de å sørge >eller det med< (.) sørgesangen da å me at vi ser det på han at han
174 meine det for han e (.) det sitt litt sånn (.) det e så vikti:g med (.) ja det med domsord å at det
175 på en måte (.) det e et alvor her og de e gledessang og det (.)
176 M: m
177 T: æ syns han e flink til å påenmåte vi ser det på han at han (.) ja om ikkje blir rørt men han
178 blir påenmå men vi ser at han kan bli litt grepa av (.) det som står da
179 (1:5)
180 (”mm” fra flere)
181 (1:0)
182 I: Okay (0:5) e: på hvilken måte tror dere at deres kjennskap til Jan Erik påvirker hvordan
183 dere opplever hans tale? (2:0) Martha?
184 M: Er jo sikkert lett å ta de:t for god fisk noen ganger, mene: (.) ettersom jeg hørte talen på
185 nytt da (.) å prøvde å lissom (.) være litt mer kritisk kanskje så (.) så syns jeg det han sier
186 stemmer godt overens med Bibelen da å: (.) ja det jeg tenker er rett e: (.) og da tror jeg
187 påenmåte at jeg havner i en litt mer (.) >jeg veit ikke jeg< nøytral posisjon utfra at jeg kjenner
188 han eller sånn (.) at jeg prøver å legge det litt bort da, mene selvfølgelig vil det jo være prega
189 av det, mene: (.) ja (.) jeg tror ikke det ødela no påenmåte (.) for (.) det han ville formidle da
190 (2:0) men det kan jo påvirke positivt at (.) e: siden vi kjenner han litt så vet vi at påenmåte
191 hvor han står og vi vet at han (.) ja vi vet jo litt om hvordan han lever og at (1:0) at det her har
192 en tilknytning til liv da påenmåte
193 T: °m°

194 K: .hh Ja asså kjennskapet kan jo det kan jo slå mange veier, e: mene, og jeg har jo kjent han
195 veldig lenge for han er en venn av familien så (.) e: jeg jeg tror jo, asså jeg er jo i
196 utgangspunktet ikke noe sånn følelsmessig person heller, e: så jeg veldig rasjonell og
197 analyserende så fo i utgangspunktet så blir jeg ikke så veldig (.)så blir jeg ikke så veldig
198 påvirka egentlig av det, jeg jeg hører veldig mye på hva han sier, men det er klart (kremt) hvis
199 det skulle slå en vei, hvis han ville sagt noe som jeg mente virkelig var i strid med Bibelen
200 eller på en måte med det jeg trodde han egentlig sto for så hadde jeg nok, fordi jeg kjenner´n,
201 blitt ekstra skuffa↑.

202 Ukjent: m

203 K: Den veien hadde det nok slått ut, men i forhold til denne talen så (.) så tror jeg ikke
204 egentlig det har noe å si
205 (4:0) (lav tilbakemelding)

206 T: Nei, (.) æ tenke som (.) på Jan Erik som en jovijal kar da egentlig sånn ellers å sånn trivelig
207 e: type >å da< tar æ jo, åsså at han e en veldig sånn ja går å går blant folk å hørre ka >hilse<
208 på oss å, oss unge og, og da da tar æ me mæ det i (.), æ trur nok æ litt mer sånn åh der e Jan
209 Erik han skal tale å så blir æ litt sånn åh han har æ tiltro te

210 Begge: m:

211 T: Så: (.) for min del har det sikkert litt sånn at, ubevisst så, fordi æ kjenne han, eller æ
212 kjennen jo påenmåte som forsamlingslederen vår (.) at æ, ja kanksje hhh (.) spisse øren ekstra,
213 og det e kanskje litt ubevisst at æ

214 I: [m]

215 T: [ja]

216 I: Ja

217 T: m

218 I: Er det noe mer dere har lyst til å legge til (1:5) før vi avslutter

219 M: Ne:i hhh

220 T: hm:

221 (4:0)

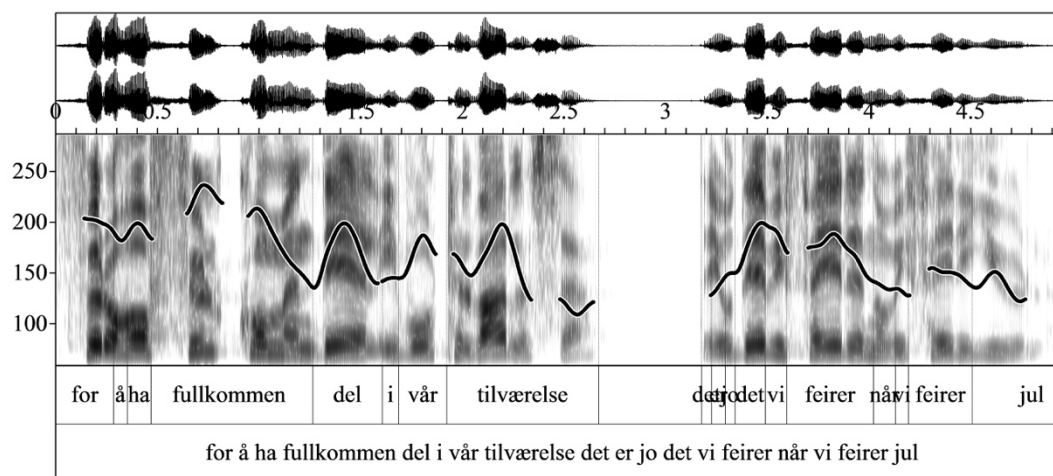
222 K: Ne:i ikke hvis det ikke er noe mer problemstillinger du har lyst til å reise i forhold til det

223 I: hh ne:i

Vedlegg 14: Intonasjonsanalyser

I det første arbeidet med masteravhandlinga hadde jeg til hensikt å også ta med intonasjonsanalyser. Disse ble til slutt ikke prioritert med. Jeg har lagt de ved som vedlegg fordi de kan fungere som interessante, komplimenterende tilskudd til analysene.

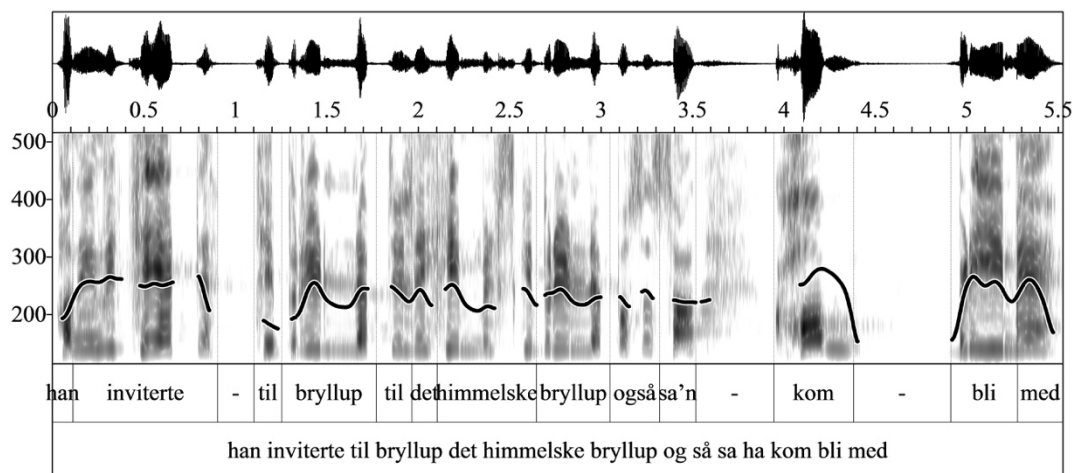
Intonasjonsanalyse DNK Bodø

Ved å lytte til prekenen, kunne jeg fastslå at stemmen til presten var behersket, rolig, og tydelig. I figuren ovenfor, kan vi se noen av karakteristikkene. Presten åpner en setning i et litt høyt toneleie, men ut over i setningen faller intonasjonen gradvis. Her kan vi se at meloditoppen er på «fullkommen», og i stedet for å øke intensiteten, så faller den heller i løpet av setningen. I tillegg har presten en del gode pauser underveis, som er med på å understreke det han ønsker å formidle.

(Utarbeidet i samarbeid med førsteamanuensis; Guri Bordal Steien).

Intonasjonsanalyse NLM Oslo

Ser vi på figuren kan vi blant annet se tendenser til at hver stavelse er like lang. I tillegg legger taleren trykk på hver stavelse, noe som bidrar til det mekaniske uttrykket taleren også har (se kapittel 4.4). Gjennom hele prekenen tar taleren mange pauser, noe vi også kan se her. Pausene er ofte plassert på steder man ikke forventer en pause, det kan vi også se i dette utdraget, hvor taleren tar en liten pause mellom «inviterte» og «til», og mellom «kom» og «bli med». Han har relativt flat intonasjon og liten pitch range, som går på hvor stort spekter han bruker av melodi i stemmen, noe som gjør at han kan oppleves noe monoton til tider.

(Utarbeidet i samarbeid med førsteamanuensis; Guri Bordal Steien).